

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

Sociální práce s rodinou

Bc. Sabina Blehová

Představa o budoucím pracovním životě klientů 15-18let

NZDM Free klub

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Milena Öbrink Hobzová, Ph.D.

2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně, pod vedením Mgr. Mileny Öbrink Hobzové, Ph.D. a uvedla jsem všechny použité informační zdroje v seznamu literatury.

V Pardubicích

Bc. Sabina Blehová

Poděkování

Děkuji vedoucí mé diplomové práce, paní Mgr. Mileně Öbrink Hobzové, Ph.D., za odborné vedení práce, cenné rady, trpělivost a za čas, který mi věnovala při konzultacích. Děkuji také Nízkoprahovému zařízení pro děti a mládež Free klub a celému týmu pracovníků za spolupráci a možnost provedení výzkumného šetření. Dále bych chtěla poděkovat rodině a přátelům za podporu při studiu.

Obsah

Úvod.....	7
1 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež.....	9
1.1 Historie vzniku NZDM.....	9
1.2 Legislativní ukotvení	10
1.3 Pojem nízkoprahovost	11
1.4 Obecné cíle NZDM	12
2 NZDM Free klub Pardubice	13
2.1 Cílová skupina	14
2.2 Principy služby	16
2.3 Cíle NZDM FK.....	17
2.4 Práce s klienty NZDM	18
2.5 Spolupráce v návazné síti	19
2.6 Pravidla spolupráce.....	21
3 Faktory ovlivňující život klienta NZDM	22
3.1 Osobní rozvoj jedince	22
3.2 Rodina.....	24
3.3 Sociálně patologické jevy a závislosti	26
3.3.1 Gambling	27
3.3.2 Návykové látky	27
3.4 Finanční gramotnost, dluhy	29

4	Uplatnění na trhu práce	31
4.1	Pracovní podmínky zaměstnanosti mladistvých.....	31
4.2	Problémy s nezaměstnaností mladistvých	31
4.3	Politika zaměstnanosti a Úřad práce.....	32
4.4	Projekty na podporu zaměstnanosti mladistvých	34
5	Metodologie	35
5.1	Použitá výzkumná metoda.....	35
5.2	Metoda sběru dat	35
5.3	Hlavní a dílčí cíle.....	36
5.3.1	Cíl výzkumu	36
5.3.2	Výzkumný problém.....	36
5.3.3	Výzkumné otázky.....	37
5.3.4	Tazatelské otázky	38
5.4	Výběr výzkumného souboru.....	39
5.4.1	Výběr informantů	39
5.4.2	Výběr místa	41
5.5	Průběh a etika výzkumného šetření	41
5.6	Technika zpracování dat.....	42
6	Analýza dat.....	43
7	Výsledky analýzy dat	51
8	Diskuze.....	55
	Závěr.....	59

Seznam použitých zkratek.....	61
Seznam použité literatury.....	62
Seznam příloh a tabulek.....	69

Úvod

Každý z nás se nejspíše zamýšlel nad tím, kam povede jeho další cesta, „*cesta budoucnosti*“, jakým směrem se bude ubírat a čemu věnuje všechnu svou energii, nebo alespoň tu větší část. V České republice je jedno z prvních velkých rozhodování již na konci povinné školní docházky, tedy po 9 letech absolvovaných na základní/speciální škole. Věk okolo 15-16 let, kdy se mladý jedinec musí rozhodnout co dál, je pro většinu velice rizikový. Většina zvolí navazující studium, tedy na střední škole, střední odborné škole, gymnáziu nebo na středním odborném učilišti, či jinou cestu. Ne vždy jsou na ni ale již připravení, myšlena je zde cesta na trh práce, například nerozumí odborným názvům, chybí jim znalost orgánů či organizací, které tuto agendu mají na starost. Dále také nevědí, jaká je zákonná lhůta, kdy se musí zaevidovat na Úřadu práce ČR, co je nutné přinést na první návštěvu, apod. Jak už název práce napovídá, celá diplomová práce se bude zabývat tématem „*představy nad budoucím pracovním životem klientů nízkoprahového zařízení pro děti a mládež*.“

V sociální práci je toto téma velice důležité, v tomto případě klient ve věkovém rozhraní 15-18 let, který ukončil povinnou školní docházku, se rozhoduje, co bude dál dělat, „*jít studovat či hledat vhodné zaměstnání?*“ Ve většině případů je klient ovlivněn rodinným prostředím, které není vždy zcela motivující, či dalšími faktory, které mohou chování jedince ovlivňovat.

Diplomová práce bude zaměřena na téma nepracujících a nestudujících klientů NZDM Free klub. Cílem práce je interpretace očekávání klientů o jejich budoucím pracovním životě, jaké věci je při rozhodování ovlivňují, jaké zastávají životní hodnoty, tedy, jaká je jejich motivovanost a skutečná připravenost na začlenění do běžného života a společnosti. Dalším cílem je také odhalit postupy práce samotných pracovníků a to v otázce týkající se motivace klientů. Dílčím cílem práce bude pomocí rozhovorů s pracovníky vytvořit seznam témat, která se zabývají nejdůležitějšími oblastmi života, do kterých se dospělý jedinec dostává, řeší je a měl by se v nich tedy orientovat a rozumět jim. Posledním dílčím cílem práce je vytvořit metodický materiál pro pracovníky, ve kterém budou zmíněné okruhy rozebrány v rámci praktického nácviku dovedností.

Odhalit a popsat postupy, které používají pracovníci s klienty, v oblasti motivace.

Literatura, která bude v práci použita, vychází od autorů, kteří se tématu NZDM a cílové skupině věnují, patří sem bezesporu například Matoušek, Kappl, Jedlička, a další. Budou

použity také internetové zdroje, například webové stránky České asociace streetwork (dále jen „ČAS“).

Práce bude rozdělena do několika kapitol a podkapitol. V první kapitole se práce bude zaměřovat na NZDM, jeho historii v ČR, ukotvení v české legislativě, a v neposlední řadě se bude také věnovati obecným principům a cílům služby NZDM. Ve druhé kapitole se práce bude zabývat konkrétně nízkoprahovým zařízením pro děti a mládež Free klub, které sídlí v Pardubicích. V následující kapitole se práce zaměří na faktory, které ovlivňují život klientů, kam patří například nedostatečný osobní rozvoj jedince, finanční gramotnost, rodinné vztahy, působení společnosti, či kultury a také orientace na trhu práce.

Téma jsem vybrala z důvodu osobní zkušenosti s cílovou skupinou, kterou jsou děti a mladí dospělí, a to ve věku od 6-26 let, kteří zažívají nebo jsou přímo ohroženi nežádoucí sociální situací. V praxi se jedná o klienty, kteří nejsou plně připraveni či vybaveni znalostmi a dovednostmi, díky kterým by obstáli na trhu práce. Sami často nevědí, zda by chtěli pokračovat ve studiu, či nikoliv. Klienti kolem 15 roku života prožívají dilemata, jak naložit se svým již skoro plnoletým „já“. Většina z nich ani po ukončení povinné školní docházky totiž neví, jak dále postupovat nebo i jaké má další možnosti. Termíny jako evidence na Úřadu práce ČR, zdravotní a sociální pojištění, a další terminologie související s uplatněním na trhu práce či finanční gramotností je jim cizí, na což navazují další rizika.

Pro získání dat bude použit kvalitativní výzkum, zaměřený jak na klienty NZDM Free klub, tak i na pracovníky klubu, tuto výzkumnou strategii jsem zvolila z důvodu propojení více perspektiv. Pro obě skupiny dotazovaných bude připraven jiný soubor otázek. Na závěr práce bude vytvořen edukační/metodický program právě pro tuto cílovou skupinu uživatelů služby (ve věku od 15 do 18 let).

1 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Cílem první kapitoly diplomové práce je vysvětlit, co jsou to nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (dále jen „NZDM“), počínaje od historie vzniku těchto zařízení v ČR, až po ukotvení v české legislativě. Jako každá sociální služba má i tato svá specifika. V podkapitolách se bude práce zabývat také obecnými principy služby, nebudou opomenuty ani cíle služby.

„Posláním NZDM je usilovat o sociální začlenění a pozitivní změnu v životním způsobu dětí a mládeže, kteří se ocitli v nepříznivé sociální situaci. Poskytovat informace, odbornou pomoc, podporu, a předcházet tak jejich sociálnímu vyloučení.“ (ČAS, 2008, s. 3). Matoušek (2007) popisuje nízkoprahová komunitní centra, jako místa, kde dochází k prevenci asociálního chování a rozvoji pozitivních sociálních zájmů. Jsou to místa, která jsou určena pro děti a mládež, a ukazují jim, jak trávit volný čas nerizikovým způsobem. Ve většině případů jsou zřizovateli nestátní organizace. Právě nestátní neziskové organizace představují významný prvek v systému práce s dětmi a mládeží. Plní obtížně zastupitelnou roli v oblasti neformálního vzdělávání a výchovy, nabídky volnočasových aktivit, práce s rizikovými skupinami dětí a mládeže, práce s nezaměstnanými mladými lidmi. Nemalou měrou ovlivňují celkové zdraví dětí a mládeže, jejich postoje a názory. Svými funkcemi doplňují působení rodiny a školy a dalších subjektů (Fryč, 2003). Stejskalová (2018) ve své analýze popisuje NZDM, jako prostor kde mohou děti a mládež trávit volný čas a to v odpoledním klubu, který je zpravidla věkově rozdělen. Dodává také fakt, že jsou kluby otevřeny každý den včetně školních prázdnin. Otevírací doba klubů se však může lišit a to dle jejího zřizovatele.

1.1 Historie vzniku NZDM

Levická (2003) řadí prevenci mezi jednu z nejmladších metod sociální práce. Existují však zmínky o tom, že již v 16. století se lidé zabývali otázkou chudoby ve společnosti, což dokládá studie J. L. Vivese, a i sem můžeme prakticky řadit začátky prevence (Schilling, 1999). Nicméně samotný začátek práce s delikventní mládeží zmiňuje až W. Specht (In Matoušek, 2003), který uvádí, že v USA se začalo pracovat s delikventní mládeží a to formou ambulantní či mobilní (terénní) práce, kolem dvacátých let 20. století. Kolem 70. let 20. století se poté terénní forma práce rozšířila i do Evropy. K nám se tento druh práce dostal až po pádu socialistického bloku, kdy do té doby neexistovaly sociální problémy. Zemanová (2015) píše o 90. letech 20. století, tedy o době kdy u nás začala pomalu vznikat NZDM. Česká asociace

streetwork (2023) na svých webových stránkách uvádí statistiku počtu NZDM, kdy například v roce 1998 bylo na našem území těchto zařízení pouhých 20. Dle Registru poskytovatelů sociálních služeb (2023) bylo ke dni 22.2.2023v České republice celkem 248 nízkoprahových zařízení pro děti a mládež, což je značný rozdíl a díky tomu lze vidět pokrok ve vývoji této sociální služby.

Největší „boom“ NZDM byl kolem přelomu tisíciletí. *„Významným momentem pro rozvoj NZDM byly na přelomu tisíciletí grantové programy nadací (Děti ulice Nadace Open Society Fund, program Gabriel Nadace rozvoje občanské společnosti a program Fond mládeže firmy Levi Strauss spravovaný Nadace VIA). Díky těmto programům se stabilizovala nebo vznikla řada zařízení pro děti a mládež, např. Prevcentrum Ulita Blansko, Cheiron T v Táboře, Klub Hurá Kamarád Pardubice, Jižní pól a Krok v Praze, Klub Pavlač Ratolesti Brno, Vrakbar v Jihlavě a mnohá další.“* (ČAS, 2023).¹

V roce 1997 vznikla Česká asociace streetwork, profesní organizace, která sdružovala odborníky v oblasti terénní práce. Cílem bylo vytvoření metodik práce, vedení odborného dialogu a v neposlední řadě vzdělávání pracovníků. V roce 2001 pak vznikla pracovní skupina nízkoprahových zařízení pro děti a mládež, která pod dlouholetým intenzivním vedením Aleše Herzoga provádí tzv. rozvojové audity NZDM. Nyní se nejedná pouze o prostředek kontroly tvrdých dat, ale také o mapování rozvoje kvality v zařízeních, potřeb klientů a dále také přispívá k podpoře rozvoje měkkých dovedností pracovníků (ČAS, 2023).²

1.2 Legislativní ukotvení

Nejdůležitějším dokumentem, který se zabývá NZDM, přesněji službami sociální prevence je zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. NZDM, která řadíme právě do služeb sociální prevence, najdeme ve výše uvedeném zákoně v § 62 a jeho přesná definice zní: *„Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich*

¹ Pozn. autora – před NZDM Free klub fungoval právě výše zmíněný Klub Hurá Kamarád Pardubice.

² Pozn. autora – NZDM FK patří od 11/2021 také mezi členy ČAS.

života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována osobám anonymně.“ Sociální služby NZDM jsou poskytovány ambulantní formou, to znamená, že klienti do zařízení dochází, dle otevírací doby (zákon č. 108/2006 Sb., § 33).

Neméně důležitá je také prováděcí vyhláška č. 505/2006 Sb., k některým ustanovením k zákonu o sociálních službách, která uvádí seznam činností pro NZDM a to konkrétně v § 27. Jedná se o činnosti zaměřené na výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, kam můžeme zařadit například volnočasové aktivity, výchovnou činnost, či nácvik schopností a dovedností daného jedince. Dále sem patří zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, kam mohou patřit různé nácviky (modelové situace, kdy pracovník s klientem zkouší různé situace, které mohou klienta potkat v životě). Další skupinou činností jsou sociálně terapeutické činnosti, mezi něž řadíme rozvoj jedince a podporu v jeho dovednostech, které vedou k sociálnímu začleňování. Poslední skupinou je tzv. pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí, pod tímto bodem si můžeme představit opět nácvik, podporu a pomoc při aktivitách, které jsou jedinci ku prospěchu, dle metodiky NZDM FK sem patří například sociální poradenství.

Z důvodu práce s nezletilými osobami je pro NZDM důležitý také Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. V zákoně jsou uvedena opatření, která souvisí s poskytováním pomoci a ochrany pro ohrožené děti. Sociálně-právní ochranu mohou vykonávat i tzv. pověřené osoby, kam lze zařadit právě i NZDM a to pokud splní zákonem dané podmínky (zákon č. 359/1999 Sb., § 4, odst. 2, písm. d)).

1.3 Pojem nízkoprahovost

Klíčovým pojmem je termín „nízkoprahovost“, který vyjadřuje, že se služba snaží eliminovat bariéry, být tedy co nejvíce dostupnou a mít tzv. „nízký práh“ k přijetí klienta. Mezi bariéry můžeme zařadit nejrůznější omezení, např. fyzické, psychické, časové, apod. (Knotová, 2014). Pojem „nízkoprahový“ znamená dostupný pro každého: jak místně, časově, tak i finančně (Teplá, 2016).

Dle Pojmosloví ČAS (2008) se jedná například o prostředí, které je charakterem a umístěním co nejblíže přirozenému prostředí cílové skupiny (dále jen „CS“). Důvodem k omezení služby není pasivita nebo odlišnost v názorech. Uživatel může zůstat v anonymitě, všechna

dokumentace musí být vedena se souhlasem klienta, který má právo do ní nahlížet. Není potřeba registrace do služby, či členství, ani pravidelná docházka, tu si volí každý uživatel dle svých potřeb. Vše je zcela zdarma, provozní doba je vždy tak, aby odpovídala potřebám dané CS (například služby pro děti a mládež mají otevřeno v odpoledních hodinách, tedy v čase, kdy končí školní výuka). Službu může využít kdokoliv z cílové skupiny bez omezení, pokud svým chováním a jednáním neomezuje a neohrožuje sám sebe, ostatní uživatele, pracovníky či efektivitu služby. Vymezení negativní cílové skupiny má každá organizace/služba ve svých dokumentech (metodikách).

1.4 Obecné cíle NZDM

Pojmosloví ČAS (2008) popisuje obecné cíle NZDM, které si každé NZDM upravuje dle své charakteristiky, aby bylo co nejvíce konkrétní pro daný klub (každý klub se může lišit už jen tím, v jak velkém městě se nachází, atd.). Dle Pojmosloví ČAS (2008, s. 4) se jedná o: *„podporu pro zvládnutí obtížných životních událostí, snížení sociálních rizik vyplývajících z konfliktních společenských situací, životního způsobu a rizikového chování, zvýšení sociálních schopností a dovedností, podporu sociálního začlenění do skupiny vrstevníků i do společnosti, včetně zapojení do dění místní komunity, nezbytnou psychickou, fyzickou, právní a sociální ochranu během pobytu v zařízení a podmínky pro realizaci osobních aktivit, zlepšovat kvalitu jejich života, předcházet nebo snížit zdravotní rizika související s jejich způsobem života, lepší orientaci v jejich sociálním prostředí, podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace.“*

2 NZDM Free klub Pardubice

Předchozí kapitola byla věnována NZDM obecně, jak je vymezuje zákon. Diplomová práce je cílená na klienty NZDM Free klub (dále jen „NZDM FK“) a to se souhlasem samotné organizace, která se nachází v Pardubicích. Z toho důvodu je vhodné dále přiblížit fungování přímo tohoto klubu. Ve druhé kapitole se práce bude soustředit na vymezení výše zmíněného NZDM Free klubu, charakteristice cílové skupiny včetně vymezení negativní cílové skupiny. Zaměřovat se bude také na principy a cíle služby. Další podkapitolou bude také spolupráce NZDM FK s jinými institucemi či návaznými službami, které jsou velice důležité a to kvůli stálému zkvalitňování služeb a provázanosti témat.

Na začátek této kapitoly je vhodné v krátkosti charakterizovat neziskovou organizaci SKP-CENTRUM, o.p.s., pod kterou NZDM Free klub funguje. SKP-CENTRUM je v současné době největším poskytovatelem sociálních služeb v Pardubickém kraji registrovaných dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Posláním organizace je „POMÁHAT VSTÁT“ osobám v tísní, osobám ohroženým sociálním vyloučením: seniorům, zdravotně postiženým, lidem v krizi a bez přístřeší, obětem domácího násilí, dětem a mladým dospělým bez fungujícího rodinného zázemí, příslušníkům minorit (SKP-CENTRUM, 2023).

NZDM Free klub je jedinou službou svého druhu v Pardubicích. Co v Pardubicích ale najdeme, je terénní program (dále jen „TP“) při NZDM Free klub, který má stejnou CS jako NZDM FK. Jedná se o samostatně registrovanou sociální službu, tzn., že pracovní tým TP je odlišný od pracovního týmu v NZDM. V některých zařízeních mají terén v rámci NZDM, a to tak, že mají vyhrazený pouze jeden den v týdnu v určitém časovém rozmezí, kdy je klub zavřený a probíhá TP v daných lokalitách (NZDM EMKO, 2023). Terénní pracovníci neboli streetworkeri provádí sociální práci tam, kde je potřeba, tedy v přirozeném prostředí CS (Elich, 1993 in Matoušek). V Pardubicích se jedná o dětská hřiště, parky, vyloučené lokality, či veřejné prostory u ZŠ (Metodika TP při NZDM FK). Cílem TP obecně je vyhledávat CS, provádět depistáž míst a v neposlední řadě minimalizovat rizika spojená s rizikových chováním CS (zákon č.108/2006 Sb.).

Definice poslání TP při NZDM Free klub (2023) zní: „*Terénní program při NZDM Free klub pracuje v přirozeném prostředí svých klientů (sídlíště, parky, hřiště). Vyhledáváme a oslovujeme děti a mladé dospělé, kteří zažívají obtížnou životní situaci nebo jí jsou ohroženi.*

Těmto lidem nabízíme pomoc a podporu. Základem pro naši práci je budování důvěrného vztahu a poskytnutí bezpečného prostředí. Zaměřujeme se zejména na mapování a rozvíjení silných stránek klienta.“ TP dále nabízí individuální pomoc a podporu v různých životních obdobích klienta, kam patří ale i prevence. Důležité je také zvyšování povědomí o službě, které probíhá nejenom díky spolupráci s jinými subjekty v návazné síti, dnům otevřených dveří, ale také díky mimoresortní spolupráci – zde je myšlen hlavně resort školství. V Pardubicích TP spolupracuje jak se základními, středními, vyššími odbornými tak i s vysokými školami (Metodika TP, 2023). Jak již bylo výše zmíněno, jedná se o samostatně fungující sociální službu, proto se diplomová práce TP dále věnovat nebude. Cílem bylo pouze vysvětlení další podobné služby ve stejném městě a to v rámci návazné sítě.

Dále se práce bude soustředit na NZDM Free klub. Klub je v provozu celoročně a to každý všední den, tedy od pondělí do pátku v odpoledních hodinách zpravidla od 13 do 17h. Pracovní tým NZDM FK se skládá ze sociálních pracovníků, pracovníků v sociálních službách a pedagogického pracovníka. V případě potřeby mají pracovníci možnost obrátit se na metodika či právní pomoc (Metodika NZDM FK, 2023).

Poslání služby, v tomto případě NZDM FK, je velice důležité, odvíjí se od něj cíle a činnost služby. S posláním by měli být všichni pracovníci ztotožněni, měli by ho umět vysvětlit, případně obhájit veřejnosti. *„Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Free klub nabízí pomoc a podporu dětem a mladým lidem, kteří zažívají obtížnou životní situaci nebo jsou jí ohroženi. Základem pro naši práci je budování důvěrného vztahu a poskytnutí bezpečného prostředí. Vytváříme pestrou nabídku preventivních a volnočasových aktivit, při nichž se zaměřujeme na mapování a rozvíjení silných stránek klienta.*“ (Metodika NZDM FK, 2023)

2.1 Cílová skupina

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách udává věkové rozmezí, a to přesněji v §62 odst. 1, je tedy na každém zřizovateli NZDM pro jakou věkovou skupinu svůj klub bude realizovat. Rozdělování cílové skupiny (dále jen „CS“) podle věku lze buď tak, že vzniknou dva kluby, tedy prostorové řešení (klub pro mladší a starší cílovou skupinu), nebo se pouze omezí čas, kdy na klubu budou moci pobývat pouze věkové skupiny dle domluvy (např. od 12 do 15 hodin mladší a od 15 do 18 hodin starší cílová skupina). Toto rozdělování má své výhody například při práci s klienty, kdy každá věková skupina má svá specifika, a tak i metody práce mohou být lehce rozdílné. Jedním z důvodů, proč je vhodné klub časově dělit je jak z důvodu principu

bezpečí, tak i předcházení předávání negativního chování, či šikany mezi klienty (Pojmosloví ČAS, 2008). V Pardubicích v NZDM Free klub poskytují službu dětem a mladým lidem ve věku od 6 do 26 let, kteří zažívají obtížnou životní situaci, nebo jsou touto situací zasaženi a neví si s ní rady. Služba je zde poskytována bez prostorového i časového omezení, tzn. ve své otevírací době je NZDM FK přístupný celé CS bez rozdílu věku. Prostor klubu nabízí díky velkým místnostem spoustu volného místa. Pro práci s klienty se dá využít i velká zahrada, která náleží ke klubu. Je důležité poznamenat, že pracovníci dbají na to, aby byl na klubu dodržován princip bezpečí, z toho důvodu nebylo prozatím nutné řešit rozdělení klubu.

Cílová skupina je dle Slovníku sociální práce (2003) skupina, pro kterou je určena konkrétní sociální služba a to z důvodu její nepříznivé sociální situace, ta může být zapříčiněna věkem, životními návyky nebo také nepříznivým prostředím. Právě nepříznivé prostředí je mnohdy příčinou vzniku sociálně patologického chování u dětí či mladých dospělých. Za sociální patologii/sociální selhání můžeme považovat jak kriminální chování, různé druhy závislostí, předčasné ukončení povinného vzdělávání nebo také těhotenství před dosažením plnoletosti. (Slovník sociální práce, 2003) V knize Kontaktní práce se objevuje pojem „*neorganizovaná mládež*“, jedná se o skupinu adolescentů, kteří nejsou z nějakého důvodu schopni řešit své životní situace samostatně, což může vést k moratoriu dospělosti – tzv. oddálení správného dospívání a nástupu dospělosti bez patologických jevů (Svoboda, 2007).

ČAS ve své publikaci Pojmosloví (2008, s. 15) popisuje nepříznivou sociální situaci jako *„situace, ve které osoba pro ztrátu soběstačnosti z důvodu věku, zdravotního stavu, pro krizovou sociální situaci, životní návyky, sociálně znevýhodňující 15 prostředí, ohrožení práv a zájmů trestnou činností jiné osoby nebo z jiných závažných důvodů, nebo jestliže její způsob života vede ke konfliktu se společností, není schopna dostatečně zabezpečovat a uspokojovat své životní potřeby a tyto potřeby nejsou ani jinak dostatečně zabezpečeny.“*

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v § 3 písm. b) popisuje nepříznivou sociální situaci jako určité oslabení či ztrátu schopnosti, což může být způsobeno věkem, zdravotním stavem, špatnými návyky a celkovým způsobem života, který vede až k sociálnímu vyloučení.

Jako každá sociální služba, tak i NZDM FK má vymezení negativní cílové skupiny. I přesto, že je tento druh služby ve své podstatě nízkoprahový i tak má jasné vymezení cílové skupiny. Níže uvedení zájemci jsou vždy odkázáni na jinou, jim potřebnou službu. Je zde tedy potřeba dobrá orientace pracovníků v další návazné síti.

- Zájemce nespadá věkem do CS – zájemce je mladší nebo starší než vymezení NZDM.
- Zakázka klienta nespadá do poskytovaných činností služby – např. pedikúra a jiné. Vždy probíhá odkázání na návaznou síť či jinou službu – rychlé sociální poradenství.
- Zájemce není schopen samostatného pohybu bez další osoby – klub není bezbariérový (př.: kombinovaná postižení, nezvládají běžné denní úkony bez pomoci druhé osoby).
- Zájemce nemá kapacitu na pochopení pravidel, či nerozumí svým právům a povinnostem – např. omezené rozumové schopnosti (těžká mentální retardace, apod.).
- Služba má plnou kapacitu – jedná se o okamžitou kapacitu služby či celkovou kapacitu služby podle počtu zájemců a uživatelů a aktuálního personálního obsazení. V jeden okamžik 30 klientů na klubu celkově nebo 10 klientů na jednoho pracovníka.
- Zájemce či uživatel služby je pod vlivem návykových látek – zde záleží, jak pracovník vyhodnotí situaci, nejsou prováděny testy na drogy, či alkohol.
- Zájemce či uživatel služby má infekční/parazitické onemocnění – z důvodu zajištění bezpečného prostředí, je využívání služby omezeno po dobu onemocnění (např. respirační onemocnění, vši, atd.).
- Zájemce není schopen spolupráce z důvodu psychiatrického onemocnění – opět v rámci zajištění bezpečného prostředí, není možný pobyt klienta, který se chová nebezpečně k sobě nebo okolí (Metodika NZDM FK, 2023).

2.2 Principy služby

Pracovníci služby se při práci s klienty řídí tzv. principy nízkoprahovosti (viz kap. 1.3). Tím služba zajišťuje to, aby cílová skupina mohla službu využívat i přes možné „sociální bariéry“, které vyplývají z její nepříznivé sociální situace. NZDM FK má ve své metodice (2023) popsané principy a to ve verzi pro veřejnost i pro cílovou skupinu. Jedná se přeneseně o jakási pravidla, která na klubu fungují a která jsou zaručena. Verze pro veřejnost je popsána takto:

- Princip anonymity: klient má právo sdělit pouze rok narození a jméno, popřípadě svou přezdívku.
- Princip bezplatnosti: za využívání klubu klient nic neplatí, vše je zdarma.
- Princip bezpečí: pracovníci dohlíží na to, aby byl klub bezpečným prostorem pro všechny, na klubu jsou nastavena pravidla.
- Princip dobrovolnosti: nikdo na klubu není do ničeho nucen, klient má právo říci, že je mu něco nepříjemné. Důležitá při práci je motivace, kterou pracovníci posilují.

- Princip rovnosti: klub je prostorem, kde jsou si všichni rovni bez rozdílu. Pro všechny platí stejná pravidla.
- Princip respektu: pracovník přistupuje ke klientovi/pracuje s ním s respektem. Dále vede všechny ostatní ke vzájemné úctě a respektu.

Další odstavec bude patřit verzi pro samotnou cílovou skupinu, tedy pro klienty NZDM FK. Pracovníci mají verzi pro klienty napsanou v jednodušších větách v poutavější formě, tak aby byla co nejvíce přiblížena pro klienty, jinak řečeno je tato verze napsána „jazykem“ klientů. Sami klienti měli možnost se ke srozumitelnosti těchto principů vyjádřit, což při tvorbě pracovníkům velice pomohlo.

„Na klubu pro klienty, kteří službu využívají, platí tato pravidla:

- *o sobě nemusíš říkat to, co nechceš – potřebujeme znát pouze kolik ti je let a tvoji přezdívku,*
- *jsme tu pro tebe zadarmo,*
- *je pro nás důležité, aby ses tu cítil dobře a bezpečně,*
- *jsi u nás dobrovolně a do ničeho tě nenutíme,*
- *na klubu se nikdo nad nikým nepovyšuje,*
- *na klubu má každý právo na svůj vlastní názor a ostatní ho respektují.“* (Metodika FK, 2023, s. 11).

2.3 Cíle NZDM FK

„Základním cílem NZDM jakožto preventivní kontaktní sociální služby je kontaktovat a udržovat kontakt s jednotlivci a skupinami, kteří nevyužívají, nebo nechtějí využívat běžných služeb a nabídek v regionu (sociálních, vzdělávacích, volnočasových).“ (Racek, Herzog, 2007 s. 323).

Podle Čecha (2002) přináší postmoderní společnost a demokratizace dětem více volnosti/volného času a je tedy velice důležité jim kvalitu všech nových podnětů ukázat a naznačit správnou cestu. Právě toto je úloha pracovníků v NZDM.

Cíle NZDM FK najdeme jak v propagačních materiálech, webových stránkách, tak ale i ve veřejném závazku, v neposlední řadě v Registru poskytovatelů sociálních služeb. Dané cíle plynule navazují na poslání služby.

- Oslovovat, navazovat a udržovat kontakt s dětmi a mladými lidmi, kteří jsou ohroženi nepříznivými sociálními vlivy.
- Poskytovat cílové skupině pomoc, podporu a bezpečný prostor, zaměřovat se na prevenci sociálních rizik.
- Pomáhat cílové skupině s hledáním a rozvíjením jejich potenciálu.
- Zvyšování povědomí veřejnosti o NZDM Free klub (Metodika NZDM FK, 2023).

2.4 Práce s klienty NZDM

Práce s klienty NZDM je specifická, a tak bude tato podkapitola věnována právě práci s CS v NZDM. Budou zde popsány činnosti, které vykonávají jak pracovníci, tak i obecné činnosti, které v NZDM probíhají. Nakonec bude ukázka činností přímo z Metodiky NZDM FK.

Svoboda (2007) uvádí kritéria, která jsou důležitá při práci s klienty. Patří sem například – doprovod, jakožto proces utvářející vlastní život klienta a pracovník má být průvodcem, vždy je ale na samotném klientovi jak se rozhodne. Dobré je také brát zřetel a vycházet z klientovy situace, tady je důležité si uvědomit, že je to klientův život a pracovník by neměl přejímat problémy a klientovi nutit řešení. Pracovat v profesionálním pomáhajícím vztahu, to je pro CS velice důležité - v NZDM pracují na základě partnerského přístupu, je to dáno i tím, že v mnoha případech mají klienti NZDM problém s respektováním autority (ať už rodiče, učitele, úředníka, atd.). Pracovník se snaží tyto bariéry odstranit pomocí dobrých vzorců. V NZDM se snaží vytvářet podmínky pro vytvoření vlastní vnitřní identity, která vede k dobrému zvládnání nároků společnosti.

Vyhláška č. 505/2006 Sb. v § 27 popisuje úkony v rámci NZDM, jedná se o 4 základní činnosti, které jsou doplněné ukázkami činností dle přílohy metodiky NZDM FK (příloha metodiky – vykazované činnosti).

a) Výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti – do této oblasti se řadí prevence (besedy na různá témata, preventivní intervence pracovníků), dále individuální práce, kde si klient osvojuje či rozvíjí praktické znalosti a dovednosti (jemná motorika, práce do školy, naučení nové hry), skupinová práce, kdy se učí spolupracovat, pracuje na respektování druhých, a v neposlední řadě sem řadíme i volnočasové aktivity, které jsou nedílnou součástí NZDM, a právě volnočasové aktivity, mohou často sloužit jako prostředek k dosažení cíle.

b) Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím – sem patří například kontaktní rozhovor (označen „KR b“) na různá témata, zaměřený na posílení vztahu s pracovníkem, ale také probírání témat týkajících se fungování ve společnosti – modelové situace, různé nácviky. A následně lze do této kategorie zařadit doprovod, ten v tomto případě znamená poskytnutí podpory ve věcech, které jsou pro klienta důležité – doprovod na úřad, na autobusovou zastávku.

c) Sociálně terapeutické činnosti – i do této oblasti patří kontaktní rozhovor (označen „KR c“), který je popsán jako rozhovor, při němž dochází k intervenci, k mapování nepříznivé sociální situace a výsledky daného rozhovoru jsou poté zaznamenávány v osobní složce klienta (konkrétně složka „Mapování sociální situace“). Dále sem patří sociální poradenství, situační intervence – zpětná vazba „teď a tady“, za účelem pozitivního výchovného působení na klienty (pochvala, ocenění, ale také napomenutí za porušování pravidel klubu). Následně také krizová intervence, kterou mají všichni sociální pracovníci klubu absolvovanou v minimální délce kurzu 48h (základy krizové intervence). A v neposlední řadě individuální práce, která se zaměřuje na plnění cíle – např. doučování, příprava do školy, hledání zaměstnání, atd.

d) Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí – Kam lze zařadit sociální poradenství, které pomáhá klientovi řešit jeho cíl – vyhledávání, kontaktování institucí, orientace v návazné síti. Využívání zázemí klubu, např. vypůjčení mobilního telefonu, PC a nakonec také jednání ve prospěch klienta, zde se jedná o jednání s třetí osobou, vždy se souhlasem či přítomností klienta, např. jednání s jinou institucí, školou, atd.

I Pojmosloví (2008) se činností, které probíhají na klubu, věnuje. Bude zde zmíněn pouze výčet těch nejdůležitějších pro tuto práci a to jsou bezesporu dlouhodobé programy, kde dochází k nácviku dovedností. Můžeme sem zařadit i metodický program práce, který bude součástí přílohy. Dále také poradenství, skupinové práce, preventivní, výchovné a pedagogické programy, které jsou cílené přímo na klienty NZDM a na jejich potřeby.

2.5 Spolupráce v návazné síti

Návazná síť je pro všechny velice důležitá, nejenom pro NZDM FK. Služba v nejužším rozsahu spolupracuje s terénním programem při NZDM FK, DaR – Centrum pro dítě a rodinu, o.p.s., OSPOD Pardubice, Amalthea z.s., základními a středními školami v Pardubicích, městskými obvody (dále jen „MO“), městskou policií a dalšími neziskovými organizacemi. NZDM FK má

vytvořený vlastní dokument pojmenovaný jako „*Návazná síť*“ který je součástí metodiky NZDM FK, kam pracovníci zaznamenávají průběh spolupráce, otázky a cíle spolupráce. Tento dokument slouží pro lepší orientaci v návazné síti, pro odkazování klientů na jiné služby z důvodu například – jiné zakázky, či nespádání do cílové skupiny NZDM FK.

Hlavním cílem návazné sítě je provázanost služeb. Proto je kladen velký důraz na pracovníky, aby stále spolupracovali či měli povědomí o dalších službách v daném městě či širším okolí, které mohou potencionálně sloužit jako další návazné služby pro klienty. Nejužší/nejintenzivnější spolupráce NZDM FK probíhá pouze s vybranými institucemi, a to z důvodu stejné, či podobné cílové skupiny a s tím spojených problémů, které spadají do vymezení NZDM. Jedná se především o terénní program při NZDM, více o službě v kapitole 2.

Dále je to OSPOD Pardubice, se kterým probíhá spolupráce v rámci návazné sítě. Jedná se o úzkou spolupráci, díky které v minulosti proběhlo několik projektů, např. letní tábor či výlety pro klienty. Mezi další návazné instituce patří DaR – Centrum pro rodinu, o.p.s., která podporuje jak biologické tak náhradní rodiny, aby mohly dále plnit své funkce ve prospěch svých dětí (DaR, 2023). V rámci spolupráce se nejčastěji jedná o doučování, aktivní trávení volného času či styk s vrstevníky. Poslední organizací, se kterou NZDM pracuje na úzké úrovni je Amalthea, z.s., jedná se o nestátní neziskovou organizaci, která působí v Pardubickém kraji a jejím posláním je „*zvýšit spokojenost dětí v rodinách vlastních i náhradních a předcházet umístování dětí do ústavní péče.*“ (Amalthea, 2023). Opět se jedná o formu spolupráce zaměřenou na aktivní trávení volného času, účast na zážitkových akcích klubu (např. výlety) a v neposlední řadě pomoc při přípravě do školy.

Pracovníci NZDM FK, konkrétně terénní pracovnice, oslovují MO 2x ročně s nabídkou užší spolupráce. Jedná se ve většině případů o výměnu informací z lokalit (samozřejmě v rámci zachování principu anonymity), problémy, které se aktuálně řeší v daném městském obvodu a případné nastavení další spolupráce. Zástupci z MO (starostové) nabízí například možnost propagace služeb (klub i terén) v tisku, který vydává právě městský obvod (městské zpravodaje či radniční zpravodaj). Další možností spolupráce je pozvání na akce, které se konají právě

v daném obvodu. MO jsou dále zvány na dny otevřených dveří, které pořádá NZDM FK 1x ročně, pravidelně v září v rámci Týdne nízkoprahových klubů ČR.³

NZDM FK spolupracuje jak se základními tak i se středními školami v Pardubicích. V rámci spolupráce se základními školami se jedná o pravidelné kontaktování, minimálně 2x do roka s nabídkou prezentace služeb ve třídách. Dále také nabízí prezentaci preventivních témat. Zástupci škol (nejčastěji výchovní poradci, metodici prevence, školní psychologové, či třídní učitelé) nabízí letáčky služeb zákonným zástupcům, případně samotným žákům/žákyním. Stává se, že kontaktují ihned samotné NZDM a sdělují informace o žákovi/žákyni. V praxi se poté přistoupí k osobní schůzce na půdě školy, či na půdě NZDM či NZDM navštíví přímo sám/a žák/žákyně. Stejný postup spolupráce platí i se školami středními, navíc je zde možnost využít prostory NZDM FK k pořádání zážitkových akcí, příkladem jsou adaptační kurzy pro první ročníky, které v Pardubicích pravidelně využívá např. Střední průmyslová škola potravinářství a služeb. Výhodou je jak představení služby, pracovníků v rámci interaktivní zážitkové akce, tak i ukázka prostor klubu (Příloha metodiky NZDM FK, Standard č. 8, 2023).

2.6 Pravidla spolupráce

Z důvodu respektování principů služby a to přesněji principu anonymity je zapotřebí vždy při komunikaci s dalšími organizacemi/institucemi jednat jen se souhlasem klienta nebo v nejlepším případě v jeho přítomnosti. Pokud se jedná o požádání pomoci ze strany rodiče, či jiné organizace je zapotřebí sepsat tzv. trojstrannou dohodu (dokument, který má NZDM FK vytvořený, pro zachování všech principů služby), aby bylo možné předávat si informace týkající se práce s klientem. Při sepisování této dohody je přítomen jak klient, klíčový pracovník (dále jen „KP“), jeho zákonný zástupce, tak i zástupce z jiné organizace (další služba, škola, atd.) V dohodě je uvedeno, co je předmětem, za jakým účelem, kdo, komu a jaké bude předávat informace, rozsah spolupráce a předávání informací, platnost dohody, nakonec podpisy. Nejdůležitější je zde souhlas klienta se všemi náležitostmi dohody, který je hlavním aktérem schůzky.

³Pozn. autora – Jedná se o týdenní akci pro veřejnost, cílem této akce je seznámit veřejnost s NZDM, každý rok se téma liší. V roce 2022 se jednalo o témata dvě – 1) Dopady chudoby na dětství a dospívání, 2) Projevy uprchlické krize v nízkoprahových klubech.

3 Faktory ovlivňující život klienta NZDM

Faktorů, které ovlivňují život klientů, je celá řada. V této kapitole se práce bude zaměřovat právě na ty činitele, které jsou v životě každého člověka důležité a je tedy důležitá jak jejich znalost, tak i znalost rizik. Prostor zde bude věnován jak samotnému vývoji jedince, tak vzorcům chování získaným z rodinného prostředí. Dále tématu zabývajícímu se finanční gramotnosti, která jde ruku v ruce s dluhy až po rizikové chování v podobě sociálně patologických jevů, kam se řadí alkohol, drogy či gambling. Vzorce chování si každý jedinec nese primárně z rodiny, nebo si je v rámci pozorování a vývoje osvojí. Mnohdy ale právě jedinci z řad klientů NZDM mají absenci pozitivních vzorců chování. Mohou za to právě negativní příklady převzaté z rodiny, proto je hlavní úlohou pracovníků NZDM, aby vytvořili nejenom bezpečné prostředí, ale aby byli pozitivními vzory pro CS. Pracovníci se ve své praxi proto zaměřují na edukaci, podporu a motivaci klientů právě v těch oblastech, které jsou pro další správné fungování ve společnosti velice důležité.

3.1 Osobní rozvoj jedince

Zprvu je důležité vydefinovat pojem osobnost. Tímto termínem se zabývá nejenom několik vědních disciplín, ale i autorů. Smékal (2009) charakterizuje osobnost jako nejsložitější, nejtajemnější jsoucno na zemi. Vágnerová (2010) uvádí význam pojmu osobnost jako specifickou bytost, která se vymezuje jedinečností. Mezi další vědní disciplíny patří například psychologie, která popisuje osobnost jako určitý způsob prožívání, uvažování a chování, na kterém závisí, jak sebe i okolí vnímá sám člověk, jak přemýšlí a koná.

Oproti tomu pedagogika chápe osobnost jako určité východisko, podmínku a cíl výchovy. To znamená, že jsou učitelé vedeni k tomu, aby vzdělávali všechny žáky a formovali tak jejich osobnost (Vágnerová, 2010).

Základní složkou osobnosti jsou vlastnosti nebo jiným termínem také osobnostní rysy. Předurčují člověka k určitému způsobu myšlení, jednání a prožívání různých situací, vyjadřují lidskou specifičnost. Tvoří ji individuální spojení biologických, psychologických a sociálních aspektů každého jedince. Tyto vlastnosti jsou jak primární – tedy vrozené, kam patří temperament, tak sekundární, kam patří vlastnosti získané, které se utváří v průběhu vývoje daného jedince. Kohoutek (2000) ve své knize dělí vlastnosti na tělesné a výrazové, rysy

temperamentu, rysy charakteru, osobnostní schopnosti a strukturální vlastnosti, pod posledním termínem se skrývá například zralost, originalita, ale i samostatnost jedince.

Temperament je soustava psychických vlastností, které se projevují způsobem reagování, chování a prožívání člověka. Temperament je dán člověku od narození, je tedy vrozený. Na rozdíl od charakteru je stálý a stabilní a je biologicky ovlivněn. Naproti tomu charakter je výsledkem formování a učení, tedy získaný (Smékal, 2009).

Dalším důležitým tématem je typologie osobnosti nebo též typologie temperamentu. Typologii se opět věnuje vícero autorů, pro práci proto budou vybráni tři z nich a to průkopník Hippokrates, C. G. Jung a H. J. Eysenc. Hippokrates přinesl 4 typy rozdělení temperamentu, které založil podle převahy tělních tekutin. Převaha krve vede k temperamentu sangvinickému, převaha hlenu je temperament flegmatický, převaha žluči je temperament cholerickeý a černá žluč značí temperament melancholický. C. G. Jung přinesl do psychologie další dva pojmy a to introverzi a extroverzi. Introverti jsou spíše uzavřenější, těžko přístupní, nevyhledávající společnost. Tito jedinci se vyznačují svou nedůvěřivostí, opatrností, dbají na pořádek a bývají zčásti pesimističtí. Extrovertní člověk je opakem introverta, vyhledává společnost, je optimista a koná impulzivně. Poslední uvedené rozdělení je od H. J. Eysencka, ten provedl kombinaci dvou typů temperamentu, které popsal Jung a přišel na klasické 4 typy. Jedná se o introverzi, extroverzi, emocionální stabilitu a emocionální labilitu (Nakonečný, 2009).

To, jaký bude daný jedinec, je dáno jak geneticky, tak i v důsledku interakce s prostředím a ostatními jedinci (např. rodinné, školské prostředí, společnost ve které se nachází, vrstevnická skupina, atd.) Právě vrstevnická skupina nebo parta přátel, mohou mít často negativní vliv na chování daného jedince. Každá skupina má své interní normy a hodnoty, které mohou jedince navádět k deviantnímu chování. Takové počínání pak skupina vrstevníků odměňuje jako vděčné a podporující publikum, či vytváří a nabízí šance pro další deviantní chování (Costello & Hope, 2016).

Dalším velkým „problémem“ jsou mobilní telefony, je běžné, že každé dítě či mladý dospělý vlastní mobilní telefon a tráví na něm většinu svého volného času. Velkým rizikem není pouze tvorba závislosti ale i samotné fungování na sociálních sítích. Profesor psychologie Šmahel (2003) popisuje internet jako prostředí, ve kterém tráví lidé svůj čas, kde ztrácí zábrany a kde většina z nich vystupuje pod anonymním profilem. Psycholožka Milena Nováková, upozorňuje na fakt, že díky kontaktu v online prostředí dochází k větší míře nežádoucího chování – jako

jsou výhrůžky, pomluvy, které mohou vygradovat až do kyberšikany. I přes možná negativa jsou sociální sítě, prostorem, kde se dospívající socializují a navazují s dalšími lidmi online přátelství. Je dobré, aby o tom, co řeší dítě či dospívající jedinec na sociálních sítích, věděli rodiče a dokázali se otevřeně o těchto tématech bavit (Robauschová, 2020).

3.2 Rodina

V této podkapitole se práce zaměří na pojem rodiny, na to, jak důležité místo v životě každého jedince zastává. Podkapitola se bude zabývat jednotlivými typologiemi rodin, funkcemi rodiny či vzorci získaného chování, který každého podvědomě ovlivňuje a dle kterého se daný jedinec řídí. Všechny tyto termíny ovlivňují jedince ať už pozitivně nebo negativně, ovlivňují jeho pohled na svět, chování ve společnosti, jinými slovy – utváří ho.

Dunovský (1999, s. 91-92) popisuje rodinu jako „nejstarší skupinu či společenství, nejtěsněji spjatou nejrůznějšími vztahy uvnitř i navenek. Funkcemi, činnostmi zabezpečujícími potřeby svých členů a společnosti jako celku, prochází celou svou historií neustálými změnami co do své velikosti, významu i začlenění do společnosti. Adaptuje se přitom na její nejrůznější proměny či vývojové stupně.“ Matoušek (2003) charakterizuje rodinu jako o skupinu lidí, kteří jsou spojeni pokrevním příbuzenstvím či právním svazkem, ať již sňatkem nebo třeba adoptí. V širším pojetí se může jednat o skupinu lidí, která se za rodinu považuje na základě vzájemné náklonosti. Právní řád České republiky neuvádí přesnou definici rodiny, avšak lze tento termín dohledat například v Občanském zákoníku, který zmiňuje, že hlavním účelem uzavření manželství je založení rodiny a výchova dětí (Občanský zákoník, § 655), manželé mají také povinnost vytvářet zdravé rodinné prostředí pro své děti (Občanský zákoník, § 687), což se ve většině rodin klientů NZDM neděje.

Funkce rodiny popisují rodinu pomocí poslání, tedy v jakých oblastech dochází k uspokojování potřeb. Jedná se o tyto funkce:

- Biologicko-reprodukční – udržení života a pokračování rodiny početím a porodem nového jedince (další pokračující generace).
- Sociálně ekonomická – jedná se o zabezpečení rodiny po ekonomické, tedy finanční stránce.

- Ochranná – nejedná se pouze o zabezpečení dětí, ale všech členů rodiny. Jde také o zabezpečování všech životních funkcí, které jsou velice důležité, pro správný vývoj jedince.
- Socializačně výchovná – rodina je zde brána jako sociální instituce. Rodina se stará o přípravu, osvojování návyků daného jedince. Je to jedna z nejdůležitějších funkcí, kterou rodina má. Dochází k předávání vzorců chování, ať už pozitivních či negativních.
- Rekreační - tato funkce má velký vliv na to, jak bude jedinec nakládat se svým volným časem a jak bude tuto naučenou schopnost dál praktikovat ve svém životě.
- Emocionální - rodina vytváří pocit bezpečí a podpory pro všechny členy. Často dochází k absenci této funkce, či omezení a tak může docházet až k deprivaci jedinců (Kraus, 2014).

Dle Matouška (2010) může být nízký věk rodičů, či střetávání se s patologickými jevy v rodině (jako je hazard, návykové látky, apod.) jeden z velkých problémů, které ovlivňují dítě a jeho následné sociální selhání ve společnosti.

Dále se bude práce zabývat typologií rodin a to dle Fischera a Škody (2014), kteří charakterizují funkční rodinu jako společenství, ve kterém se může dítě zdravě vyvíjet. Problémová rodina je taková, kde dochází k závažnějším poruchám určitých funkcí. Tím může být ohrožen zdravý vývoj dítěte. V těchto případech dohlíží na takové rodiny OSPOD. V dysfunkční rodině se objevují vážné poruchy, jsou zde narušeny funkce rodiny. Jedná se v těchto rodinách o ohrožení zdraví nejen dítěte ale i celé rodiny. Rodina potřebuje pomoc odborníků, nejčastěji v rámci sanace rodiny, může dojít i k odebrání dítěte. Afunkční rodina je taková rodina, která přestává plnit svůj úkol, tedy své funkce a dítěti škodí velmi závažným způsobem či jej dokonce ohrožuje na životě. Jediným řešením je zde odebrání dítěte z rodiny.

Výchova je v životě každého jedince velice důležitá, jedná se o získání schopností, dovedností, ale i návyků a životních hodnot. Interakce v prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, ho formuje a ovlivňuje, a proto je důležité, aby vyrůstal v takovém prostředí, které bude pozitivně působit na jeho vývoj. Důležitý je také styl, kterým se dítě vychovává. Styly dělíme na tři základní - autoritativní – důraz na poslušnost, podřízenost, dodržování pravidel. Dále styl liberální – důraz na volnost a to ve všech směrech. Poslední je pak styl demokratický – je pokládán za nejvhodnější, založený na vzájemném respektu, ale i míře samostatnosti a volnosti. Rodiče jsou v pozici přítele, který vysvětluje a provádí dítě životem. Dále je uveden výčet dalších

výchovných stylů, které mohou působit na vývoj dítěte negativně, jedná se například o rozmazlující výchovu, kdy rodič splní vše, co si dítě přeje. Naopak pod zavrhuující výchovou si lze představit situace, kdy rodič dítě odmítá, což není pro zdravý vývoj dítěte zcela vhodné, dítě postrádá sebevědomí. Další negativně působící výchovou je výchova nadměrně ochraňující, při které není dítě schopné postarat se samo o sebe. Podobným stylem je perfekcionistická výchova, zde se jedná o potřebu rodičů, aby jejich dítě bylo perfektní ve všech směrech, dítě má tedy strach, aby neselhalo a nezklamalo rodiče. Předposledním stylem je nedůsledná výchova, která je v případě, kdy chybí rodičům pevná vůle a rozhodnost. Posledním stylem je zanedbávající až týrající výchova, kdy rodiče ohrožují zdraví svého dítěte, což vede až k odebrání dítěte z rodinného prostředí (Lagmeier, Krejčíková, 2006).

Také zahraniční autoři se zabývají otázkou fungování rodiny, například Yekaterina Chzhen uvádí ve svém článku model FMS – Family Stress Model. Jedná se o model, který se zabývá chudobou, která vytváří negativní tlak na rodiče, kterým způsobuje stres, a tím vede až k zanedbání rodičovských povinností, či ohrožení dobrého rodičovství. To znamená, že situace v rodině ovlivňuje samotné děti. Děti jsou často diváky při konfliktech mezi rodiči, kteří se hádají nejčastěji z důvodu nedostatku financí (Chzhen, 2022). Další zahraniční článek se zabývá strukturální rodinnou teorií, která poskytuje užitečnou perspektivu pro sociální práci s různými rodinnými problémy. Článek se zaměřuje na vnější „architekturu“ rodin – včetně jejich pravidel, hranic a subsystémů – spíše než na vnitřní psychologii členů a jejich interakce. Funkční rodina v této teorii znamená jakýsi systém, který splňuje základní materiální a emocionální prvky. Strukturální rodinné intervence tedy byly speciálně vyvinuty, aby pomohly rodinám, které se potýkají s problémy, jako je chudoba, nemoc, nezaměstnanost, fyzické zneužívání, zneužívání návykových látek. V praxi se tato teorie provádí prostřednictvím case managementu (Walsh, 2010).

3.3 Sociálně patologické jevy a závislosti

Na úvod je vhodné vymezit dva důležité pojmy této podkapitoly. Prvním z nich je pojem sociálně patologické jevy. Jsou jimi všechny jevy, které jsou nenormální, nežádoucí či nezdravé. Vše, co je pro společnost nevhodné, je bráno jako deviantní chování. Za normu je zde považováno to, co dělá většina, ať již myšlení, cítění či jednání, vždy to odpovídá přijímanému očekávání a vše, co se liší, je bráno za neakceptovatelné (Horčic, 2018). Dalším pojmem je pojem závislost, který označuje nutkavou, chronickou, tělesnou či duševní potřebu

po užívané návykové látce nebo i po konkrétním chování (tzv. nelátková závislost), v případě, že je znemožněno užití látky, se u osoby vyskytují nežádoucí projevy, ať už tělesné či duševní, tzv. abstinenční příznaky. Mezi nelátkové závislosti patří například – gamblerství, workoholismus, netolismus, a další (Národní zdravotnický informační portál, 2023).

V další části této kapitoly se bude práce zabývat vybranými patologickými jevy a závislostmi, se kterými se mladí dospělí setkávají, experimentují a která pro ně mohou znamenat velké riziko při dalším vývoji či při dalším rozhodování. Jedná se například o:

3.3.1 Gambling

Hazardní hry jsou v zákoně č.186/2016 Sb., o hazardních hrách upraveny § 3. Jedná se o hru nebo sázku či los, do kterých daná osoba vloží sázku, návratnost však není zaručena a o výhře či prohře rozhoduje náhoda. Pod tento pojem spadá také loterie, kursová sázka, totalizátorová hra, bingo, technická hra, živá hra, tombola a turnaj malého rozsahu. Účast na hazardní hře je povolena osobám starším 18 let, po prokázání se platným dokladem, který zaručí věk (zákon č. 186/2016 Sb., § 7, odst. 1). Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10) popisuje oblast „F63 nutkavé a impulzivní poruchy“. Jedná se o poruchy, které jsou opakované, nemají racionální motivaci, nedají se ovládat, osobám působí poškození vlastních zájmů. Jedná se o impulzy k dané činnosti. Sem se řadí patologické hráčství F63.0, jedná se o opakované hráčství, které v životě osoby přináší poškození oblastí nejen pracovních, zdravotních ale i vztahových. Dále pod označení Z72 problémy spojené se životním stylem řadí hazardní hráčství a sázení a to pod označením Z72.6, zde se jedná o vědomou činnost (MKN – 10, 2023). V literatuře se můžeme také setkat s označením gambling – převzato z angličtiny. Hrací automaty jsou pro CS vidinou snadno získaných peněz, což je dalším tématem spojeným s plněním klientovy zakázky na klubu.

3.3.2 Návykové látky

Návykové látky můžeme volně rozdělit podle původu na uměle vyrobené (tzv. syntetické) a přírodní; podle legislativy dané země na legální a nelegální; a podle jednotlivých účinků na lidskou psychiku na látky tlumivé, stimulační a halucinogenní (Národní zdravotnický informační portál, 2023).

Práce se bude dále zabývat rozdělením návykových látek na legální a nelegální. Mezi legální drogy, tedy takové, které jsou společností a zákonem tolerovány, patří například – nikotin,

alkohol, kofein, léky, organická rozpouštědla a v neposlední řadě syntetické drogy. Mezi nelegální, tedy takové, u kterých je zakázána jak výroba, pěstování, držení, tak i distribuce či prodej, patří např. kokain, pervitin, crack, LSD, extáze či konopné drogy. „*Za porušení hrozí pokuty nebo trest odnětí svobody.*“ (Zeman, Gajdošíková, 2010).

Z dotazníkového šetření, které probíhalo anonymně v NZDM Free klub v prosinci 2022 a které se zabývalo experimentováním/zkušeností s návykovými látkami u klientů ve věku od 10 do 18 let, dotazník vyplnilo 20 osob. 90% z respondentů má zkušenost s tabákovými výrobky, mezi které patří nejčastěji běžné cigarety, nikotinové sáčky a elektronické cigarety. Dále má 65% dotazovaných zkušenost s marihuanou, 20% respondentů má zkušenost s extází. Posledním bodem, který se v dotazníku objevil je kratom (Dotazník pracovníků NZDM FK, 2022). Jedná se o povzbuzující látku, která si vede velké oblibě mezi mladými, který v malém množství působí jako stimulant a dodává energii, ve velkém množství má sedativní účinky, které mohou vést až po ztrátu vědomí (PREVCENTRUM, 2023). Výsledkem šetření bylo zmapování užívání návykových látek a experimentování mezi klienty NZDM Free klub, díky zjištění mohou pracovníci cílit prevenci právě směrem návykových látek, které nejsou nyní zákonem zakázány, zaměřit se na nežádoucí účinky, atd.

Mezi rizikové faktory návykových látek se řadí jak sociální, kulturní, tak i další. Používání psychoaktivních látek může vést až k agresi a násilí. Už jen držení, výroba, pěstování, prodej je protiprávní jednání (Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost, online, 2007). Nešpor (2000) vydefinoval specifika užívání návykových látek u dětí a mladých dospělých jako: větší riziko otrav, které je způsobené častým riskováním, experimentováním s více návykovými látkami najednou (např. v kombinaci s alkoholem), rychlejší nástup závislosti, rizika spojená s ovlivňováním mladého jedince v oblasti různých životních oblastí a psychosociálního vývoje.

Klientů NZDM se týká také závislost na tabákových výrobcích, spousta z nich není v této chvíli regulována zákonem. V posledních měsících zaznamenali pracovníci NZDM FK velký nárůst experimentování s kratomem a užíváním nikotinových sáčků. Na toto téma upozorňují i základní školy, které oslovují právě pracovníky NZDM s prosbou o pomoc ve formě preventivních besed ve třídách.

3.4 Finanční gramotnost, dluhy

Definice týkající se finanční gramotnosti je celá řada. Pro účely práce s CS bude využita definice z Národní strategie finančního vzdělávání 2.0 (Ministerstvo financí ČR, 2019, s. 5). *“Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a postojů nezbytných k dosažení finanční prosperity prostřednictvím zodpovědného finančního rozhodování. Ke zvyšování finanční gramotnosti přispívá finanční vzdělávání a praktické zkušenosti, např. se sjednáváním finančních produktů.”* Je proto velice důležité začít s naukou o finanční gramotnosti již v útlém věku dítěte (v tomto případě klienta). Existuje řada her, či aktivit, kdy je možné propojit zážitkovou aktivitu s nácvikem praktických dovedností.

Důležité je také to, zda má klient tzv. numerickou gramotnost, to znamená, zda má matematické znalosti potřebné k řešení finančních otázek, informační gramotnost, ta je potřeba z důvodu vyhledávání a porozumění informací a poslední je právní gramotnost, ta je důležitá především pro orientaci v právním systému. Finanční gramotnost se poté také dělí na peněžní (schopnost nakládat s hotovostí, orientace v úvěrech), cenovou (orientace v pojmech – inflace, úroková míra) a rozpočtovou (schopnost sestavit si vlastní rozpočet a dle něho hospodařit), (Ministerstvo financí ČR, 2019).

V případě, že člověk (v tomto případě klient) není dostatečně gramotný, dochází k zadlužení a k exekuci. Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (dále jen „insolvenční zákon“) charakterizuje insolvenční stav, kdy jsou závazky dlužníka vyšší než jeho majetek. Většina dlužníků řeší splácení dalšími půjčkami, které jim však nepomůžou. Dalším pojmem, který následuje, je úpadek, dlužník se dostane do úpadku, pokud má více věřitelů, není schopen splácet, v tom případě jsou možnosti ihned tři. Jedná se o konkurs, reorganizaci a oddlužení. Případy exekuce dále upravuje zákon č. 120/2001Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (dále jen „exekuční řád“). Exekuce nastává tehdy, kdy dlužník není schopen své dluhy splácet.

V těchto případech je v rámci návazné sítě klient odkázán na Občanskou poradnu v Pardubicích, která se zabývá sociálním poradenstvím až v 18 oblastech, mezi které dluhy patří. Pracovníci NZDM FK informují klienty o tom, že existuje možnost, tzv. Milostivé léto, kdy stát umožní dlužníkům zbavit se dluhů. V roce 2023 proběhne 3. ročník a poprvé bude možné zbavit se dluhů až už na daních, nebo na sociálním pojištění, což v minulých letech nebylo možné. Program se zaměřoval pouze na exekuce vymáhané soudními exekutory. Dluhy

vůči Finanční správě či České správě sociálního zabezpečení se zpravidla soudními exekutory nevyjednávají (Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2023).

4 Uplatnění na trhu práce

Samostatnou kapitolou je uplatnění na trhu práce mladých osob, které ukončily povinnou školní docházku, tedy mladý člověk ve věku okolo 15 let. Na začátku kapitoly bude vydefinován pojem práce, dále se práce zaměří na pracovní podmínky zaměstnanosti mladistvých, budou zmíněny taktéž problémy spojené s nezaměstnaností právě mladistvých osob a v neposlední řadě se práce zaměří na projekty, díky nimž dochází k podpoře zaměstnanosti výše zmíněných osob.

„Práci lze definovat jako cílevědomou činnost člověka, jako spojení jeho intelektu s konkrétní manuální činností.“ (Pyszková, 2010, s. 9). Každá fyzická osoba má právo svobodně si vybrat vhodné zaměstnání, které bude vykonávat jak v ČR, tak i v zahraničí. Má tedy právo na zaměstnání v pracovněprávním vztahu, dále má právo na zprostředkování zaměstnání a další služby, které jsou uvedeny v zákoně č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti (§ 10 a § 11). V České republice se zabývá státní politikou zaměstnanosti státní správa, přesněji Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“) a Úřad práce České republiky (zákon č. 435/2006, § 2, odst. 3, písm. a); b).

4.1 Pracovní podmínky zaměstnanosti mladistvých

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce upravuje pracovní podmínky mladistvých zaměstnanců a to přesněji v § 243 - 247. Jedná se zde o hlavně o to, aby nezletilý nevykonával práci přesčas, v noci, dále práci, kde je zvýšené riziko úrazu a která škodí zdraví. Také by mělo jít o práci, která je přiměřená fyzickému a rozumovému rozvoji daného jedince. Zaměstnavatel by se též měl snažit o vytvoření dobrých podmínek práce, které napomáhají rozvoji jak tělesných tak i duševních schopností daného jedince. S mladistvým zaměstnancem také není možné uzavřít dohodu o odpovědnosti za svěřené hodnoty (zákoník práce, § 252, odst. 2) a dohodu o odpovědnosti za ztrátu svěřených věcí (zákoník, § 255, odst. 3). Leiblová (2012) také zmiňuje, že je důležité, aby pracovní doba nepřesáhla 40 hodin týdně, kdy v jeden den nesmí výkon práce překročit 8 hodin.

4.2 Problémy s nezaměstnaností mladistvých

Občanský zákoník však v § 30, odst. 1 uvádí, že plně svéprávnou, se stává osoba až zletilostí, tedy v 18. roce života. Tentýž zákon v § 35 dodává, že nezletilý, který dovršil 15 let, však může vykonávat závislou práci, tedy uzavřít pracovně právní vztah. Závislou prací je zde myšlena

práce ve vztahu nadřízenosti zaměstnavatele a podřízenosti zaměstnance, vykonávána v základním pracovněprávním vztahu, dále je také vykonávána za mzdu, plat nebo odměnu, která náleží za odvedenou práci, atd. (zákoník práce, §2, odst. 1 a 2 a §3). Zákoník práce dále vymezuje mladistvého zaměstnance jako osobu mladší 18 let a to přesněji v § 350, odst. 2. Osoby mladší 15 let nebo nezletilí, kteří neukončili povinnou školní docházku, mají však zakázáno vykonávat závislou práci (občanský zákoník, §34). Tyto osoby mohou provádět činnost pouze uměleckou, kulturní, reklamní či sportovní, podmínky jsou uvedeny v zákoně o zaměstnanosti v § 121, odst. 2.

4.3 Politika zaměstnanosti a Úřad práce

Zažádat o zařazení do evidence zájemců na ÚP může fyzická osoba, která podá písemnou žádost o zprostředkování zaměstnání. Evidence obsahuje údaje o kvalifikaci, pracovních zkušenostech, zájmu a zdravotních omezeních. Uchazeč je povinen plnit povinnosti na kontaktním pracovišti krajské pobočky ÚP, pokud tak nečinní může být vyřazen z evidence. Důvody vyřazení jsou například: opakované odmítání vhodného zaměstnání, vykonávání nelegální práce⁴ nebo absence oznamování důležitých informací na ÚP. Vyřazení z evidence je možné jak na 3, tak ale i na 6 měsíců a to dle závažnosti porušení povinností (zákon č. 435/2004, § 22 - § 30). Např. vyřazení na 6 měsíců je pro fyzické osoby, které pracují nelegálně, opakovaně odmítají vhodnou práci, což jsou nejčastější důvody, kdy CS 15-18 let z evidence vyřazují.

Aktivní politika zaměstnanosti, tento termín označuje souhrn opatření, která směřují k zajištění maximální možné úrovně zaměstnanosti. Provádí jí v České republice Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad práce ČR. A to pomocí nástrojů, mezi které patří například rekvalifikace, veřejně prospěšné práce, investiční nabídky, atd. Dále sem také patří poradenství, cílené programy k řešení zaměstnanosti a mnoho dalšího (zákon o zaměstnanosti, § 105, odst. 1, písm. a); d) Práce se bude dále zabývat pouze rekvalifikací a veřejně prospěšnými pracemi, které jsou pro CS 15-18 let nejvíce využitelné (zákon o zaměstnanosti, § 104, odst. 1 a 2).

- Rekvalifikace jako jeden z nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti – pod tímto termínem se skrývá možnost nabytí nové, či zvýšení stávající kvalifikace (zákon o zaměstnanosti,

⁴Pozn. autora – Dle slovníku klientů NZDM Free klub – práce na černo.

§ 108 odst. 1). Rekvalifikaci může absolvovat i osoba, která nemá dosud žádnou kvalifikaci, což je v tomto případě právě klient NZDM, který má pouze základní vzdělání. ÚP hradí za účastníka všechny náklady spojené s rekvalifikací (§ 109, odst. 1). Nárok na rekvalifikaci nemají ihned všichni zájemci/uchazeči v evidenci ÚP, ale předchází tomu profesně-poradenský pohovor s pracovníkem ÚP, který poté zpracuje návrh na zařazení do rekvalifikace. V případě schválení se uzavírá mezi ÚP a zájemcem/uchazečem dohoda o rekvalifikaci (ÚP ČR, 2023).

- Veřejně prospěšné práce – tento termín je označením pro časově omezenou pracovní příležitost, která spočívá nejčastěji v údržbě veřejných prostranství (náměstí, parky, ulice), či úklid a údržbu veřejných budov a to ve prospěch obcí. Jedná se o místa pro dlouhodobě nezaměstnané (§ 112, odst. 1).

Pasivní politika zaměstnanosti se zabývá aktuální situací nezaměstnaných osob a to pomocí vhodného zaměstnání, či vyplácení peněžitých dávek, které dané osobě pomohou s její nepříznivou sociální situací, tyto dávky fungují jako dočasná náhrada jejich příjmu (Loukota, 2013). Pasivní politika se provádí pomocí nástrojů např. podpora v nezaměstnanosti, podpora při rekvalifikaci, apod.

- Podpora v nezaměstnanosti – na tuto podporu má nárok fyzická osoba, která požádala ÚP o poskytnutí podpory a která je vedená v evidenci, která nepobírá starobní důchod a která alespoň 12 měsíců vykonávala výdělečnou činnost (zákon č. 435/2004 Sb., § 39).
- Podpora při rekvalifikaci – na tuto podporu má nárok fyzická osoba, která se účastní rekvalifikace, kterou zprostředkovává ÚP a poskytuje se po celou dobu rekvalifikace (zákon č. 435/2004 Sb., § 40).

Z výše uvedeného je zřejmé, že CS od 15 do 18 let, která má ukončenou povinnou školní docházku ale je bez pracovních zkušeností nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti. Jediná možnost je, že na tyto osoby pobírají jejich zákonní zástupci (v nejčastějších případech rodiče) přídavek na dítě pro nezaopatřené dítě starší 15 let. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře uvádí jeho výši v roce 2023, která činí dle § 18, odst. 1, písm. c) 1080 Kč. I tak je pro CS důležité, aby byla v evidenci ÚP, kde za ně stát odvádí pojistné na zdravotním pojištění (Všeobecná zdravotní pojišťovna, 2023).

4.4 Projekty na podporu zaměstnanosti mladistvých

„Velkým problémem je také odpadnutí ze standardní vzdělávací dráhy a u mladistvých pak nezaměstnanost, období přechodu od vzdělávání k zaměstnání je náročné na adaptaci. A způsobuje to velkou zranitelnost jedinci.“ (Matoušek, 2010, s. 269).

V evropských politikách, které se zabývají podporou mladých osob, které nejsou ani zaměstnány, ani se neúčastní přípravy na budoucí povolání a jejich životeli jsou především rodiče, se tyto osoby se označují termínem „NEET“, jedná se o zkratku anglických slov „*Not in Education, Employment, or Training*“ (Dvořák, 2023, s. 28). Cílem je zajistit mladým lidem (15-24 let) do 4 měsíců od okamžiku, kdy se stali nezaměstnanými nebo ukončili vzdělávání, nabídku práce, popřípadě další vzdělávání, například ve formě stáží či učňovské přípravy a snížit tak procento NEET's. Tento cíl má na starost v členských státech Evropské unie Iniciativa na podporu zaměstnanosti mladých lidí (Eurofound, 2023). V České republice zpracoval Informační systém Infoabsolvent statistiku (2022), ve které uvádí, že v roce 2021 byl podíl NEET's v populaci 15-29 let na 10,9%, tedy více než desetina mladých lidí. Nejnižší podíl je mezi mladými se základním vzděláním a to 9,2%, což je podprůměr v porovnání s EU, kde je průměr 15,5%.

Trhlíková (2006) ve své knize uvádí problematiku ohrožených skupin na trhu práce. Jedná se o osoby s nízkou či dokonce nulovou kvalifikací. Patří sem například osoby, které mají ukončené základní vzdělání, ba dokonce neukončené, dále také osoby, které ukončili studium na středních školách předčasně. Tyto osoby jsou často málo motivované, bez zájmu o zvýšení kvalifikace, také nemají pracovní návyky, což komplikuje umístění na trhu práce. Toto představuje pro jedince jakousi bariéru pro budoucí uplatnění na trhu práce.

5 Metodologie

Praktická část diplomové práce se bude zabývat výzkumem zaměřeným na motivovanost klientů NZDM Free klub, na práci pracovníků klubu, přesněji na odhalení postupů, které používají právě při motivaci klientů, jedná se tedy o propojení více perspektiv. Hlavní strategií bude zvolena kvalitativní metoda výzkumu, která díky technice polo strukturovaného rozhovoru přináší vhled do problematiky motivovanosti klientů a práce pracovníků klubů s motivací klientů. Polostrukturovaného rozhovoru se účastnily 3 pracovnice klubu a 6 klientů NZDM Free klub.

5.1 Použitá výzkumná metoda

Kvalitativní výzkum je zde použit jako výzkumná metoda. Jan Hendl (2005, s. 50) popsal tuto metodu jako „*proces hledání porozumění založený na různých tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.*“ Hendl (2005) dále popisuje tuto metodu jako přínosnou právě v oblastech, kdy je potřeba podrobnější popis tématu a lepší porozumění a to díky možnosti doplňování otázek během samotného výzkumu. Mezi nevýhody patří větší náročnost výzkumu a výsledky jsou také více ovlivněny výzkumníkem. Kvalitativní výzkum, byl zvolen z důvodu lepšího porozumění daného tématu, je zde také lepší prostor pro následné doptávání. Výsledky výzkumu poslouží jako vhled do problematiky tématu motivace, odhalí postupy práce pracovníků, kteří s CS pracují a kteří se s tématem motivace setkávají prakticky denně.

5.2 Metoda sběru dat

Zvolenou technikou sběru dat bude zvolen polostrukturovaný rozhovor. Miovský (2006, s. 161) popisuje tuto techniku jako „*téměř ideální výzkumný nástroj pro oblasti aplikace většiny výzkumných plánů v rámci kvalitativního přístupu.*“ Jedná se o rozhovor dvou osob, kdy tazatel (osoba, která rozhovor vede) pokládá předem připravené otázky, či postupuje dle schématu otázek, které během rozhovoru položí informantovi (osobě, která na položené otázky odpovídá), (Wikipedie, 2023). Tato metoda byla vybrána z důvodu propojení jak struktury, tak i určité míry neformálnosti. Během rozhovoru je možné klást doplňující otázky, které téma hlouběji rozvedou. Před zahájením polostrukturovaného rozhovoru byla vytvořena sada 10 otázek pro klienty a sada 10 otázek pro pracovníky NZDM Free klub.

5.3 Hlavní a dílčí cíle

V diplomové práci dochází k propojování dvou perspektiv a to jak pohledu pracovníků na dané téma, tak i pohledu klientů.

5.3.1 Cíl výzkumu

Hlavním výzkumným cílem (HC1) práce je z rozhovoru s klienty porozumět, jaká je jejich „motivovanost“ v dalším studiu, jejich očekávání od života, či od trhu práce a co je ovlivňuje. Druhým hlavním výzkumným cílem (HC2) je díky rozhovorům s pracovníky odhalit postupy, které používají při práci s klienty, které se snaží motivovat. Prvním dílčím cílem (DC1) je na základě rozhovorů s klienty vytvořit seznam doporučených témat, na které bude následně vytvořen metodický program, tedy druhý dílčí cíl (DC2), který bude sloužit jako materiál pro pracovníky, kteří s klienty pracují. Seznam otázek a samotný metodický program bude reagovat na témata, která vyvstanou ze samotných rozhovorů a která se zabývají nejdůležitějšími tématy či oblastmi života, se kterými se dospělý jedinec setkává, řeší je a měl by se v nich tedy orientovat/rozumět jim.

HVC1 – Interpretovat „motivovanost“ klientů, co je ovlivňuje při dalším rozhodování se.

HVC2 – Odhalit postupy, které používají pracovníci s klienty, v oblasti motivace.

DC1 – Vytvoření seznamu doporučených témat.

DC2 – Vytvoření metodického programu.

5.3.2 Výzkumný problém

Výzkumný problém se týká motivace klientů NZDM Free klub do dalšího studia či do zaměstnání. Dalším výzkumným problémem diplomové práce je oblast práce pracovníků tohoto klubu s tématem motivace u klientů. Pracovníci patří do skupiny osob, které svým působením/svojí prací mohou ovlivnit klientovo rozhodování, díky pozitivní motivaci se kterou pracovníci pracují, ukazují klientům cestu, kterou se mohou vydat, popřípadě ukazují, jak jejich nepříznivou situaci změnit, či zmírnit. Je tedy důležité identifikovat styl práce pracovníků, kteří se denně potýkají s řešením nejenom motivovaností klientů.

5.3.3 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka (HVO)

HVO1: *Jaké faktory ovlivňují motivaci klientů NZDM Free klub v dalším vzdělávání či pracovní oblasti života?*

HVO2: *Jaké postupy v práci s klienty používají pracovníci?*

Dílčí výzkumné otázky (DVO)

DVO1: *Jaký postoj zaujímají rodiny klientů v otázce dalšího vzdělávání či práce?*

Tato otázka se zaměřovala na rodinné prostředí, na to, jak rodina přímo ovlivňuje rozhodování či motivaci klientů a jaké místo v jeho životě má.

DVO2: *Jaké vzory klienti uznávají?*

Otázka zaměřená na vzory, kdo nebo co je určitou motivací pro klienta, ke komu vzhlíží a jak moc důležitý při rozhodování je.

DVO3: *Jaká jsou očekávání od budoucího pracovního života klientů?*

V tomto případě se jednalo o očekávání klientů, kde bylo důležité i zaměření se na realitu, tedy představa vs. realita.

DVO4: *Jaká je připravenost klientů na životní etapu, tzv. dospělost?*

V této otázce se výzkum zabýval otázkou připravenosti na další životní etapu klienta. Otázky se zaměřovaly na to, kdo a v jakém rozsahu daného klienta vzdělával v otázce týkající se studia na střední škole, práce na dohodu, dále také v oblasti, co dělat když si klient zvolí, že nenastoupí na střední školu, jak klient rozumí pojmem jako Úřad práce, jak je na tom s finanční gramotností, atd.

DVO5: *Kterým tématům/oblastem klienti nerozumí (vychází z praxe pracovníků)?*

Poslední otázka je zaměřená na praxi přímé práce s klienty v NZDM. Cílem je zjistit od pracovníků, v jakých tématech se cílová skupina neorientuje, má v ní nedostatky a na jaká témata/oblasti je nucen pracovník reagovat a CS vzdělávat. Dále je zde věnován prostor i pro metody a postupy práce právě pracovníků tohoto klubu, jak jim jejich postupy fungují.

5.3.4 Tazatelské otázky

Sada tazatelských otázek (TO) pro pracovníky:

TO1: Jak dlouho již pracujete v NZDM FK? Na jaké pozici?

TO2: Zkuste charakterizovat vlastními slovy CS 15-18, jací tito klienti jsou?

TO3: Co myslíte, že je za tím, že jsou právě takoví? Co je podle Vás ovlivňuje?

TO4: Jaká témata nejčastěji řešíte s klienty?

TO5: Jak s těmito klienti pracujete, jaké metody práce používáte? Co se Vám osvědčilo?

Podotázka - Dle čeho poznáte, že tyto metody práce fungují/nefungují?

TO6: Co by Vám pomohlo při práci s touto CS, aby se Vám pracovalo lépe?

TO7: Co je dle Vás důležité při práci s klienty 15-18?

Statistické údaje:

TO8: Kolik klientů cca chodí na klub v tomto věkovém rozpětí 15-18?

- Kolik z nich pracuje (na HPP, DPP, DPČ, na černo)?
- Chodí na SŠ?
- Je v evidenci ÚP?
- Nedělá nic?
- Kolik z toho jsou chlapci/dívky?

Otázky zaměřené na metodický program

TO9: Pokud by vznikl metodický program pro tuto CS, jak byste to hodnotil/a?

TO10: Co by měl dle Vás obsahovat – jaká témata?

Sada otázek pro klienty:

TO11: Kolik ti je let?

TO12: Co nyní děláš? Chodíš na ZŠ, SŠ, SOU, chodíš do práce, neděláš nic? Podotázka - Pokud nepracuješ ani nestuduješ, jsi vedený/á na ÚP? Pokud nejsi vedený/á na ÚP platíš si zdravotní pojištění?

TO13: Jaké vzdělání mají tvoji rodiče? ZŠ, SŠ, VŠ? Pracují v tom oboru, který vystudovali nebo dělají něco jiného?

TO14: Co od tebe rodiče očekávají (zaměřeno na studium, práci)?

TO15: Kdo je tvůj vzor? Ke komu vzhlížíš?

TO16: Řešili s vámi učitelé nebo někdo jiný (popřípadě kdo) na škole témata ohledně hledání práce, studia na střední škole? Podotázka – Bylo vám z toho vše jasné? Je něco co sis z toho zapamatoval/a a můžeš nám to říct? Co bylo pro tebe nejdůležitější?

TO17: Kde se vidíš za 3 roky? (ohledně práce a studia) Podotázka - Máš nějaký koníčky, něco co tě baví? Podotázka 2 - Co bys chtěl/a jednou dělat, co je tvým snem?

TO18: Byl/a jsi někdy na brigádě? Pokud ano, byla na smlouvu nebo na černo⁵?

TO19: Z čeho jsou složeny tvoje příjmy? Podotázka 1 - Šetříš si ho nebo ho hned utratíš? Podotázka 2 - Pokud utratíš, za co nejčastěji?

TO20: Věříš pracovníkům klubu, myslíš, že ti dokážou poradit? Kdyby na klubu vznikl program, 2x týdně na hodinu, který by se týkal právě témat – např. co dělat po škole, jak najít práci, atd. - a zjistil bys nové věci, které ti pomohou v životě – chodil/a bys?

5.4 Výběr výzkumného souboru

5.4.1 Výběr informantů

Vzorek informantů byl tvořen dvěma skupinami a to pracovníky NZDM Free klub a klienty. Informantky z řad pracovníků NZDM Free klub:

⁵ Záměrně je zde vysvětlen pojem tak, aby byl co nejvíce přiblížen CS – myšlen pojem nelegální práce.

- Informantka 1. (zkratka pro další zpracování „I1“) Pracovnice J., pracovník v sociálních službách (délka praxe 3,5 let).
- Informantka 2. (zkratka pro další zpracování „I2“) Pracovnice S., sociální pracovníce (délka praxe 6 let).
- Informantka 3. (zkratka pro další zpracování „I3“) Pracovnice K., sociální pracovníce (délka praxe 2,5 let).

Informanti/informantky z řad klientů NZDM Free klub:

- Informantka č. 4 (zkratka pro další zpracování „I4“) Klientka K., 16 let, v evidenci ÚP, čeká na přijetí na střední školu.
- Informantka č. 5 (zkratka pro další zpracování „I5“) Klientka L., 16 let, v evidenci ÚP, pracuje na černo.
- Informant č. 6 (zkratka pro další zpracování „I6“) Klient P., 18 let, v evidenci ÚP, vystřídal 2 střední školy, nedokončil však nikdy první ročník.
- Informant č. 7 (zkratka pro další zpracování „I7“) Klient N., 17 let, práce na černo, škola ukončena po 2 měsících, budoucí otec.
- Informantka č. 8 (zkratka pro další zpracování „I8“) Klientka L., 17 let, pouze základní vzdělání, budoucí maminka.
- Informantka č. 9 (zkratka pro další zpracování „I9“) Klientka T., 17 let, v evidenci ÚP, ukončení střední školy v prvním ročníku z rodinných důvodů, nyní „žena v domácnosti“.

Cílem rozhovoru bylo zjistit, jak je to s motivovaností samotných klientů, co je při rozhodování nejvíce ovlivňuje, jaké mají vzory a v jakých tématech si nejsou jistí či je s nikým neřešili. Na základě rozhovorů vznikl seznam témat, který posloužil jako osnova pro vytvoření metodického programu. Otázky byly formulovány v krátkých větách, které se občas dělily na více částí, tak aby byly co nejvíce srozumitelné. Pracovníci klubu vybrali vhodné informanty/informantky, a to z důvodu znalosti těchto klientů (myšleno klientů vhodných jako vzorek pro tuto diplomovou práci, tedy klientů ve věku od 15 do 18 let, kteří ukončili povinnou školní docházku).

5.4.2 Výběr místa

Místo kvalitativního výzkumu bylo zvoleno zázemí NZDM Free klub v Pardubicích. Toto místo bylo vybráno díky znalosti prostředí, pracovníků ale i samotných klientů, se kterými probíhal polostrukturovaný rozhovor. Klub je místem, které klienti považují za bezpečné místo, kam chodí sdílet svoje životní příběhy, i z toho důvodu bylo tedy vybráno právě místo klubu. S pracovníky probíhal rozhovor v kanceláři, která pro ně představuje bezpečné prostředí.

5.5 Průběh a etika výzkumného šetření

V rámci výzkumu byly osloveny pracovnice NZDM Free klub v Pardubicích. Oslovení pracovnic s žádostí o rozhovor proběhlo v roce 2021 a to při výběru samotného tématu diplomové práce, pracovnice daly rovněž souhlas se zveřejněním výsledků výzkumného šetření, které se objeví v této diplomové práci. Sama koordinátorka služby přišla s tématem, týkajícím se motivovanosti klientů NZDM, kteří mají ukončenou povinnou školní docházku a práce s nimi je obtížná. Samotný kvalitativní výzkum, tedy rozhovor proběhl nakonec s pracovnicemi klubu na přelomu roku 2022 a roku 2023 a týkal se tří pracovnic klubu („informantky“). V průběhu ledna a února 2023 proběhl rozhovor také se 6 klienty klubu („informanti/informantky“). Klienti byli seznámeni s výzkumným šetřením, bylo jim sděleno i téma, kterého se výzkum zabýval. Klienti měli možnost odmítnout, avšak všichni dotázaní se rozhovoru účastnili s nadšením. Na začátku rozhovoru byly sděleny všechny informace týkající se etiky výzkumu. Například, že vše co bude řečeno, zůstane anonymní, to znamená, že nikde nebude zveřejněna nahrávka ani jméno, či jiné odpovědi informanta/informantky. Zveřejněno bude pouze pohlaví a pracovní pozice (u pracovnic), u klientů dále věk. Nahrávka bude sloužit pouze pro účely tvorby diplomové práci, po absolvování úspěšné obhajoby budou nahrávky smazány. Jednalo se vždy o rozhovor v maximální délce 25 minut. Všechny rozhovory byly nahrávány na diktafon. Hlavním důvodem nahrávání byla přesnost odpovědí a lepší opakovaná dostupnost ve formě opětovného přehrávání. Všichni informanti a informantky s nahráváním souhlasili, svůj souhlas vyjádřili před začátkem rozhovoru ústní formou. Dále bylo také domluveno pravidlo „STOP“, tedy možnost na danou otázku z jakéhokoliv důvodu neodpovídat. Dle Reichela (2009) je také důležité myslet na objektivní a citlivý nadhled, to znamená, aby nedocházelo k úpravě informací, které během rozhovoru výzkumník získá a aby nedocházelo k odsuzování informantů na základně získaných informací.

5.6 Technika zpracování dat

Rozhovory byly nahrány, poté přepsány a následně analyzovány. Celkem proběhlo 9 rozhovorů, z toho 6 rozhovorů s klienty a 3 rozhovory s pracovníci NZDM Free klub. Otevřené kódování bylo zvoleno jako vhodná technika ke zpracování sesbíraných dat. Při pročitání prepisů byly zvoleny kódy, v tomto případě slova a slovní spojení, které poté byly zasazeny do kategorií, díky kterým bylo vyhodnocování získaných dat jednodušší. Hendl (2005) zmiňuje, že kódy, které jsou vyjádřeny pomocí poznámek, jsou základem pro výslednou zprávu. Slouží také k identifikaci obecných kategorií, kam patří například - pracovní aktivity, sociální vztahy, apod.

6 Analýza dat

Tabulka č. 1 Kódování

Kategorie	Podkategorie	Kódy
Faktory ovlivňující motivovanost klientů	Osoby/prostředí, které klienta ovlivňují v negativním či pozitivním smyslu	Rodina, přátelé a vrstevníci, školní prostředí
	Vnější/vnitřní faktory	Peníze, pracovní návyky, vůle, vzory, talent, absence návyků, motivace, očekávání
Příprava klienta na život po ukončení povinné školní docházky	Osobní cíle	Být slavný, mít peníze, mít rodinu, mít kvalifikaci
	Získané informace Nabyté zkušenosti	Minimální, obecné, základní
Témata/oblasti z praxe pracovníků NZDM		Prevence, motivace, podpora, rizikové chování, smlouvy, vůle, dluhy, zdravotní pojištění, sociální pojištění, škola, záškoláctví, rodina, Úřad práce, orientace v systému
Praxe pracovníků NZDM	Metody a postupy při práci s klienty	Rovnost, zkušenost, zplnomocnění, vztah, motivace, silné stránky, jedinečnost jedince, pozitivní vzory, bezpečí, důvěra, zodpovědnost, práce s autoritami

	Potřeby pracovníků	Dokument, osnova, pomoc s přípravou, inspirace, usnadnění, jak lépe nebo jinak motivovat klienty
--	--------------------	--

Zdroj: vlastní

DVO1: *Jaký postoj zaujímají rodiny klientů v otázce dalšího vzdělávání či práce?*

Kategorie: Faktory ovlivňující motivovanost klientů

Podkategorie: Osoby/prostředí, které klienta ovlivňují v negativním či pozitivním smyslu

Kódy: Rodina, přátelé a vrstevníci, školní prostředí

Důležitým faktorem, který ovlivňuje jedince ať už pozitivně, tak i negativně je rodinné prostředí, ve kterém vyrůstá. V této otázce byla zkoumána motivace či očekávání rodinných příslušníků, týkající se otázky dalšího vzdělávání, popřípadě zaměstnání klienta/jejich dítěte. Odpovědi se dost lišily, u některých informantů/informantek se jednalo o odpovědi typu – „*rodiče chtějí, abych chodil do práce*“, v dalším případě to byla spíše motivace k dalšímu studiu, další informant mluvil o tom, že je rodičům všechno jedno, atd. Celé citace odpovědí znějí: „*naši chtějí, abych uživil rodinu, ale když si nic nenajdu, tak pomůže máma no, to je jasný, u nás to takhle funguje*“ (*romský klient).“ (I7) „*Nevím, se s nima nebavím, oni mě nechávají být, nic po mě nechtějí.*“ (I6) Takto odpovídali zástupci mužských informantů. Z řad informantek to byly odpovědi typu: „*Babička si přála, abych chodila do školy a měla jsem se dobře a abych byla slušně vychovaná.*“ (I8) „*Máma mě sama prosila, abych zůstala doma a pomohla jí v domácnosti, mě to baví. Školu mi nenutí.*“ (I9) Poslední dvě informantky mluvily o zklamání „*očekávali ode mě hodně, že to zvládnou, ale já jsem je zklamala, že jsem tu školu vzdala. Ted' to ale zvládnou, dám to! Rodiče prostě chtěli, abych se měla v životě líp.*“ (I4) Poslední dotázanou byla klientka, která mluvila o tom, že podporu z rodiny má, rodiče „*čekali a chtěli, abych chodila na střední, ale mě to nebavilo, ted' mě už nenutí, ale kdybych šla tak mě podpoří.*“ (I5)

Dodatkovou otázkou zde bylo i vzdělání samotných rodičů, zda ne/hraje roli při motivaci do dalšího studia jejich dětí. Nicméně ze šesti dotázaných odpověděli všichni stejně a to tak, že: „*nevím, co mají za školu naši, asi základku*“. (I5) O jednu klientku se starala její babička, další

dvě informantky mluvily o tom, že pracuje pouze otec a matka vůbec nebo pouze jako pomocná síla na pár hodin denně „*mamka je doma, žena v domácnosti*“ (I4) „*máma je uklízečka a občas pomáhá v kuchyni.*“

DVO2: *Jaké vzory klienti uznávají?*

Kategorie: Faktory ovlivňující motivovanost klientů

Podkategorie: Osoby/prostředí, které klienta ovlivňují v negativním či pozitivním smyslu

Podkategorie 2: Vnější/vnitřní faktory

Kódy: Peníze, pracovní návyky, vůle, vzory, talent, absence návyků, motivace, očekávání, rodina, přátelé a vrstevníci, školní prostředí

Jak již samotný název napovídá, zde se zaměřovala výzkumná otázka na oblast vzorů samotných klientů. „*Kdo je tvůj vzor, ke komu vzhlížíš?*“ Jedna jediná informantka odpověděla, že vzorem si je ona sama a její svobodná volba. Sama by chtěla rodičům dokázat, že na to má „*aby na mě byli aspoň trochu pyšný.*“ (I4) „*Jo, Rytmuse, je to taky cigán a je slavný.*“ (I6) „*Chci být jako Ariana Grande, slavná a přehnaně hezká a mít taky peníze, no. Jo a taky jako moje kámoška, čeká dítě, je taková jiná, statečná, jakože už dospělá, no.*“ (I9) Informant, který dále zmínil, že se chystá na roli otce, popsal, že vzhlíží: „*ke staršímu kámošovi, má auto, peníze a rodinu, no.*“ (I7) Předposlední informantka odpověděla, že jejím vzorem byla jednoznačně „*babička a děda, prostě rodina, která se postará a má vás ráda.*“ (I8) Poslední informantka odpověděla „*nemám vzor, podle kterého bych chtěla žít.*“ (I5) Překvapením, zde bylo, že nikdo z nich neoznačil přímo rodiče, jako vzor, či jinou autoritu (učitele, pracovníka, atd.). Jednalo se zde spíše o vzory slavných osobností, které mají dle slov informantů/informantek vysoké příjmy.

DVO3: *Jaká jsou očekávání od budoucího pracovního života klientů?*

Kategorie: Příprava klienta na život po ukončení povinné školní docházky

Podkategorie: Osobní cíle

Kódy: Být slavný, mít peníze, mít rodinu, mít kvalifikaci

Informanti byli dotázáni na to, kde se vidí za tři roky, otázka byla zpočátku myšlena pouze na oblast školy a studia, nicméně od tohoto bylo upuštěno a informanti mohli odpovídat dle svého uvážení, a i tak se většina zaměřila právě na výše zmíněné oblasti. Jako doplňující zde byly zvoleny otázky zaměřené na sny, ať již reálné či nereálné a na koníčky klientů, čemu se věnují ve volném čase. Informanti odpovídali následně: „*To vůbec nevím, když dodělám školu, tak asi v oboru, ale jestli to dodělám, to nevím. Pak chci být žena v domácnosti. Mým snem bylo vždycky být návrhářka, ale vzdala jsem se ho, protože parta, ale teď už vím, že je lepší se rozhodnout sama za sebe.*“ (I4), „*Tak do práce chci, asi někde uklízet no, na víc hodin. Jinak mě baví zpívat, tajnej sen je být zpěvačkou, takže čekám, až mě najdou jako talent.*“ (I5) „*chtěl bych mít kapelu, hraju na kytaru a zpívám, je to můj fakt velkej sen a koníček, učím se od strejdy, taky má kapelu.*“ (I6) Další informant odpověděl na stejně položené otázky, tak že „*budu chodit do práce, budu táta, víš? Takže se musím postarat o rodinu. Jinak mě baví pinec a kámoši, proto chodíme do freečka. Sen? Jo, ten mám velkej, mít dost peněz a nemuset nic dělat, máma to jistí.*“ (I7) Předposlední informantka, která od svého pracovního života v tuto chvíli nečeká nic, chystá se na „*budu máma, takže nevím, kde jinde se vidím, než doma u linky. Děsně mě baví uklízet, vařit a kamarádi no.*“ (I8) I mladé budoucí maminky (15+) občas navštěvují klub, jedná se zde nejčastěji o sociální poradenství, odkázání na jinou službu, atd. Poslední informantkou je dívka, která jako svůj cíl a vidinu za 3 roky vidí právě tak, že: „*chci mít tak za dva roky miminko, ale zatím nemám chlapa. Jinak chci do práce, ale nic neumím a nevím, co by mě bavilo. Možná si udělám nějakou rekvalifikaci, o tom mluvila ta paní na úřadě. Jinak mě baví domácí práce, jakože úklid. Sen? Být zpěvačka, mít hodně peněz.*“ (I9) Cílem klientů je tedy mít hodně peněz, ale nedělat nic.

DVO4: *Jaká je připravenost klientů na životní etapu, tzv. dospělost?*

Kategorie: Příprava klienta na život po ukončení povinné školní docházky

Podkategorie: Získané informace/Nabyté zkušenosti

Kódy: Minimální, obecné, základní

Otázky sloužící pro tuto podkategorii byly ve výzkumném šetření celkem tři. První z nich byla zaměřená na osoby (zde byla otázka cílená na pedagogické pracovníky, popřípadě rodinu), které řešili s CS otázky týkající se přípravy na další životní etapu, tedy dobu po ZŠ. Informanti postupně odpovídali: „*jen ta paní na ÚP, řešila to s mojí mamkou, jinak nic, ani ve škole, žádný*

testy třeba na co se hodíme a tak.“ (I4) *„Ted’ na úřadě, předtím nevím, asi jo, ale já neposlouchala.“* (I9) *„Nevím, asi ne.“* (I6) Zbytek informantů se shodl na tom, že tyto oblasti probírali ve škole, buď v rámci občanské výuky, nebo s třídním učitelem. Bohužel si z výkladu nic nepamatují. Dokonce jedna informantka odpověděla, že *„si toho moc nepamatuju, bylo mi to jedno, řešila jsem v tu chvíli jiný věci a tohle mě prostě nezajímalo no.“* (I8) Vystává další otázka a to, co je příčinou toho, že si většina z dotázaných informantů na nic nevzpomíná? Jedná se o vybavenost klienta do jaké hloubky je schopen danou látku pochopit, či je to nedostatečnou srozumitelností výkladu?

Další část této kapitoly bude věnována dílčím výzkumným otázkám pokládaným pracovníkům, tedy přesněji jejich odpovědím.

DVO5: *Kterým tématům/oblastem klienti nerozumí (vychází z praxe pracovníků)?*

Kategorie: *Témata/oblasti z praxe pracovníků NZDM*

Kódy: *prevence, motivace, podpora, rizikové chování, smlouvy, vůle, dluhy, atd*

V poslední části otázek je zachycen pohled pracovníků, kteří s CS pracují denně. Z rozhovorů pracovníků, tedy informantek vyplývá, že s klienty nejčastěji řeší právě ta témata, která jsou pro život dospívajícího jedince velice důležitá, přesněji jejich znalost. V rozhovorech informantky odpovídali takto: *„ti klienti, kteří chodí údajně do školy, řeší záškoláctvím, protože v ní nevidí smysl, a potom to, že neumí využít aktivně svůj volný čas, prokrastinují.“* (I1) *„řešíme nejčastěji právě školu, nástup na SŠ nebo co dál po ZŠ – postup, jak se zaevidovat na ÚP, nácvik modelových situací, co vlastně dělat, očekávání, protože spousta klientů nechce do práce, chtějí být doma a nedělat nic.“* (I2) *„vůbec proč chodit do školy, proč chodit do práce, k čemu je to dobrý. Otevíráme jim oči, protože často žijou v bublině a myslí si, že nebudou nic dělat a budou mít velký peníze, prostě otázka motivace.“* (I3) Informantky se v rozhovorech shodují v tématech, která klienti řeší, nejčastějším tématem je zde motivace a nedostatek informací týkajících se důležitých témat.

Informantky dále mluvily o tom, co by dle nich měl metodický program obsahovat. Jednalo by se o finanční gramotnost, dluhovou problematiku, pracovněprávní vztahy, orientace na ÚP, atd.: *„témata, která souvisí s právy a povinnostmi, prevence spojená s bezpečným stykem, občanské povinnosti, tzn. kde si zařídím občanku, další doklady, na koho se obrátit když nechci na školu.“* (I1) *„k výčtu, který jsem zmiňovala v jiné otázce je to ještě například, vliv party,*

otázky rodičovství, kdy spousta z nich plánuje založit rodinu bez rozmyslu, zda na to mají peníze, to je jedno z témat.“ (I2) „tak určitě základní finanční gramotnost, dluhy, kde si půjčit, u kterých společností, co je to nezaměstnanost, co dělat, když práci nemám, a další pojmy, jako třeba práce na černo.“ (I3)

Kategorie: Praxe pracovníků NZDM

Podkategorie: Metody a postupy při práci s klienty

Kódy: Rovnost, zkušenost, zplnomocnění, vztah, motivace, silné stránky, atd.

Práce samotných pracovníků klubů je ve shodě postavena na: *„důležité je s CS jednat jako s dospělými jako naslouchající rádci. Tuto metodu si ověřuji pomocí zpětné vazby, která přichází od klientů i bez vyzvání pracovníkem.“ (I1) „Při práci nejčastěji používám partnerský přístup, to je asi to nejdůležitější, hodně je to zaměřené na sebezkušenostní programy/konzultace, kde si klient vyzkouší téma, motivovanost je tady velice důležitá, nevychází totiž ani z rodiny ani z party, která ho nemotivuje. K otázce ověřování, jednoznačně zpětná vazba, a potřeba se stále zdokonalovat a hledat lepší a lepší cesty a nové postupy.“ (I2) Poslední informantka potvrzuje, že *„za mě nejlepší technikou je asi běžný rozhovor, založený na dobrém vztahu s pracovníky, bez toho ta sociální práce nejde, nebo něco zážitkového, aktivity, videa. Nejlepší vyhodnocení mé práce je, když přijde sám klient nebo když opravdu vidím posun, například, že z nemotivovaného je najednou zaměstnaná osoba.“ (I3)**

Dále se rozhovor zaměřoval na otázku, co je dle pracovníků nejdůležitější právě při práci s CS ve věku od 15 do 18 let, tato otázka, ač dosti podobná předchozí, tedy fungujícím postupům/metodám, odkryla další odpovědi, tedy další možnosti jak s klienty pracovat. *„pokud to situace a klient dovoluje, je v některých případech dobré, uvést svou vlastní zkušenost, důležité také je, nenechat se ovlivnit tím, co o klientovi slyšíme ale dát mu šanci.“ (I1) „důležitý je nejenom přístup, ale také srozumitelnost, tedy styl jakým mluvíme s klientem, dobré je, ověřovat si během rozhovoru, zda nám klient rozumí.“ (I2) „direktivita je v práci s klienty k ničemu, pokud klient nechce, tak nechce, těžko poté dělat nějakou sociální práci, takže na prvním místě je důležité mít navázaný dobrý vztah, plný důvěry a motivovat, motivovat a podporovat.“ (I3) Jak je již zmíněno výše, je v tomto typu sociální služby důležitý partnerský přístup, což neznamená, že se klient neseťkává s autoritou a pravidly, avšak je tento vztah*

postaven na pozitivní zkušenosti, na dobré praxi, silných stránkách klienta, nikoliv obráceně, jak je tomu jinde (např. ve škole, či rodině).

Kategorie: Praxe pracovníků NZDM

Podkategorie: Potřeby pracovníků

Kódy: Dokument, osnova, pomoc s přípravou, inspirace, usnadnění, atd.

Při dobře odvedené práci pracovníků NZDM je potřeba se zaměřit i na vykonavatele praxe, tedy na samotné pracovníky. V rámci praxe v SKP-CENTRUM, a působení v samotném NZDM Free klub vím, že se služba zaměřuje na kvalitu práce, právě díky zpětným vazbám, poradám, intervizím, supervizím, ale také společným poradám, kde je přítomna i další sociální služba a to terénní program při NZDM Free klub. Zpětná vazba je pro růst pracovníka velice důležitá, zaměření se na komunikaci nejenom s klienty, ale v týmu. V rámci týmu fungují denní zpětné vazby, kde se řeší daní klienti, příprava aktivit, jednou za týden však probíhají zpětné vazby pouze jednotlivě. Zpětné vazby vede koordinátor služby, cílem je získat čas sám pro sebe, zhodnotit svou práci, dokázat reflektovat situace a své chování. Dokázat si říci o pomoc, atd. Pracovníci jsou velice otevření tématu potřeb sebe samých, proto jako jedna z dalších otázek byla právě otázka zaměřená na „*Co by Vám pomohlo při práci s touto CS, aby se Vám pracovalo lépe*“; „*uvítala bych, kdyby vznikl ještě jeden totožný klub, či kdyby se rozšířili prostory a přibýlo více pracovníků, byl by tak větší prostor věnovat se každému individuálně*“.
(I1) „*pomohl by mi nějaký ucelený dokument možná, kde bude nástřel témat, protože děčka 15+, který se rozhodnou, že do školy nepůjdou, tak pro budoucí život jsou dle mého nevybaveni informacemi.*“ (I2) „*možná zpracování nějaký osnovy pro starší, konkrétní témata na čem pracovat. My běžně sháníme a tvoříme, ale je to aktivita pracovníků, takhle by nám to ulehčilo práci a čas zase na něco jiného.*“ (I3)

Jelikož je otázka motivace pro tuto práci velice důležité téma, nabízí se zde i druhý pohled a to samotných pracovníků. Otázka byla pro pracovníky zaměřená takto: „*Co myslíte, že je za tím, že jsou právě takoví? Co je podle Vás ovlivňuje?*“ Odpovědi na tuto otázku se týkaly hlavně motivace klientů, tedy co si pracovníci myslí, že klienty ovlivňuje. Odpovědi jsou tedy jako druhý pohled k DVO2: *Jaké vzory klienti uznávají?*, která byla cílená na klienty. Informantky odpovídaly takto: „*Všechno vychází z rodiny. Doma vidí, že rodiče nepracují, tak se jim do práce nebo do školy nechce. Nebo zároveň vidí, že se dají vydělat velký peníze i bez školy. To*

je pak ta motivace z naší strany hrozně těžká.“ (I3) i další informantky odpověděly prakticky totožně a to: „v 50% je to nedostatečné rodinné zázemí, nedostatečná motivace od rodičů nebo starších generací, se kterými jsou v kontaktu.“ (I1) „Ve většině případů je ovlivňuje prostředí, ve kterém vyrůstají, takže rodina, dost často nefunkční, taky kamarádi, kteří na střední školu nenastoupili. Klienti střední školu vnímají, jako něco co není povinné a proto tam ani docházet nemusí. Prostě jim chybí pevná vůle.“ (I2) Pracovnice se tedy shodly na tom, že rodina je to, co ovlivňuje klienty v dalším rozhodování a je to také nositel motivace, ať už pozitivní či negativní.

7 Výsledky analýzy dat

Na základě provedené analýzy dat byly sepsány výsledky výzkumného šetření. Odpovědi mají formu textu, tedy slovní vyhodnocení každé výzkumné otázky. Nejprve dojde k představení výsledků dílčích výzkumných otázek (DVO), dále se poté práce zaměří na zhodnocení hlavní výzkumné otázky (HVO). Díky provedené analýze všech dat se následně vyhodnotily i cíle výzkumného šetření a to jak hlavní, tak dílčí (HVC, DC).

DVO1: Jaký postoj zaujímají rodiny klientů v otázce dalšího vzdělávání či práce?

Výzkumné šetření proběhlo se 6 klienti NZDM, z většiny rozhovorů vyplynulo, že rodina není nositelem pozitivní motivace, tedy tím, kdo své dítě podporuje a má potřebu, aby jeho dítě šlo studovat na střední školu. V jednom jediném případě se projevil nezáměr o klienta, který byl ale myšlen nejenom týkající se tématu vzdělávání či pracovního uplatnění. Rodiny otázku vzdělávání dle výsledků výzkumného šetření tolik neřeší, nedávají studiu takovou váhu jako jiným oblastem života. U otázek týkajících se pracovního uplatnění, zaujaly rodiny pozitivnější postoj a to takový, že by bylo dobré, aby klienti docházeli do zaměstnání a podíleli se finančně na chodu domácnosti. Dle výzkumného šetření takto rodina motivuje spíše chlapce, než dívky. Právě ty v nejvíce případech zaujímají pozici žen v domácnosti, kdy se starají o chod celé domácnosti a starají se tak i o jiné členy rodiny, ať už mladší sourozence, své děti (když se jedná o mladé matky) či starší, jako jsou starší rodiče či prarodiče.

DVO2: Jaké vzory klienti uznávají?

V odpovědích ohledně vzorů informanti uvedli, že jejich vzorem je někdo slavný, kdo má peníze a je ve společnosti uznávaný. Dalším vzorem, který z rozhovorů vyplynul, je například starší kamarád, který je inspirací z důvodu stejné či podobně prožité zkušenosti, v případě této diplomové práce je to příklad klienta, který se na roli otce teprve chystá a jeho vzorem je starší kamarád, který již otcem je. Podobný příklad uvedla také jedna informantka, jejímž vzorem je kamarádka, která se na roli matky chystá a dle slov informantky se její priority/chování změnilo a obdivuje na ní právě takové vlastnosti jako je zodpovědnost, ať již za své činy či v otázce úspor. Ve většině případů se jedná o rodinné příslušníky, kteří jsou pro daného klienta vzorem právě v tom, jak se starají o rodinu, která je dle rozhovorů pro klienty velice důležitá.

I samotné pracovnice NZDM Free klub potvrdily, že se jedná nejčastěji o vliv právě z rodinného prostředí, které klienty ovlivňuje nejenom v pozitivním smyslu. Klienti doma vidí

rodiče, které považují za vzor. Rodiče, kteří mají nízkou či dokonce žádnou kvalifikaci, pobírají sociální dávky a jsou vedeni na ÚP. Zároveň nejsou v ničem omezeni a to ve smyslu dostatku finančních prostředků na koupi nových věcí do domácnosti, oblečení či na společenské akce. Z tohoto důvodu je poté motivace klientů, kteří pochází z takového prostředí velice těžké.

DVO3: *Jaká jsou očekávání od budoucího pracovního života klientů?*

Zaměření otázky v zadání bylo pouze na pracovní etapu života, nicméně při vedení rozhovorů bylo vysvětleno, že je možné zaměřit se i na jejich sny a plány, které by měly proběhnout za tři roky/do tří let. Při vedení rozhovorů bylo vidět, že klienti se s typem takových otázek denně nesetkávají a že většina z dotázaných nad touto otázkou nikdy nepřemýšlela.

V návaznosti na odpovědi byli všichni informanti a informantky dále dotázáni, zda se domnívají, že sny, které nyní mají, jsou reálné a co je nebo by bylo potřeba udělat, aby došlo k jejich naplnění. Většina dotázaných odpověděla, že je to sen, který snem nejspíše zůstane a to jak z důvodu nedostatku financí, tak i pevné vůle, či nereálnosti uskutečnění ve společnosti, ve které žijí. Jednalo se například o cíle jako založit kapelu, být zpěvák, být slavná zpěvačka. Ale i takové, které do budoucna takový problém a úsilí stát nebudou a to, stát se rodičem, najít si práci či zvýšit si kvalifikaci. Spousta informantů má za cíl „mít hodně peněz“, což je závislé jak na výši kvalifikace, tak i na budoucí pracovní pozici daného klienta.

DVO4: *Jaká je připravenost klientů na životní etapu, tzv. dospělost?*

V otázce získaných informací/znalostí týkajících se pracovního života klientů, kdy cílem bylo zjistit, kdo a v jakém rozsahu se klientům věnoval, se většina shodla na tom, že nějaká edukace proběhla ze strany pedagogických pracovníků na ZŠ, nicméně žádné informace či postupy si nepamatují. Usuzují to faktu, že ve chvíli výkladu to pro ně nebylo aktuální téma, a proto nedávali pozor a jiní pracovníci školy či rodinní příslušníci žádné takové téma s klienty neprobírali. Malé procento z dotázaných uvedlo, že informace týkající se fungování na ÚP, evidence, hledání práce se dozvěděli buď od pracovnice na ÚP nebo od pracovníků NZDM Free klub.

Vyvstává otázka pro další zkoumání: „*Jak lépe pracovat s tématy týkající se ukončení povinné školní docházky a nástupu na trh práce?*“ Zde je myšlené, jaký styl výkladu bude pro pochopení tématu nejlepší, srozumitelnost celého výkladu, kdo přesně se těmito otázkám bude věnovat, apod. *Jaké faktory ovlivňují to, že jsou jedinci 15+ nepřipravení na tuto životní etapu?*

DVO5: Kterým tématům/oblastem klienti nerozumí (vychází z praxe pracovníků)?

Pracovníci klubu nejčastěji řeší otázky spojené se školou, přesněji záškoláctvím, kdy klienti postrádají smysl a motivaci a to nejenom do dalšího studia na středních školách, ale i v docházce na základní školy. Dále se mezi tématy, která jsou dle pracovníků velice důležitá, řadí orientace v návazné síti služeb, ale i orgánech státní správy. Velkým problémem je také velké očekávání klientů, které se střetává s absencí pevné vůle, kterou do daného úkolu musí vložit. Pracovnice dále spatřují riziko v absenci důležitých témat hlavně z důvodu zadlužení klienta, který mnohdy nemá ponětí o tom, že má povinnost hlásit na daný orgán státní správy změny, či nezná rizika spojená s porušováním pravidel (například jízda v městské hromadné dopravě bez lístku, tedy na černo a kde se taková pokuta dá uhradit, apod.)

Dalšími tématy, či oblastmi, se kterými se pracovníci setkávají v přímé práci jsou například: bezpečný sex, vztahová témata, otázka finanční gramotnosti a to jak vydělat peníze, jak si je ušetřit, jak fungují půjčky, co je to insolvence, rizika spojená s hraním automatů, zdravotní rizika, kam patří časté darování krevní plasmy, pohlavně přenosné choroby a s tím spojená prevence. Dále také užívání návykových látek a experimentování s nimi.

HVO1: Jaké faktory ovlivňují motivaci klientů NZDM Free klub v dalším vzdělávání či pracovní oblasti života?

Faktorů ovlivňující samotného klienta je celá řada. V rámci výzkumného šetření byla položena řada otázek, zabývajících se právě faktory ovlivňující motivaci klientů NZDM. Dále pomocí dílčích cílů byly faktory rozděleny a to na osoby či prostředí, které na klienta působí nejen pozitivně, ale i negativně a na vnější a vnitřní faktory, mezi které patří např. peníze, vůle. Jak již bylo zmíněno, jednalo se o rodinu, přátele, pracovníky různých institucí, mezi prostředí byla řazena škola, společnost a rodinné prostředí. Mezi vnější a vnitřní faktory se řadily peníze, pracovní návyky, vzory, absence návyků, motivace, očekávání.

HVO2: Jaké postupy v práci s klienty používají pracovníci?

Druhou hlavní výzkumnou otázkou byla identifikace postupů, které pracovníci používají, a seznámení tak s dobrou praxí právě v NZDM Free klub. V rámci dílčích otázek byla popsána témata, která se nejčastěji na klubu objevují, důležitá ale bylo zjistit, jaké postupy k tomu, aby byla práce co nejvíce efektivní, pracovníci používají. Ve shodě všech pracovníků zúčastněných výzkumného šetření vyšlo, že nejdůležitější při práci s klienty je přístup, kterým se s klienty

jedná. V nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež je osvědčeným přístupem právě model zaměřený na budování důvěrného vztahu s pracovníkem, založený na respektu, otevřenosti a důvěře. Pracovníci také pracují se silnými stránkami klientů, dále s pozitivní motivací a vzory. Aktivity, které se na klubu pořádají, jsou co nejvíce zážitkové, kdy s klienty zkouší v rámci modelových situací nácvik dovedností. Pozitivní zkušenost mají také se zapojením/zplnomocnění klientů do chodu služby, tvorbou měsíčních témat a to v rámci měsíčních porad s klienty. Velký důraz je kladen na zpětnou vazbu, na otevřenou komunikaci a to nejenom v rámci pracovního týmu, ale i v rámci celé služby, do zpětné vazby jsou zapojováni i samotní klienti, kterým je ukazováno, že jejich slovo má stejnou váhu jako slovo pracovníka, tedy authority/dospělé osoby.

8 Diskuze

Cílem práce byla interpretace očekávání klientů o jejich budoucím pracovním životě, jaké věci je při rozhodování ovlivňují, jaké zastávají životní hodnoty, tedy jaká je jejich motivovanost a skutečná připravenost na začlenění do běžného života. Práce se dále zabývala odhalením fungujícím postupům práce samotných pracovníků, zaměření se na témata, která nejčastěji s klienty řeší a na základě výsledků vytvořit metodický program.

Z výzkumu vyšlo několik důležitých odpovědí. V rámci odpovědi na první cíl diplomové práce se vydefinovaly faktory, které klienty ovlivňují, jako první bude zmíněna rodina. Právě ta má v otázce motivace velký podíl a to i v případě, že se vždy nejedná o pozitivní vzor či motivaci. To, že je rodina opravdu důležitá v rozvoji osobnosti každého člověka píše ve své práci i Machová (2008), která uvádí, že je také velmi zásadní výchova, ze které dítě přejímá určitá pravidla a hranice pro své další životní etapy. Z rozhovorů dále vyplývá, že rodiny klientů se nepřiklání ani na jednu stranu, tedy nejsou pouze motivující a nejsou ani zcela nemotivující při rozhodování a motivaci do dalšího studia, či práce. Rodiny informantů nevidí hlubší smysl v tom, aby jejich dítě šlo studovat po ZŠ, větší důležitost spíše spatřují v hledání práce. Našli se ale i tací, kterým bylo jednání dítěte zcela jedno ale také rodiny, které motivují vlastní děti, aby nechodily jak do školy, tak ani do zaměstnání. Z výsledků je patrné, že takový postoj mají rodiny výhradně k ženskému pohlaví, které je vnímáno jako křehké a které by se mělo v první řadě umět postarat o rodinu a její členy. Dále se jako další faktor objevil vliv přátel, který opět má jak pozitivní, tak i negativní stránku. Ottlová (2022) tvrdí, že v průběhu dospívání se snižuje vliv rodiny a její místo zaujímají vrstevníci (parta), což je u klientů NZDM Free klub druhý největší činitel hned po rodině.

V otázce týkající se vzorů se opět objevili členové rodiny, přátelé, ale také slavné osobnosti, které jsou vzorem právě pro to, že jsou ve společnosti uznávaní a mají dostatek finančních prostředků. Právě finanční ohodnocení je jedna z věcí, která vede mladé jedince k tomu, aby dali přednost zaměstnání před dalším studiem, což je v souladu s tím, jak popisuje motivaci mladých zaměstnanců Boháček (2022), který zdůrazňuje finanční ohodnocení a benefity jako jeden z nejdůležitějších faktorů motivace mladých zaměstnanců. Ne vždy se toto očekávání ale podaří uskutečnit, zde dochází ke střetu s realitou, kdy mladému člověku dojde, jak těžké je bez dostatečné kvalifikace a z důvodu nízkého věku těžké uplatnit se na trhu práce. Takový jedinec často končí v evidenci ÚP, kde s menšími přestávkami (ukončení evidence uchazečů,

drobných/chvilkových pracovních zkušeností) je nucen čekat až do jeho 18. roku života, tedy do plnoletosti. Tito jedinci (v tomto případě klienti) jsou poté často demotivováni do jakékoli činnosti, za což může jak nedostatek motivace (vnitřní či podpory okolí), tak i nenaplnění očekávání od této životní etapy. Hoborová (2021) ve své práci uvádí, že nejpočetnější skupinou nezaměstnaných jsou právě osoby s ukončenou povinnou školní docházkou, což je velkým problémem a to z mnoha důvodů. Jedním z nich je například nedostatečná praxe, absence kvalifikace uchazečů a v neposlední řadě také překážky v podobě pracovních podmínek, které upravuje Zákoník práce.

Dalším cílem práce bylo odhalení postupů práce samotných pracovníků, které ve své praxi používají a které fungují. Účelem práce bylo sdílet dobrou praxi. Jedná se o postupy či metody práce, mezi které patří přístup založený na respektu, otevřenosti a důvěře, tedy důvěrný přátelský vztah s pracovníkem, díky tomuto přístupu dochází k hlubším rozhovorům, řešení citlivých situací atd. Dle Pojmosloví (2008) se jedná o tzv. kontaktní práci, tedy jednu z důležitých metod sociální práce, která je založená právě na vzájemném vztahu a důvěře. Dále sem patří také zpětná vazba a to jak negativní tak i pozitivní. Klienti jsou zde postaveni do role tvůrce a osoby, která může svým názorem ovlivnit chod klubu (výše zmíněná účast na klientských poradách). Hlavním pozitivem je zde spatřována snaha o zkvalitnění služby, právě díky zpětným vazbám od klientů. V neposlední řadě je důležitá také práce se silnými stránkami klienta.

Za hlavní pozitiva výzkumu je jednoznačně považován seznam oblastí, které pracovníci NZDM Free klub s klienty řeší. Na základě výsledků výzkumného šetření jsem zpracovala metodický program „Restart“, který je součástí přílohy diplomové práce a nese název „Restart“. Pracovníci s těmito tématy pracují v rámci individuálních konzultací preventivních besed, které jsou skupinové. Tvorba témat je vždy zpracována zážitkovou formou, která má u klientů pozitivní zpětnou vazbu. Jedná se o témata orientace v návazné síti dalších sociálních služeb, institucí, orgánů státní správy. Dále sem patří nácvik dovedností týkající se hledání zaměstnání. Otázka motivace je při práci s klienty velice těžká a to nejenom s cílovou skupinou děti a mládež.

Metodický program „Restart“ je něco, co reaguje na potřeby pracovníků NZDM Free klub, něco co při práci s klienty přinese možnost uchopit toto téma celistvě. Vytvořený metodický program je koncipován tak, aby si klient po absolvování 13 setkání odnesl nové zkušenosti, znalosti, které mu budou nápomocny právě v otázkách týkající se další životní etapy a přípravy

na dospělost. Název programu je zvolen z důvodu nové šance, nového začátku a pomyslného vymazání špatných návyků, nepravdivých informací či zkušeností. Matoušek (2010, s. 278) ve své knize píše, že dobrý program je ten „*kteřý pokrývá relevantní okruh klientových potřeb a osob, aby byl program co nejúčinnější, musí organizátor, v tomto případě pracovník zmapovat potřeby, problémy, aby byl program účinný. Program také musí mít dostatečnou délku a intenzitu, jasnou strukturu. Klient by měl chápat cíl programu a být co nejvíce motivovaný.*“ Proto tvorbě programu předcházelo výzkumné šetření, díky kterému vznikla témata, taková, která jsou přímo napasovaná na NZDM Free klub a na potřeby jak klientů, tak i pracovníků. V neposlední řadě se jedná o ulehčení práce pro pracovníky NZDM Free klub ale i pro jiné NZDM, které tento program může pro své klienty využít. Je vždy pouze na uvážení každého pracovního týmu, zda použije pouze vybrané techniky/lekce nebo program celý, tedy lekci po lekci, což je z důvodu návaznosti na jednotlivá témata a úkoly nejlepší a má největší přínos.

„*NZDM je bezpečným místem pro setkávání se s kamarády a místo pro rozvoj.*“ (Herzog in Klíma, 2007, s. 61) Proto právě NZDM je vhodným místem pro edukaci CS, která se již rozhodla pro nepokračování v dalším studiu. Jak již zaznělo výše, NZDM je bezpečným místem, kam dochází klienti dobrovolně a kde se setkávají s pozitivní autoritou a motivací, dalším impulzem, proč má probíhat program právě v NZDM je takový, že klienti berou dost často i samotné pracovníky klubu jako vzor. Podobný názor má na neformální způsob edukace klientů v NZDM i Mrázková (2017), která i přesto, že řeší ve své práci téma sexuality klientů, vycházela z dat získaných ve stejném NZDM. Výzkumné šetření probíhalo s pracovníky, kteří zastávají stejné postoje a hodnoty a také s klienty, kteří jsou v podobném věku, jako tomu bylo v mé diplomové práci. Mrázková mluví o NZDM jako o prostředí, které nabízí specifické podmínky k realizaci obtížných témat.

Na závěr diskuze si dovoluji vlastní shrnutí celého výzkumného šetření. Metodu sběru dat jsem zvolila kvalitativní, přesněji polostrukturovaný rozhovor. Aby bylo téma diplomové práce interpretováno z více perspektiv, zvolila jsem vedle otázek pro klienty ještě sadu výzkumných otázek pro pracovníky. Otázky cílily u samotných klientů na připravenost a motivaci v oblasti dalšího studia nebo zaměstnání, u pracovníků na to, jak vidí samotné klienty NZDM, co je ovlivňuje, atd. Nyní, po absolvování výzkumného šetření a po samotném vyhodnocení výsledků, si dovoluji napsat, že sada výzkumných otázek pro klienty by se dala upravit. Nevýznamné se ve výzkumu jeví otázky zaměřené na vzdělání a pracovní pozici rodičů

klientů, tato otázka měla zprvu za cíl ověřit, jak vnímají další vzdělávání svých dětí sami rodiče, zda na to má vliv jejich dosažené vzdělání popřípadě pracovní pozice. V konečném výsledku ale o vzdělání či pracovní pozici rodičů neměli informanti/informantky tušení. Příště bych se spíše zaměřila na klientovu situaci teď a tady, například „*Víš, co budeš dělat, až vyjdeš základní školu?*“; „*Víš, co máš dělat, až ukončíš školu?*“ (Ve smyslu, jak postupovat, na jaký úřad zajít, tzn. čistě praktické znalosti klientů).

Závěr

V diplomové práci jsem se věnovala tématu motivace a očekávání klientů NZDM, kteří se rozhodli, že nebudou dále pokračovat ve studiu na střední škole, tedy klientů s ukončenou povinnou školní docházkou. Ve své práci se snažím přiblížit i práci pracovníků NZDM a pro ulehčení jejich nelehké úlohy jsem zpracovala metodický program „Restart“.

V teoretické části jsem, na základě odborných pramenů, popsala v první kapitole nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, popsala legislativní ukotvení a principy nízkoprahovosti. V druhé kapitole jsem úzce charakterizovala nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Free klub, které sídlí v Pardubicích, na které je celá diplomová práce zaměřená. Dále jsem se také soustředila na popis jednotlivých faktorů, které ovlivňují to, jak se daný jedinec rozhoduje, faktory, které ho motivují a podporují. Nedílnou součástí byly ale také faktory, které na klienta působí negativně. Poslední kapitola teoretické části patřila důležitému tématu a to možnostem uplatnění mladistvých na trhu práce, jednalo se o pracovní podmínky či problémy spojené právě se zaměstnáváním.

Cílů práce bylo hned několik. Prvním z nich bylo interpretovat očekávání klientů o jejich budoucím pracovním životě, jaké věci je při rozhodování ovlivňují, jaké zastávají životní hodnoty, tedy jaká je jejich motivovanost a skutečná připravenost na začlenění do běžného života. Dále odhalit postupy práce samotných pracovníků a to především v otázce týkající se motivace klientů. Dílčím cílem práce bylo pomocí rozhovorů s pracovníky vytvořit seznam témat, která se zabývají nejdůležitějšími oblastmi života, se kterými se mladistvý jedinec setkává, řeší je a měl by se v nich tedy orientovat a rozumět jim a na který naváže vytvořený metodický program pro pracovníky NZDM FK.

Aby byl hlavní cíl práce naplněn, proběhlo několik rozhovorů v NZDM Free klub a to jak s pracovníky, tak i s uživateli dané služby. Výzkumné kvalitativní šetření formou polostrukturovaného rozhovoru, proběhlo na přelomu roku 2022 – 2023 s pracovníci klubu, v lednu a únoru roku 2023 probíhal samotný výzkum s klienty. Rozhovoru se účastnily tři pracovníce klubu – 2 sociální pracovníce a 1 pracovníce v sociálních službách. Cílem výzkumného šetření bylo mimo jiné také propojit dvě perspektivy a to jak samotných klientů, tak i pohled pracovníků na problematiku uplatňování na trhu práce této cílové skupiny.

Z analýzy dat vyplynulo, že největším vzorem je slavná osobnost, kterou obdivují proto, že je společností uznávaná a má dostatek finančních zdrojů, dále kamarád, či rodinný příslušník, za to, jak se chová. Z odpovědí klientů na otázku týkající se postoje rodiny v otázce dalšího vzdělávání či zaměstnání vyplynulo, že rodina není nositelem pozitivní motivace. Pracovnice se však shodly na tom, že největším faktorem, který klienty ovlivňuje ať pozitivně, nebo negativně je beze sporu rodinné prostředí a jeho členové. Je otázkou, zda to tak opravdu doopravdy je, nebo zda si vliv rodiny klienti nechtějí připustit. Otázky zaměřené na připravenost klientů dopadly podle předpokladu a to tak, že klienti nejsou dostatečně připravení v oblasti základních otázek týkajících se další životní etapy, především tedy v oblasti trhu práce.

V předposlední části výzkumného šetření, které se zabývalo i druhým pohledem a to pohledem pracovníků byly popsány postupy práce s CS. Jedná se o přístup zaměřený na důvěru, otevřenou komunikaci a partnerský přístup, který je založený na silných stránkách klientů, pozitivní motivaci a příkladem pozitivní autority, kterou na klubu zastává právě pracovník.

Na základě výsledků kvalitativního výzkumu jsem vytvořila metodický program „Restart“, který jsem opřela o získaná data z výzkumného šetření, tedy z výsledků dílčího cíle, který měl za úkol definovat témata, která pracovníci s danými klienty řeší a ve kterých se neorientují. Při sestavování metodického programu jsem se řídila svými dlouholetými pracovními zkušenostmi s danou cílovou skupinou.

Dle mého názoru se mi podařilo splnit všechny zadané cíle. Věřím, že největší přínos pro praxi bude mít vytvořený metodický program „Restart“. Nejenom, že ulehčí práci pracovníkům NZDM Free klub, ale také může být použit v jiných NZDM, které řeší s klienty stejné či podobné problémy. Díky obsahu se jedná o projekt, který má za cíl zvýšit znalosti a dovednosti klientů a to v oblastech týkající se finanční gramotnosti, přípravy na zaměstnání, dluhové problematiky, silných stránek a motivace. Program je situován do 13 hodinových setkání, která mohou probíhat jak individuální či skupinovou formou. Program se může nadále rozšiřovat či upravovat dle aktuálních potřeb uživatelů služby nebo se jednotlivé lekce mohou použít v rámci preventivních aktivit, které v klubu probíhají. Metodický program „Restart“ je vložen jako jedna z příloh diplomové práce.

Seznam použitých zkratek

CS – cílová skupina

ČAS – Česká asociace streetwork

DC – dílčí cíl

DOD – den otevřených dveří

FK – Free klub

HVC – hlavní výzkumný cíl

KP – klíčový pracovník

MO – městský obvod

NZDM - nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

NZDM FK – nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Free klub

Pracovník – sociální pracovník, pedagogický pracovník, pracovník v sociálních službách

TO – tazatelská otázka

TP – terénní program

ÚP – Úřad práce

VOŠ – vyšší odborná škola

ZŠ – základní škola

Seznam použité literatury

COSTELLO, B. J.. HOPE, T. L. *Peer Pressure, Peer Prevention: The Role of Friends in Crime and Conformity*. Routledge, New York, 2016, s. 121, ISBN: 978-1-138-95169-3.

ČECH, Tomáš. *Efektivní využívání volného času jako součást životního stylu dětí v postmoderní společnosti*. Pedagogická orientace 2002, č. 2, s. 108 - 113. ISSN 1211-4669.

DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 1999. s. 279. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-254-9.

DVOŘÁK, Vojtěch. *Analýza stavu skupiny 25+ NEETS v ČR se zaměřením na uhelné regiony a evaluace vybraných politik řešících jejich situaci*. Praha, 2023, s. 109. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomická v Praze.

FISCHER, Slavomil. ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. Praha, 2014, s. 231. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4750-460.

FRYČ, Jindřich. *Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže do roku 2007: Vliv rodiny*. ÉTHUM: Bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci. Praha, 2003, (39/2003), s. 20-21.

HORČIC, Marek. *Sociálně patologické jevy na středních školách*. Brno, 2018, s. 52. Bakalářská práce. Masarykova univerzita.

JEDLIČKA, Richard. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004. s. 478. ISBN 80-7312-038-0.

KAPPL, M., in SMUTEK, Martin, *Rizika sociální práce: sborník z konference VII. Hradecké dny sociální práce, Hradec Králové 1. až 2. října 2010*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. s. 556. ISBN 978-80-7435-086-3.

KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Praha: Grada Publishing, 2014. s. 246. ISBN 978-80-247-4502-2.

KOHOUTEK, Rudolf. *Základy psychologie osobnosti*. Vyd. 1. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2000. s. 263. ISBN 80-7204-156-8.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. 2014. s. 216. ISBN 978- 80-262-0643-9.

LANGMEIER, Josef, KREJČÍKOVÁ, Dana, *Vývojová psychologie*. Praha: Grada. 2006. s. 368. ISBN 978-80-247-1284-0.

LEIBLOVÁ, Z., 2012. *Zaměstnávání mladistvých a studentů: Zaměstnávání podle pracovněprávních předpisů*. In: ČERVINKA, T., HŮRKA, P., LEIBLOVÁ, Z., MUŠKA, F., PELECH, P., PŘIB, J., TRYLČ, L., ŽENÍŠKOVÁ, M. *Zaměstnávání občanů se zdravotním postižením, důchodců, mladistvých a studentů, absolventů škol, žen, agenturních zaměstnanců a dalších kategorií: 5. aktualizované a doplněné vydání*. Olomouc: ANAG, s. 138-146. ISBN 978-80-7263-751-5.

LEVICKÁ, Jana. *Metódy sociálnej práce*. 2003, s. 122. ISBN 80-89074-38-3.

LOUKOTA, I. *Sociální zabezpečení v nezaměstnanosti*. In: KAHOUN, V. et al. *Sociální zabezpečení: Vybrané kapitoly. 2., aktualizované vydání*. 2013. Praha: Triton, s. 424-447. ISBN 978-80-7387-733-0.

MATOUŠEK, Oldřich, KODYMOVÁ, Pavla, KOLÁČKOVÁ, Jana, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. s. 351. ISBN 978-80-7367-818-0.

MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. s. 380. ISBN 80-7178-548-2.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. s. 287. ISBN 80-7178-549-0.

MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Praha: Portál, 2007. s. 183. ISBN 978-80-7367-310-9.

Metodika služby NZDM Free klub a její přílohy, 2023, s. 71.

Metodika služby terénní program při NZDM Free klub a její přílohy, 2023, s. 67.

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Vyd. 2. Praha: Academia, 2009. s. 620. ISBN 978-80-200-1680-5.

NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*. 3., aktualizované. vyd. Praha: Portál, 2000. s. 170. ISBN 978-80-7367-267-6.

PYSZKOVÁ, Helena. *Problematika nezaměstnanosti mladistvých*. Praha, 2010, s. 65. Bakalářská práce. Bankovní institut vysoká škola Praha.

RACEK, Jindřich., HERZOG, Aleš. *Kontaktní práce: antologie textů České asociace streetwork*. Praha: Národní vzdělávací fond ve spolupráci s Českou asociací streetwork, 2007, s. 359. ISBN 978-80-86728-42-1.

ROBAUSCHOVÁ, Anna. *Identita jedince v současné vizuální kultuře*. Brno, 2020. s. 171. Diplomová práce. Masarykova univerzita.

SCHILLING, Johannes. *Sociální práce hlavné smery vývoja sociálnej pedagogiky a sociálnej práce*. Trnava, FZaSP 1999. s. 272. ISBN 80-88908-54-X.

SMÉKAL, Vladimír. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadlení vědomí a jednání*. Brno: Barrister & Principal, 2009. s. 523. ISBN 978- 80-87029-62-6.

SVOBODA, Michal in KLÍMA, Petr, ed. *Kontaktní práce: antologie textů České asociace streetwork*. 2. vyd. Praha: ČAS. 2009. s. 359. ISBN 978-80-254-4001-8. STRANA

ŠMAHEL, David. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha: Triton, 2003. s. 158. Psychologická setkávání. ISBN 80-7254-360-1.

TEPLÁ, Martina. *Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež v Chrudimi*. Hradec Králové, 2016. s. 57. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce.

TRHLÍKOVÁ, J., ÚLOVCOVÁ, H., VOJTĚCH, J. *Sociální aspekty dlouhodobé nezaměstnanosti mladých lidí s nízkou úrovní vzdělanosti*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2006, s. 68. ISBN 80-85118-98-X.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie osobnosti*. Praha: Univerzita Karlova, 2010. s. 468. ISBN 978-80-246-1832-6.

Vyhláška 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.

WALSH, Joseph. *Structural Family Theory*. Direct social work practice. 2. vydání. 2010. s. 406. ISBN -13 978-0-495-60120-3.

ZEMAN, Petr. GAJDOŠÍKOVÁ, Hana. *Zaostřeno na drogy: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2014. s. 12. ISSN 1214-1089.

ZEMANOVÁ, Vanda, DOLEJŠ, Martin. *Životní spokojenost, sebehodnocení a výskyt rizikového chování u klientů nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. s. 151. ISBN 978-80-244-4492-5.

Seznam elektronických zdrojů

AMALTHEA, z.s. *O nás* [online]. 2023. [cit. 2023-03-08]. Dostupné z: <https://www.amalthea.cz/o-nas/>

BOHÁČEK, Tomáš. *Problematiky motivace mladých zaměstnanců* [online]. Mladá Boleslav, 2022, s. 57. Bakalářská práce. Škoda auto vysoká škola o.p.s. [cit. 2023-04-10]. Dostupné z: https://theses.cz/id/0ynss5/zaverecna_prace.pdf?zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Dmotivace%20mlad%C3%BDch%26start%3D1.

ČESKÁ ASOCIACE STREETWORK. *Pojmosloví nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. [online]. 2008 [cit. 2023 – 02 – 08]. Dostupné z: <https://www.streetwork.cz/archiv/clanky/detail/766/publikace-pojmoslovi-nzdm>

ČESKÁ ASOCIACE STREETWORK. *Rozvojový audit* [online]. 2023 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.streetwork.cz/stranka/2699/rozvojovy-audit>

ČESKÁ ASOCIACE STREETWORK. *Vývoj služby NZDM v České republice* [online]. 2019. [cit. 2023 – 01 – 22]. Dostupné z: <https://www.streetwork.cz/archiv/clanky/detail/3101/vyvoj-sluzby-nzdm-v-ceske-republice-a-vize-nzdm-2030>

DAR – CENTRUM PRO RODINU, o.p.s. *O nás* [online]. 2022. [cit. 2023-03-08]. Dostupné z: <https://darops.cz/o-nas/>

EMCDDA. *Drugs and crime — a complex relationship*. Drugs in focus. [online]. Lisbon, 2007 [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: https://www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_44774_EN_Dif16EN.pdf

EUROPEAN FOUNDATION FOR THE IMPROVEMENT OF LIVING AND WORKING CONDITIONS. *NEETs* [online]. 2023 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.eurofound.europa.eu/topic/neets>

HOBOROVÁ, Veronika. *Nezaměstnanost mladých* [online]. Ostrava, 2021, s. 77. Bakalářská práce. Ostravská univerzita, Fakulta sociálních studií. [cit. 2023-04-10]. Dostupné z: file:///C:/Users/blehovas/Downloads/BP_Hoborova_2021.pdf.

CHZHEN, Y., HOWARTH, C., & MAIN, G. *Deprivation and intra-family conflict: Children as agents in the Family Stress Model*. *Journal of Marriage and Family*. [online]. 2022. [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/jomf.12791>

INFORMAČNÍ SYSTÉM INFOABSOLVENT. *Mladí pod třicet, kteří nepracují ani se nevdělávají – v ČR a EU*. [online]. 2022 [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: <https://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/0-0-11>.

MACHOVÁ, Dana. *Vliv rodiny na vývoj osobnosti dítěte* [online]. České Budějovice, 2008, s. 112. Bakalářská práce. Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. [cit. 2023-04-10]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/80vxjz/401954>.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR. *Národní strategie finančního vzdělávání 2.0* [online]. 2019. [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://financniagramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Pojistné milostivé léto: Dlužníci na sociálním pojištění dostanou šanci se vyhnout penále i exekucím* [online]. 2023 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/pojistne-milostive-leto-dluznici-na-socialnim-pojisteni-dostanou-sanci-se-vyhnout-penale-i-exekucim>

MKN-10 2023. *10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí* [online]. 2023 [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/>

MRÁZKOVÁ, Šárka. *Sexuální výchova v nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež* [online]. Hradec Králové, 2017, s. 183. Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové. [cit. 2023-04-10]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/6xn8aq/STAG86624.pdf?zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3D%C5%A1%C3%A1rka%20mr%C3%A1zkov%C3%A1%26start%3D1>.

NÁRODNÍ ZDRAVOTNICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL. *Závislost* [online]. 2023 [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/rejstrikovy-pojem/360>

OTTLOVÁ, Kateřina. *Vliv vrstevníků na delikvenci mladistvých*. [online]. Praha, 2022, s. 66. Bakalářská práce. Policejní akademie České republiky v Praze. [cit. 2023-04-10]. Dostupné z: https://theses.cz/id/1jyzei/BP_ottlova_2022.pdf?zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Dviv%20vrstevn%C3%ADk%C5%AF%26start%3D1.

PORTÁL MPSV. *Registr poskytovatelů sociálních služeb*. [online]. [cit. 2023 – 01 – 25]. Dostupný z: http://iregistr.mpsv.cz/socreg/hledani_sluzby.do?sd=n%C3%ADzkoprahov%C3%A1+za%C5%99%C3%ADzen%C3%AD+pro+d%C4%9Bti+a+ml%C3%A1de%C5%B E&zak=&zaok=&SUBSESSION_ID=1611356017220_1

PREVCENTRUM. *Kratom* [online]. 2023 [cit. 2023-04-06]. Dostupné z: <https://www.prevcentrum.cz/informace-o-drogach/kratom/>

SKP-CENTRUM, o.p.s. *O nás* [online]. 2017 [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://www.skp-centrum.cz/o-nas/o-nas>

STEJSKALOVÁ, Michaela. *Sociální začleňování*. [online]. 2018. [cit. 2023-01-20]. Dostupné z: <https://www.socialnizaclenovani.cz/oblasti-podpory/socialni-sluzby/nizkoprahova-zarizeni-pro-deti-a-mladez/>

Úřad práce ČR. *Rekvalifikace* [online]. 2023 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/rekvalifikace>

VŠEOBECNÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA ČESKÉ REPUBLIKY. *Zdravotní pojištění a nezaměstnanost* [online]. 2023 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.vzp.cz/o-nas/tiskove-centrum/otazky-tydne/zdravotni-pojisteni-a-nezamestnany-na-uradu-prace>

Zákon č. 108/2006 Sb., *o sociálních službách*. Česká republika: Sbirka zákonů ČR, 2006, v platném znění, [online]. [cit. 2023-02-05]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

Zákon č. 117/1995 Sb., *o státní sociální podpoře*. Česká republika: Sbírka zákonů ČR, 1995, v platném znění, [online]. [cit. 2023-03-04]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-117>

Zákon č. 120/2001 Sb., *o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád)*. Česká republika: Sbírka zákonů ČR, 2001, v platném znění, [online]. [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-120>

Zákon č. 182/2006 Sb., *o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*. Česká republika: Sbírka zákonů ČR, 2006, v platném znění, [online]. [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-182>

Zákon č. 186/2016 Sb., *o hazardních hrách*. Česká republika: Sbírka zákonů ČR, 2016, v platném znění, [online]. [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-186>

Zákon č. 262/2006 Sb., *zákoník práce*. Česká republika: Sbírka zákonů ČR, 2006, v platném znění, [online]. [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-262>

Zákon č. 359/1999 Sb., *o sociálně-právní ochraně dětí*. Česká republika: Sbírka zákonů ČR, 1999, v platném znění, [online]. [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

Zákon č. 435/2004 Sb., *o zaměstnanosti*. Česká republika: Sbírka zákonů ČR, 2004, v platném znění, [online]. [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-435>

Zákon č. 561/2004 Sb., *o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*. Česká republika: Sbírka zákonů ČR, 2004, v platném znění, [online]. [cit. 2023-02-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*. Česká republika: Sbírka zákonů ČR, 2012, v platném znění, [online]. [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

Seznam příloh a tabulek

Příloha č. 1 Metodický program „Restart“

Příloha č. 2 Ukázka otevřeného kódování

Tabulka č. 1 Kódování

Příloha č. 1

Metodický program pro NZDM Free klub „Restart“

Metodický program (dále jen „MP“) vznikl a navazuje na výsledky kvalitativního výzkumu v této diplomové práci, je zpracován na míru pro NZDM Free klub, ale možnost jeho využití je v širším spektru i pro další NZDM po celé České republice. MP je reakcí na potřeby jak klientů NZDM Free klub, tak i sociálních pracovníků či pracovníků v sociálních službách a poskytuje jim základní oporu při práci s cílovou skupinou klientů NZDM Free klub.

Cíl metodického programu „Restart“

V rámci MP je hlavním cílem obsažení témat ohledně budoucnosti účastníků MP na trhu práce, finanční gramotnosti, schopností osamostatnit se a v neposlední řadě MP nezapomíná na vnímání účastníků sebe sama. Obsahem MP jsou především aktivity v rámci interaktivních činností, modelových situací, apod., a učí účastníky programu jak individuální práci, tak skupinovou.

MP má za cíl také motivovat, podporovat a informovat účastníky, proto jsou během MP vysvětlovány nejrůznější základní pojmy, které se v dané lekci aktuálně probírají. Jedním z cílů je také nácvik praktických i sociálních dovedností, které se vztahují ke každému tématu jednotlivých lekcí. Po celou dobu trvání MP je důležitá aktivita účastníků, aby byla jejich účast co nejeфекtivnější. Výsledkem celého programu je v ideálním případě nalezení a udržení a zaměstnání nebo také návrat ke studiu.

Cílová skupina metodického programu „Restart“

MP je určen uživatelům služby NZDM Free klub, kteří aktuálně nestudují (ale mají za sebou povinnou školní docházku) a jsou nezaměstnaní. Jedná se o cílovou skupinu uživatelů ve věku 15 – 18 let. Je zde stěžejní aktivizace klientů, kteří tráví svůj volný čas v klubu pasivně, nepracují na svém individuálním plánu a nejsou motivováni svou nepříznivou sociální situací řešit. Každému, kdo splňuje podmínky této cílové skupiny, bude v rámci konzultace s klíčovým pracovníkem nabídnuta účast v MP a v případě souhlasu uživatele služby bude účast v MP zařazena do jeho individuálního plánu. Minimální počet účastníků pro realizaci MP je 6 a maximální počet účastníků je 15. Seznam účastníků, kteří se budou aktivně účastnit MP, bude přiložen v deskách u denních služeb. V seznamu bude také zaznamenáno, kterých témat se každý z uživatelů účastnil.

Návaznost na principy služby NZDM Free klub:

Princip anonymity – Účastníci se mezi sebou nemusí představovat jménem, stačí přezdívka. Účastníci o sobě během MP nesdělují své osobní údaje.

Princip bezplatnosti – Účastníci nic neplatí za účast v programu, stejně jako neplatí za využívání služby NZMD Free klub.

Princip bezpečí – Pracovníci dbají na to, aby bylo v rámci MP vytvořeno bezpečné prostředí. V rámci tohoto principu budou vytvořeny pravidla MP a zároveň se dodržují pravidla služby NZDM Free klub.

Princip dobrovolnosti – Účast v metodickém programu je dobrovolná, účastníci mohou odmítnout plnit aktivity, svou účast v programu ukončit, apod.

Princip rovnosti – Při MP jsou si všichni rovni a to jak účastníci, tak pracovníci. Pravidla platí pro všechny a ke všem se přistupuje bez rozdílu stejně. Pomocí může být, že si pracovníci s účastníky tykají.

Princip respektu – Pracovníci přistupují ke každému jednotlivci s respektem a ohledem na jeho osobnost, ale zároveň je vyžadován také respekt ze strany účastníků k pracovníkům.

Průběh a popis metodického programu „Restart“

MP bude probíhat v prostorách NZDM Free klub vždy dvakrát týdně, zpravidla v pondělí a ve středu. Každá lekce bude trvat zhruba 50 – 60 minut, přičemž pracovníci budou reagovat na aktuální situaci a lekci mohou zkrátit nebo i prodloužit, pokud by to situace vyžadovala a účastníci MP by s tím souhlasili nebo by takovou změnu sami navrhli. MP bude probíhat v jedné skupině účastníků za přítomnosti a provázení dvou pracovníků NZDM Free klub. V případě personálních změn budou pracovníci reagovat dle aktuální situace (lekci povede pouze jeden pracovník/přidá se k němu jiný z pracovníků, apod.).

V rámci každé lekce budou probíhat aktivity na témata, která vyplývají z výzkumného šetření a zároveň korespondují s tématy z kapitoly č. 3. (Faktory ovlivňující život klienta NZDM). Lekcí bude celkem 13, po 1 – 4 aktivitách. Pokud se stane, že některý z účastníků nebude chtít danou aktivitu plnit (téma je pro něj příliš citlivé, již některé znalosti má, apod.), bude mu zadána alternativní aktivita jako individuální práce (alternativní úkoly se nachází na

konci MP). Program tak reaguje na princip dobrovolnosti NZDM Free klub. Účastníci jsou s touto informací seznámeni na začátku MP. Za každou lekci jsou přiloženy potřebné materiály k jednotlivým aktivitám.

Na konci každé lekce proběhne zpětná vazba jak účastníků, tak pracovníků, která bude trvat zhruba 5 – 10 minut. Pracovníci mohou použít osvědčené evaluační techniky jako je např. alfa box, teploměrová stupnice, použití smajlíků, klasické kolečko s otázkami jako např. „Co se Ti ne/líbilo? Co si z dnešní lekce odnášíš? Co ses dozvěděl nového?“. Na každé následující lekci přichází ze strany pracovníka otázka, zda je potřeba otevřít nějaké téma z minulého setkání. Během lekcí je kladen důraz na jazyk účastníků, každý pojem je laicky vysvětlován, tak by mu každý porozuměl.

Během první lekce dostane každý účastník své desky, které si podepíše svou přezdívku a při první aktivitě si je upraví, dle svých představ. Desky slouží především ke shromažďování materiálu, kdy se účastníci mohou k jednotlivým aktivitám vracet.

Program je vytvořen tak, aby byl pro cílovou skupinu zajímavý a aby se na jeho chodu podíleli jak účastníci, tak pracovníci ve vzájemné interakci.

Rizika

Účastník bude tvrdit, že si již práci našel. V takovém případě pracovník zmapuje situaci a doptá se na detaily pracovní pozice (zda má účastník podepsanou smlouvu, o jakou pozici se jedná, jaká je pracovní doba, jak se k práci dostal, apod.).

Pokud MP nebude moci z technických či jiných důvodů proběhnout, bude vypsán náhradní termín a účastníci budou o změně informováni při své nejbližší návštěvě klubu. Tato informace bude také vyvěšena v podobě informačního letáku na sociálních sítích NZDM Free klub (Facebook, Instagram) a na informační nástěnce ve Free klubu.

Účastník, který během MP nebude zvládat dodržování pravidel klubu či pravidel MP, bude z právě probíhající lekce vyloučen. Následující návštěvu klubu tohoto účastníka proběhne konzultace s jeho klíčovým pracovníkem, při které bude pracovníkem poskytnuta zpětná vazba na účastníkovu chování. Další lekce se opět může zúčastnit.

Podpora pro tvorbu metodického programu „Restart“

CELNÍ SPRÁVA ČESKÉ REPUBLIKY. *Celní správa ČR upozorňuje na podvodné textové zprávy.* [online]. Praha, 2022 [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://www.celnisprava.cz/cz/tiskove-zpravy/2022/Stranky/Celn%C3%AD-spr%C3%A1va-%C4%8CR-upozor%C5%88uje-na-podvodn%C3%A9-textov%C3%A9-zpr%C3%A1vy-.aspx>

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Peníze na útěku.* [online]. Praha: SymbioAgency, 2023 [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://www.penizenauteku.cz/>

EMIERO, karierní poradce. *Na jakou práci se hodíš?* [online]. 2023 [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://www.emiero.cz/>

HESOVÁ, Alena. *Katalog materiálů pro rozvoj finanční gramotnosti.* [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2014 [cit. 2023-03-26]. ISBN 978-80-7481-088-6. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/katalog-materialu-pro-rozvoj-financni-gramotnosti>

MĚŠEC.CZ. *Váš průvodce finančním světem.* [online]. Praha: Internet Info, s. r. o, c1997-2023 [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://www.mesec.cz/>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. [online]. Praha: ©Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023 [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz>

ORGONÍKOVÁ, Lenka. RICHTER, Luděk. *Manuál poradenské činnosti Job club: praktická ukázka poradenského programu Job club pro pracovníky vzdělávacích institucí a neziskových organizací.* Krnov: AKLUB, Centrum vzdělávání a poradenství, 2011. ISBN 978-80-254-9652-7.

SKP-CENTRUM. *NZDM - Free klub.* [online]. c2017 [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://www.skp-centrum.cz/nase-sluzby-a-projekty/nizkoprahova-zarizeni-pro-deti-a-mladez/fk>

ÚŘAD PRÁCE ČR. [online]. Praha, 2023 [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/>

YOUTUBE.COM [online]. *San Bruno*: Google LLC, 2023 [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/>

ZLATKA. IN. *Jak zacházet s penězi: finanční gramotnost*. [online]. ©2017 - 2023 [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://www.zlatka.in/cs/>

Osobní rozvoj

1 Lekce – úvodní hodina

Časová dotace: 20 min

Pracovníci přivítají účastníky MP a představí účastníkům jeho podobu:

- „Restart“ je pro všechny, kdo nemají školu ani práci ve věku od 15 do 18 let,
- MP pomáhá zjistit, proč je důležité pracovat a jak si práci najít,
- aktivity v rámci MP budou individuální i skupinové, teoretické i praktické,
- důležité je, aby byli účastníci aktivní,
- možnost odmítnutí aktivity, v takovém případě je zadán alternativní úkol,
- MP probíhá vždy v pondělí a ve středu od 13:00 do 14:00, předání informací ohledně případných změn,
- prostor pro dotazy účastníků MP,
- vytvoření interních pravidel MP, které si vymýšlí sami účastníci a zaznamenávají je na připravenou nástěnku, která bude po celou dobu trvání MP na viditelném místě,
- předání osobních desek všem účastníkům, do kterých si budou ukládat materiály.

Aktivita č. 1 – Koláž na téma Co sám od sebe v životě očekáváš?

Cíl: Cílem této aktivity je probudit kreativitu a fantazii, zamyslet se nad otázkami budoucnosti.

Pracovníci při této aktivitě mapují představy a názory jednotlivých účastníků.

Organizace: Individuální

Časová dotace: 25 min

Pomůcky: Staré časopisy, nůžky, lepidlo, třpytky, kreslicí a psací potřeby, papíry, vzor koláže

Popis: Pracovníci ukáží účastníkům vzor koláže, na kterém vysvětlí jejich první úkol. Pracovníci popíší téma a jak ho má účastník uchopit, směřuje k práci, rodině a sobě samému. Účastníci si mohou touto koláží buď vyzdobit své pracovní desky, nebo koláž vytvořit na papír a poté si ji v deskách uložit. Je možno použít různé techniky pro výrobu koláže (kreslení, psaní, vlepowání, abstrakt, apod.). Pracovníci během práce účastníky pozorují, prohlíží si jejich práce a diskutují s každým účastníkem nad jejich výtvoř.

Zdroje: Vlastní tvorba autorky.

Aktivita č. 2 – Proč potřebuji zaměstnání

Cíl: Cílem aktivity je zjištění jak pro účastníky, tak pro pracovníky, jak moc jsou účastníci motivováni si najít práci nebo to, co je jejich hlavní motivací.

Organizace: Individuální + skupinová

Časová dotace: 5 minut + 5 minut diskuse

Pomůcky: Pracovní listy „Proč potřebuji zaměstnání“, tužky

Popis: Pracovníci účastníkům rozdají pracovní listy „Proč potřebuji zaměstnání“, na kterém jsou různá tvrzení o práci, na které odpovídají ANO x NE. V rámci diskuse poté pracovníci nechají účastníky vyhodnotit a sdílet ve skupině, co je pro ně motivací. Pracovníci se budou doptávat a nezapomenou na otázku „Co vás nejvíc motivuje k hledání práce?“.

Zdroje: ORGONÍKOVÁ, Lenka. RICHTER, Luděk. *Manuál poradenské činnosti Job club: praktická ukázka poradenského programu Job club pro pracovníky vzdělávacích institucí a neziskových organizací*. Krnov: AKLUB, Centrum vzdělávání a poradenství, 2011. ISBN 978-80-254-9652-7.

Lekce č. 1, aktivita č. 2

Pracovní list „Proč potřebuji zaměstnání“

V práci potřebuji kontakt s lidmi.	ANO	NE
Nerad/a se nudím, potřebuji být aktivní.	ANO	NE
Jsem rád/a užitečný/á a potřebný/á.	ANO	NE
Práce mě baví a uspokojuje .	ANO	NE
Práce mi umožňuje něco dokázat, ukázat schopnosti.	ANO	NE
V práci se odreaguji, mohu zapomenout na jiné starosti.	ANO	NE
Práce mi poskytuje postavení a prestiž ve společnosti.	ANO	NE
Práce mě neuspokojuje, jen potřebuji peníze.	ANO	NE

2 Lekce

Aktivita č. 1 – Ne/správně zvolené zaměstnání

Cíl: Cílem aktivity je poukázat na rozdíly mezi těmito životními situacemi a ideálně véde účastníky k uvědomění, že je důležité umět vyhodnotit, které zaměstnání je pro ně vhodné více a které méně. Pracovníci poukazují na rozdíly ve vnímání situací (odlišné uvažování, životní zkušenosti, apod.) a ujistí účastníky, že žádná z odpovědí není špatně.

Organizace: Skupinová (dvě skupiny)

Časová dotace: 10 minut + 10 minut diskuse

Pomůcky: Pracovní listy „Ne/správně zvolené zaměstnání“, flip-chart, fixy

Popis: Pracovníci rozdělí účastníky MP do dvou skupin a oběma skupinám zadají stejný úkol. Jedná se o odpovědi na otázky, co se děje s lidmi, kteří jsou v práci spokojeni a s lidmi, kteří naopak v práci spokojeni nejsou. Obě skupiny mají čas na své odpovědi, které poté prezentují druhé skupině a pracovníkům. Pracovníci odpovědi zaznamenají na flip-chart, mohou je barevně odlišit podle toho, v čem se skupiny shodují a v čem ne. Pracovníci reagují na odpovědi, případně doplňují informace či navádí k dalším možnostem.

Zdroje: ORGONÍKOVÁ, Lenka. RICHTER, Luděk. *Manuál poradenské činnosti Job club: praktická ukázka poradenského programu Job club pro pracovníky vzdělávacích institucí a neziskových organizací*. Krnov: AKLUB, Centrum vzdělávání a poradenství, 2011. ISBN 978-80-254-9652-7.

Aktivita č. 2 – Test osobnosti

Cíl: Cílem aktivity je zjistit, jak moc se shoduje výsledek s původními představami účastníka a zda jsou účastníci ochotni zaměřit se také na profese, které jim v testu vyšly jako nejvhodnější. Cílem může být zjištění, že k některým profesím je nutné mít vzdělání a zda by účastníci byli ochotni zvážit i tuto variantu. Pracovníci jsou podporující a motivující.

Organizace: Individuální

Časová dotace: 5 minut + 5 minut diskuse

Pomůcky: Flip-chart, fixy, chytrý mobilní telefon, tablet, notebook (lze zapůjčit ve Free klub), připojení k internetu (zajišťuje Free klub)

Popis: Pracovníci na flip-chart napíší název webové stránky <https://www.emiero.cz/> a vysvětlí účastníkům aktivitu. Jedná se o test osobnosti, který může pomoci nasměrovat účastníky, na jakou práci by se mohli hodit. Pracovníci účastníky ujistí, že se jedná pouze o orientační test, podle kterého se ve skutečnosti nemusí řídit, ale mohou výsledek brát jako inspiraci. Pro tuto aktivitu bude zvolen rychlý test (20 otázek) a pokud by někoho z účastníků zajímal test přesnější (60 otázek), může si ho zkusit vyplnit po skončení lekce ve Free klubu či doma. Po vyplnění testů proběhne diskuse.

Zdroje: EMIERO, karierní poradce. *Na jakou práci se hodíš?* [online]. 2023 [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://www.emiero.cz/>

ÚŘAD PRÁCE ČR: Užitečné odkazy. : *Osobnostní a zájmové testy - zdarma* [online]. Praha, 2023 [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/uzitecne-odkazy>

Aktivita č. 3 – Domino

Cíl: Cílem aktivity domino je osvojení dovednosti spolupracovat jak v menší skupině, tak následně i v té větší. Důležité je také vnímání odlišností mezi účastníky, jaké pojmy je napadají, jak jim připadá logické je na sebe napojit při stavbě domina, apod. Pracovníci na tyto odlišnosti poukazují a ubezpečují účastníky, že je to v pořádku.

Organizace: Skupinová (3 skupiny)

Časová dotace: 20 minut

Pomůcky: Dominové kartičky ve třech různých barvách, 18 ks (papírové kartičky o velikosti 5x10cm, na nich vyznačená polovina – vzniknou dva čtverce), tužky

Popis: Pracovníci rozdělí účastníky do třech skupin. Každé skupině pracovník rozdá 6 papírových kartiček na domino (každá skupina má jinou barvu). Úkolem účastníků bude na papírky napsat co nejvíce slov, která je napadnou na téma – vzdělání, praxe, zaměstnání. Do jednoho čtverce se napíše jedno slovo, tzn., že na jedné dominové kartičce budou napsána dvě slova. Po 10 minutách pracovníci ukončí aktivitu a každá skupina donese své vyplněné dominové kartičky ke stolu. Kartičky všech skupin se dají dohromady a účastníci se z nich snaží

poskládat domino – vážou na sebe pojmy, které jsou si podobné, souvisí spolu či navazuje jeden na druhý. Pracovníci se na konci aktivity budou ptát, jak se účastníkům pracovalo ve skupinách, zda měli problém se shodnout, apod.

Zdroje: ORGONÍKOVÁ, Lenka. RICHTER, Luděk. *Manuál poradenské činnosti Job club: praktická ukázka poradenského programu Job club pro pracovníky vzdělávacích institucí a neziskových organizací*. Krnov: AKLUB, Centrum vzdělávání a poradenství, 2011. ISBN 978-80-254-9652-7.

Aktivita č. 4 – Umím se ocenit i zkritizovat

Cíl: Účastníci se umí pochválit i zkritizovat, učí se přemýšlet pod tlakem, pracovníci poukazují na vztah mezi sebevědomím účastníka a jeho okolím.

Organizace: Individuální

Časová dotace: 5 minut

Pomůcky: Papír, tužka

Popis: Účastníci napíší na papír 3 věci, které umí a 3 věci, které je na sobě rozčilují. Může se jednat i o vlastnosti. Na úkol budou mít omezený čas, aby napsali naprosto spontánně to první, co jim přijde na mysl. Po ukončení aktivity se pracovníci budou doptávat např., zda bylo těžké vymyslet o sobě něco hezkého, zda bylo těžké se zkritizovat, zda je napadají i další pozitivní či negativní věci, zda pro ně bylo těžké, že měli jen velmi omezený čas, apod.

Zdroje: Vlastní tvorba autorky.

Lekce č. 2, aktivita č. 1

Pracovní list „Ne/správně zvolené zaměstnání“

a) Co se stane, když člověk pracuje někde, kde není spokojený, práce mu nejde a nebaví ho?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

b) Co se stane, když má člověk práci, která ho baví, má pro takovou práci předpoklady a kde je celkově spokojený?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Rodina

Lekce č. 3

Aktivita č. 1 – Co pro Tebe znamená rodina?

Cíl: Povědomí účastníků nejen o povrchních záležitostech rodiny, ale také o rodině v širším a hlubším spektru smyslu slova. Pracovník poukazuje na odlišné odpovědi a ujišťuje účastníky, že je to tak naprosto v pořádku, kdy opět záleží na životních zkušenostech každého jednotlivce.

Organizace: Individuální

Časová dotace: 5 minut + 5 minut diskuse

Pomůcky: Papír, tužka

Popis: Úkolem účastníků bude napsat v pár větách či v bodech, co pro ně znamená rodina. Pracovník může dát několik příkladů, aby měli účastníci jasnější představu o úkolu (př. je to zodpovědnost vůči ostatním členům rodiny, láska, rodina může pro někoho znamenat nejen rodiče, ale i kamarádi, apod.). Následně proběhne diskuse, kdo chce, může svoje postřehy sdílet. Pracovníci se doptají také například otázkami „Chceš, aby takto v budoucnu uvažovalo i tvoje dítě? Pokud ano, co pro to uděláš? Pokud ne, co pro to uděláš?“

Zdroje: Vlastní tvorba autorky.

Aktivita č. 2 – Jak se zachováš v roli rodiče?

Cíl: Účastníci si uvědomují rodičovskou zodpovědnost. Modelové situace jim poskytují zkušenost, kterou jako „děti“ ještě nemuseli zažít nebo ji zažili spíše z pozice dítěte. Pracovníci poukazují na to, jak může být složité být rodiči, zvláště např. v mladém věku.

Organizace: Skupinová

Časová dotace: 25 minut

Pomůcky: Pracovní list „Jak se zachováš v roli rodiče?“, flip-chart, fixy

Popis: Pracovníci postupně přečtou z pracovního listu čtyři modelové situace. Každá je zaměřena na rodinu, její běžné i méně časté problémy. Po přečtení modelové situace budou účastníci zapisovat na flip-chart nápady, jak by se dala situace vyřešit. Pokud účastníci nemají

nápady, nabízí pracovníci také své podněty (i ty, které by mohli být jako nevhodné řešení) a nechají účastníky reagovat.

Zdroje: Vlastní tvorba autorky.

Aktivita č. 3 – Co od Tebe rodina, okolí, společnost očekává?

Cíl: Cílem je pochopení, že se všichni nachází v podobné situaci (bez práce a bez vzdělání), že každý bojuje s nějakým očekáváním – pracovník zde může poukázat na fakt, že také účastníci mohou od někoho něco očekávat (např. od rodičů, že je budou živit) a že každý z nás má nějaké starosti. Dalším cílem může být ulevění od tlaku tím, že se navzájem podpoří. Cílem může být také vůle účastníků se s očekáváním vůči své osobě vypořádat, to může vést např. k diskusi s rodiči. Pracovníci ocení upřímnost a ochotu účastnit se takto náročného úkolu.

Organizace: Individuální + skupinová

Časová dotace: 10 minut + 10 minut diskuse

Pomůcky: Nastříhané lístečky, prázdná nádoba/krabice, tužky

Popis: Aktivita bude zvolena jako anonymní, aby se mohl každý otevřeně svěřit, ale zároveň aby na nikoho nebylo cíleně poukazováno. Účastníci budou mít k dispozici prázdné lístečky, na které mohou napsat slovem/větou/slovním spojením, co od nich očekává jejich okolí (např. kamarádi), společnost (např. ÚP) a rodina ohledně jejich zaměstnání či studia. Účastníci mohou do krabice hodit tolik lístečků, kolik potřebují. Ve chvíli, kdy už nemají co sdílet, pracovníci aktivitu ukončí a následně z krabice lístečky po jednom vyndají a přečtou. Nechají reagovat skupinu. Úkolem účastníků v tuto chvíli bude navzájem se slovně podpořit nebo i poradit, jak se může osoba s konkrétním očekáváním vypořádat.

Zdroje: Vlastní tvorba autorky.

Lekce č. 3, aktivita č. 2

Pracovní list „Jak se zachováš v roli rodiče?“

- a) Máš dceru, je jí 15 let, rozhodla se, že nenastoupí ke studiu na střední škole, její představa je, že bude doma a bude působit na sociálních sítích, v této chvíli nemá followery, tudíž v nejbližší době nemá vidinu výdělku, na brigádě nikdy nebyla a ani o brigádu nemá zájem, prý ji máš živit ty.
- b) Tvůj syn, kterému je 17 let, je na středním odborném učilišti v oboru kuchař/číšník, v průběhu studia ale zjišťuje, že to pravděpodobně nebude obor vhodný právě pro něj a chtěl by přestoupit na učiliště v oboru truhlář. Pro Tebe jako rodiče to znamená, že syn ještě další 3 roky nebude přispívat do rodinného rozpočtu.
- c) Jsi matka samoživitelka, je ti 18 let, právě jsi porodila dítě, proto jsi nedokončila střední školu a nemáš patřičné vzdělání pro výkon své profese. Pobíráš rodičovský příspěvek ve výši 9 000,- měsíčně, otec alimony neplatí. Chtěla bys bydlet s dítětem sama, ve tvé situaci ale přichází v úvahu jen azylový dům. Zároveň máš rodiče, kteří mohou tvé dítě hlídat (finančně Tě podpořit nemohou), tudíž si můžeš např. dokončit školu nebo začít chodit na brigádu.
- d) Máš dvě děti, mladší dceři je čerstvých 16 let, je velmi cílevědomá, studuje střední školu, přes týden bydlí na intru. Starší dceři bude brzy 18 let, střední školu nestuduje, chodí do práce. Pracuje jako uklízečka a pobírá zhruba 15 500 Kč. S docházkou do práce má ale často problémy, proto jí hrozí ukončení pracovního poměru. Všechny své vydělané peníze utratí, na domácnost nepřispívá a ještě máš pocit, že Ti občas z peněženky zmizí stovka nebo dvě.

Lekce č. 4

Aktivita č. 1 – Co je u Vás doma „normální“? Chceš být jako vaši?

Cíl: Pracovník účastníka ujišťuje, že „normální“ znamená pro každého něco jiného a nutně to nemusí znamenat špatně/správně, poukazuje na rozdíl nejen mezi rodinami, ale také na rozdíly mezi jednotlivými členy rodiny (např. rodiče nepracují, pro účastníka to nemusí být v pořádku a nemusí jít stejnou cestou, apod.). Pracovník získá představu, s jakými zavedenými stereotypy se účastníci potýkají. Pracovníci se také zaměřují na to, zda účastníci považují své rodiče za vzor.

Organizace: Individuální

Časová dotace: 20 minut

Pomůcky: Papír, tužka

Popis: Úkolem účastníků bude napsat na papír odpovědi na dvě otázky – co je u účastníků doma „normální“ a zda by jednou chtěli být jako rodiče. Pracovníci nechají účastníky samostatně pracovat a zhruba po 10 minutách účastníky obchází a mapují odpovědi jednotlivých účastníků a poskytují zpětnou vazbu. Pokud na závěr účastníci chtějí, mohou své odpovědi sdílet i mezi sebou.

Zdroje: Vlastní tvorba autorky.

Aktivita č. 2 Rodinné výdaje

Cíl: Cílem aktivity je pochopení pojmu rozpočet a rodinný rozpočet a co vše se do něj počítá. Účastníci se zde mohou poprvé setkat s některými pojmy, které pracovníci vysvětlují.

Organizace: Skupinová (dvojice/trojice)

Časová dotace: 20 minut

Pomůcky: Chytrý mobilní telefon, tablet, notebook (lze zapůjčit ve Free klubu), připojení k internetu (zajišťuje Free klub), kalkulačka (lze zapůjčit ve Free klubu), flip-chart, fixy, papíry, tužky, https://www.zlatka.in/cs/test.php?g_idt=640a3e4ad7e11

Popis: Pracovníci zapíší na flip-chart internetové stránky www.zlatka.in. Na flip chart také zaznamenají, kudy se účastníci dostanou k požadované aktivitě (www.zlatka.in → ZŠ 2. stupeň → Rozpočet), případně pracovníci pomohou najít danou úlohu. Při této aktivitě budou mít účastníci za úkol spočítat rodinný rozpočet. Pracovníci upozorní na pojmy, které při počítání mohou zaznamenat, případně je pracovníci budou vysvětlovat i během aktivity. Ve skupině je vždy jeden účastník, který bude počítat (může použít kalkulačku) a druhý, který bude zapisovat výsledky a postřehy na papír. Není nutné vypočítat všechny úlohy. Bude kladen důraz na takové rozpočty, kdy rodiny nevyjdou s penězi do další výplaty – proběhne na toto téma diskuse, účastníci přinesou řešení situace. Pracovníci zmapují situaci, zda mají účastníci povědomí o tom, co všechno jejich rodiče platí a zda si své výdaje a příjmy zapisují.

Zdroje: ZLATKA.IN: *Jak zacházet s penězi: finanční gramotnost. : Rozpočet* [online]. c2017-2023 [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: https://www.zlatka.in/cs/test.php?g_idt=64296c2d86d4f

Aktivita č. 3 – Důvod a vzor

Cíl: Cílem je, aby si byli sami účastníci inspirací nebo i vzorem – motivovaní účastníci mohou inspirovat ty méně odhodlané. Pracovník doplní chybějící důvody (jako např. co nejméně zatížený systém sociálních dávek, zajištění na důchod, nárok na peněžitou pomoc v těhotenství a mateřství, apod.), to mohou být pro účastníky nové informace, které mohou změnit jejich pohled na ne/zaměstnanost.

Organizace: Skupinová

Časová dotace: 10 minut

Pomůcky: Flip-chart, fixy

Postup: Každý s účastníků řekne jeden důvod, proč je pro společnost důležité, aby pracoval, a zaznamená svou odpověď na flip chart. Stejně tak odpoví na otázku kdo je jeho/její vzor ohledně práce (rodiče, sourozenec, kamarád/ka, známá osobnost, apod.) a také odpověď zapíše na flip-chart.

Zdroje: Vlastní tvorba autorky.

Sociálně patologické jevy

Lekce č. 5

Aktivita č. 1 – Balón

Cíl: Uvědomění, které překážky jsou pro účastníky ty, kterých se nemohou zbavit a ty které mohou docela snadno odhodit a do této chvíle působily spíše jako výmluvy. Účastníci si také uvědomují svou motivaci o něco jasněji a mohou porovnat, zda mají více položek u motivace či u závaží. Pracovníci se doptávají, co dalšího si účastníci při technice uvědomili a zda o sobě zjistili něco nového.

Organizace: Individuální

Časová dotace: 20 minut + 10 minut diskuse

Pomůcky: Pracovní list „Balón“, tužky

Popis: Každý účastník dostane pracovní list, kde je vyobrazený horkovzdušný balón. Účastníci si mají představit, že balón je jejich cíl, jak si najít zaměstnání. Přímou do balónu (do nafouklé části) napíší, co je k hledání práce motivuje. Do koše, ve kterém stojí, budou mít za úkol napsat věci, které je při hledání práce omezují/či jim brání a nemohou se jich zbavit (to může být např. zdravotní problém, věk, záznam v rejstříku trestu, apod.) Na balónu jsou ale také pytlíky se závažími, do těchto pytlíků účastníci napíší, co jim při hledání práce brání, ale mohou toto závaží nějakým způsobem odhodit (např. lenost, péče o sourozence, který ale již může navštěvovat školskou instituci, apod.). Pracovníci poté s účastníky probírají jejich motivaci a jejich závaží, zda opravdu patří do koše a ne spíše do pytlíků, apod.

Zdroje: ORGONÍKOVÁ, Lenka. RICHTER, Luděk. *Manuál poradenské činnosti Job club: praktická ukázka poradenského programu Job club pro pracovníky vzdělávacích institucí a neziskových organizací*. Krnov: AKLUB, Centrum vzdělávání a poradenství, 2011. ISBN 978-80-254-9652-7.

Aktivita č. 2 – Popiš situaci

Cíl: Zde je cílem seznámení s tématem rekvalifikace, kdy pracovníci účastníkům sdělí základní informace o této možnosti, stejně tak upozorňují na důležitost praxe, která může výrazně

v dalších letech pomoci s hledáním práce (proto je vhodné začít pracovat co nejdříve). Účastníci si také při této aktivitě uvědomují situace, které možná nejsou z jejich života, ale mohou někoho takového mít v jejich okolí a mohou tak sami zhodnotit, jak by dopadli oni sami.

Organizace: Skupinová (dvojice/trojice)

Časová dotace: 15 minut + 10 minut diskuse

Pomůcky: Pracovní list „Popiš situaci“

Popis: Pracovníci účastníkům rozdají pracovní listy, kde mají za úkol popsat situace, které je mohou při hledání práce nebo při jejím výkonu ovlivňovat. Může se jednat o banální záležitosti, jako je např. zaspání do práce až po situace, kde jsou následky velmi vážné jako např. spáchání trestného činu. Poté, co účastníci odpovědí na otázky, tedy popíše situaci, jak se jedinec může chovat, jaké mohou být „příznaky“ a jaké mohou být následky, proběhne společná diskuse, kde skupiny mezi sebou budou sdílet své nápady. Pracovníci do diskuse zasáhnou vysvětlováním nových pojmů.

Zdroje: Vlastní tvorba autorky.

Lekce č. 5, aktivita č. 1

Pracovní list „Balón“

Lekce č. 6

Aktivita č. 1 – Představa X realita na sociálních sítích

Cíl: Cílem zhlédnutí videa je především diskuse a zamyšlení účastníků, zda se někdy pozastavili nad tím, co propagují lidé, které sledují na sociálních sítích (jedná se především o Instagram a TikTok). Otázky, které poté pracovníci pokládají, mají za cíl uvést klienty do reality, kdy jejich představy, o práci influencerů a jejich životě, mohou být velice zkreslené. Jde o celkové zamyšlení nad tématem sociálních sítí, které v tuto chvíli mohou mít velmi negativní dopad.

Organizace: Skupinová

Časová dotace: 25 minut

Pomůcky: Data projektor, bedýnky, notebook, připojení k internetu (zajišťuje Free klub)
<https://www.youtube.com/watch?v=EywafaYpy10>

Popis: Pracovníci pustí účastníkům krátké video od českého youtubera, zaměřené na reklamy a spolupráce influencerů na sociálních sítích. Jedná se o velmi kontroverzní, ale zároveň poutavé video. Po zhlédnutí videa se účastníci vyjádří k tomu, co viděli a jak video pochopili. V rámci diskuse poté pracovníci podávají sadu otázek/tvrzení, kterou je ale možné měnit dle vývoje diskuse. Účastníci se nemusí se svým postřehem hlásit, mohou ho klidně i vykřiknout, aby byla debata co nejživější.

Zdroje: Vlastní tvorba autorky.

YOUTUBE.COM: *Co všechno jsou influenceři schopni propagovat a jak?* [online]. Mikýřova úžasná pout' internetem, 2020 [cit. 2023-04-02]. Dostupné z:
<https://www.youtube.com/watch?v=EywafaYpy10>

Aktivita č. 2 – Co Tě v životě negativně ovládá?

Cíl: Cílem je sdílení svých problémů mezi sebou navzájem a pomyslné odhození masek (v rámci anonymity). Pracovníci účastníky ocení za sdílení a to především velmi citlivých témat

a poukazují na důležitost o čemkoliv mluvit. Ptají se, zda účastníci s někým svoje problémy sdílí.

Organizace: Individuální + skupinová

Časová dotace: 15 minut

Pomůcky: Nastříhané papírky, tužky, krabice, lepidlo, flip-chart

Popis: Úkolem účastníků bude anonymně sdílet, co je v životě negativně ovládá a může to být pro ně překážka si najít a udržet práci. Pracovníci připraví nastříhané lístečky, na které budou účastníci zapisovat svoje překážky, každý jich může napsat tolik, kolik potřebuje. Tyto lístečky poté vhodí do připravené krabice. Pracovníci mohou uvést příklady, pokud by účastníci potřebovali navést (např. návykové látky, lenost, hazard, nevzdělanost, stydlivost, bez praxe, apod.). Poté, co již nikdo nemá co napsat, pracovníci lístečky v krabici promíchají a postupně vytahují, čtou a lepí na připravený flip-chart. Pracovníci lepí lístečky tak, aby mezi nimi byly rozestupy (kvůli následujícímu úkolu).

Zdroje: Vlastní tvorba autorky.

Aktivita č. 3 – Co se s tím dá udělat?

Cíl: Cílem aktivity je vcítění se do situace druhého člověka nebo naopak vidět svou situaci jen z jiného úhlu pohledu. Dále také zjištění a pocit úlevy, že každý problém může mít řešení. Pracovníci sledují, zda se v řešeních objeví i něco, co bylo řečeno na některé z předcházejících lekcí. Také pracovníci účastníkům připomínají, že pokud by potřebovali pomoci s řešením své situace, která je negativně ovládá, mohou to řešit i v rámci individuálních konzultací se svým klíčovým pracovníkem.

Organizace: Skupinová

Časová dotace: 15 minut

Pomůcky: Bloček lepících papírků, tužky, flip-chart z předchozí aktivity

Popis: Aktivita je proveditelná pouze za předpokladu, že e uskutečnila aktivita č. 2. Účastníci budou mít za úkol vymyslet varianty řešení k jednotlivým problémům, které účastníci zmiňovali v předchozí aktivitě. Koho napadne řešení, napíše ho na lepící lísteček a tento

lísteček následně nalepí na flip-chart k papírku s problémem, ke kterému se řešení vztahuje. Řešení na jednu situaci může být více. Každý může reagovat na jakoukoliv situaci, která se na flip-chartu nachází. Pracovníci mohou případně účastníky navést.

Zdroje: Vlastní tvorba autorky.

Lekce č. 6, aktivita č. 1

Představa X realita na sociálních sítích – otázky/tvrzení

- 1) Dá to práci nafotit/natočit jako influencer produkt v rámci spolupráce s nějakou firmou?
Jak to asi probíhá?
- 2) Když influencer doporučuje nějaký produkt, není to podvod. (Zde mohu být příkladem zázračné hubnoucí pilulky, čaje, apod.)
- 3) Jak se člověk může dostat k práci influencera?
- 4) Jak často mívá influencer dovolenou?
- 5) Co myslíš, že by měl influencer umět?
- 6) Jak na Tebe influencer na síti působí a jaká myslíš, že je realita?
- 7) Má influencer nějakého zaměstnavatele? (Zde narážíme na pracovní smlouvy, ŽL, nelegální práci, apod.)
- 8) Jak moc tvůj život ovlivňují sociální sítě nebo třeba i influenceři? Kolik času denně na sítích trávíš?
- 9) Přijdou Ti sociální sítě nebezpečné? Pokud ano, v čem? (Pokud ne, zapojí se pracovník a představuje možné hrozby sociálních sítí.)

Finanční gramotnost

Lekce č. 7

Aktivita č. 1 – Spojovačka

Cíl: Účastníci mají základní představu o tom, co by měli vědět ještě před tím, než vstoupí do velkého světa financí. Spoustu slov určitě již slyšeli, ale v tuto chvíli je ideálně umí také vysvětlit nebo alespoň vědí, kde vysvětlení pojmů hledat. Pracovníci sledují, kteří účastníci se zapojují více či méně.

Organizace: Skupinová

Časová dotace: 60 minut

Pomůcky: Data projektor, bedýnky, notebook, připojení k internetu (zajišťuje Free klub), zalaminované pojmy + jejich definice

Popis: Pracovníci nejprve účastníkům pustí video o finanční gramotnosti, pustí ho cíleně na začátku lekce, aby účastníci získali alespoň základní představu o finanční gramotnosti. <https://www.youtube.com/watch?v=ukhM4c-WXoM> Po skončení videa pracovníci rozprostřou po stole zalaminované papírky s pojmy z finanční gramotnosti a také definice těchto pojmů. Úkolem účastníků bude spojit pojem se správnou definicí. Pracovníci mohou během aktivity poradit, pokud to bude třeba, případně mohou pojmy či definice dovysvětlit. Není nutné použít všechny pojmy, pracovníci budou reagovat na situaci, budou sledovat účastníky, zda to pro ně není velké množství informací. Pracovníci mohou použít jen některé z pojmů, přímo na míru pro aktuální skupinu účastníků.

Zdroje: YOUTUBE.COM: *Finanční gramotnost - NEZkreslená věda II* [online]. Otevřená věda, 2015 [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ukhM4c-WXoM>

ZLATKA.IN: Jak zacházet s penězi: finanční gramotnost. : *Slovníček II*[online]. c2017-2023 [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://www.zlatka.in/cs/dictionary2.php>

Lekce č. 7, aktivita č. 1

Finanční gramotnost – Spojovačka

Banka – Instituce, která spravuje peníze, zejména je ukládá nebo půjčuje.

Běžný účet – Účet, který je pro naše běžné potřeby – platby, apod.

Čistá mzda – Po odečtení všech odvodů zbude částka, která Ti bude vyplacena jako výplata.

Daň – Částka, kterou povinně odvádíš státu, možná o tom ani nevíš, ale zdaněno je skoro všechno – např. tvoje výplata, tvůj nákup, apod.

Deflace – Ceny jdou dolů a my tím pádem zaplatíme stejnou částku za víc věcí.

Dluhová past – V této situaci se ocitneš v případě, že nejsi schopen/schopna splatit peníze, které sis půjčil/a a na zaplacení dluhu si vezmeš další půjčku, tudíž dlužíš další peníze.

Doklad o zaplacení – Účtenka nebo faktura, může se Ti hodit, např. při reklamaci zboží.

DPČ – Dohoda o provedení činnosti, jinak řečeno brigáda. Pokud máš práci na tuto smlouvu, můžeš být zároveň veden/a v evidenci na Úřadu práce.

DPP – Dohoda o provedení práce, jinak řečeno brigáda. Pokud máš práci na tuto smlouvu, nemůžeš být veden/a v evidenci na Úřadu práce.

Evidence uchazečů o zaměstnání – Přehled osob, které hledají práci. Pokud jsi v evidenci uchazečů o zaměstnání, platí za tebe zdravotní pojištění stát, sociální pojištění řešit nemusíš.

Exekuce – V případě, že nesplácíš své dluhy je na řadě úřední rozhodnutí o zabavení věcí v hodnotě dluhu – to provádí exekutor.

Finanční poradce – Osoba, která Ti může pomoci ohledně financí, najdeš i takové, kteří tuto práci dělají zdarma (výplatu jim dávají banky, se kterými spolupracují).

Fyzická osoba – Takovou osobou se staneš v 18 letech, máš svoje práva, ale i povinnosti. V tu chvíli si můžeš od banky půjčit peníze, podepsat smlouvu, apod.

HPP – Hlavní pracovní poměr.

Hrubá mzda – Částka, kterou uslyšíš jako nabídku mzdy na pohovoru, musíš ale počítat s tím, že to je částka před zdaněním. Z této částky se zaplatí zdravotní a sociální pojištění, musíš proto počítat s o něco menší výplatou.

Hypotéka – Banka Ti půjčí peníze na koupi nemovitosti (domu nebo bytu).

Inflace – Ceny rostou a my tím pádem zaplatíme více peněz za méně věcí.

Insolvence – Oddlužení, pomoc s vypořádáním dluhů.

Internetové bankovníctví – Něco jako banka online, nemusíme chodit přímo do banky, ale vše co potřebujeme, vyřídíme přes internet (platby, apod.).

Invalidita – V případě, že nemůžeš pracovat z důvodu vážné nemoci nebo po těžkém úrazu.

Kauce – Můžeš se s tím např. setkat, když si hledáš nájem. Majitel, který Ti byt pronajímá, může požadovat tuto částku (třeba ve výši jednoho/dvou/tří měsíčních nájmů).

Kód ZP – Každá zdravotní pojišťovna má svůj třímístný kód, s tím se můžeš setkat při vyplňování různých formulářů.

Konsolidace půjček – Jestli máš víc půjček třeba i u různých bank, lze je sloučit do jedné půjčky.

Kreditka – Platební karta, kterou můžeš platit penězi, které nemáš na účtu, tyto peníze Ti půjčuje banka, pozor ale na to, kdy peníze musíš reálně na kartu vrátit zpátky.

Leasing – Věc, kterou splácíš, si jen půjčuješ a platíš určitou výši splátky za její používání. Ve chvíli, kdy splatíš domluvenou částku, můžeš věc vrátit nebo případně odkoupit za zbytkovou cenu (většinou se s tímto případem setkáváme u koupi/půjčení auta).

Mateřská dovolená – Trvá zhruba půl roku – cca 2 měsíce před narozením dítěte a 4 měsíce po narození dítěte. Mateřská dovolená ženám náleží pouze v případě, že byly určitou dobu zaměstnané.

Mzda – To je tvoje odměna za práci, kterou děláš pro svého zaměstnavatele.

Nájem – Částka, kterou platíme za zapůjčení bytu/domu.

Nebankovní instituce – Můžou Ti poskytnout úvěr nebo půjčku, ale nejsou to banky.

Nemocenská dávka – Když jsi zaměstnaný/á a onemocníš, máš nárok na tuto dávku.

Penále – Když něco nezaplatíš včas (např. splátku úvěru), dostaneš za to pokutu.

Penzijní připojištění – Druh spoření, jinak řečeno také spoření na důchod. Na takové připojištění posíláš každý měsíc stanovenou částku. Toto připojištění není ze zákona povinné.

Podpora v nezaměstnanosti – Pokud se zaeviduješ na Úřad práce a v posledních dvou letech jsi alespoň rok pracoval/a, máš nárok na tuto dávku.

Pohledávka – Pokud máš u nějaké instituce dluh, má právo po tobě vyžadovat zaplacení dluhu.

Pojistné plnění – Pokud máš v pojišťovně uzavřenou pojistnou smlouvu a stane se nějaká událost, na kterou jsi pojištěný/á (např. úraz), bude Ti vyplacena předem stanovená částka.

Pojišťovna – Místo, kde si můžeš zařídit pojištění. V tu chvíli by se z tebe stal pojištěnec a pravidelně bys posílal/a pojistné.

Poplatky – Peníze, které platíme, většinou bance za služby, které nám poskytuje, např. vedení běžného účtu.

Povinné ručení – Pokud vlastníš auto/motorku, apod., musíš ho mít ze zákona pojištěné. Jsou z toho pak placeny škody, které na silnici způsobíš.

Právnícká osoba – Organizace jako je firma, podnik nebo spolek, které mohou uzavírat smlouvy.

Půjčka – Peníze, které nám půjčí banka na určitou dobu – ty pak máš u banky dluh.

Reklamace - Oprava vadného výrobku nebo jeho výměna za nový, pokud je v záruční době.

Rodičovská dovolená – Dovolená z důvodu péče o dítě do 4 let věku. Při rodičovské dovolené vyplácí stát pečujícímu rodiči rodičovský příspěvek, který činí 300 000 Kč.

Rozpočet – Zaznamenávání příjmů a výdajů po určitou dobu.

Sociální pojištění – Pojištění, ze kterého stát vyplácí sociální dávky a důchody. Pokud jsi zaměstnaný/á na smlouvu, nemusíš nic řešit, odvádíš toto pojištění státu ze své výplaty automaticky. Pokud jsi bez práce, nemusíš toto pojištění platit, na rozdíl od zdravotního pojištění.

Splátka – Platba instituci, která nám půjčuje peníze.

Splátkový kalendář – Díky tomu dlužník ví, jakou částku a kdy bude splácet, dokud nesplatí celý dluh.

Spořicí účet – Bankovní účet, na kterém si můžeš spořit peníze.

Státní podpora – Když si strádáš peníze na stavebním spoření nebo penzijním připojištění, tak ti stát ke tvým penězům přidá další peníze v určeném množství.

Termínovaný vklad – Druh spoření, u kterého si nemůžeš po určitou dobu vybrat peníze, které si tam vložíš.

Trvalý příkaz – Banka pravidelně převádí peníze na tebou zvolený účet (např. nájem). Ty tak na své pravidelné platby nemusíš myslet. Musíš myslet pouze na to, abys na svém účtu měl/a dost peněz.

Úrok – Částka, kterou si od tebe banka vezme, když si tam uložíš nebo si půjčíš peníze.

Úvěr – Jinak řečeno půjčka.

Věřitelé – Ti, kteří poskytují půjčky (banky, nebankovní instituce a jiné osoby).

Výpis z účtu – Přehled změn (plateb), které byly prováděny na tvém účtu.

Záruční doba – Doba, po kterou prodávající ručí, že zakoupený výrobek bude plnit svůj účel. V této době ti prodejce může opravit nebo vyměnit poškozený výrobek, většinou 2 roky.

Záruka – Prodejce ručí za to, že bude zakoupený výrobek fungovat správně.

Zdravotní pojištění – Slouží pro případ nemoci. Je ze zákona povinné! Pokud jsi zaměstnaný/á, nemusíš nic řešit, pojištění je z tvé výplaty automaticky odváděno. Pokud jsi bez práce, máš povinnost si pojištění platit sám/sama. Pokud se zaeviduješ na Úřad práce, platí za tebe po dobu evidence toto pojištění stát.

Životní pojištění – Pojištění pro případ, že by se stala nějaká životní událost (např. smrt člena rodiny, který se o rodinu peněženě staral).

Lekce č. 8

Aktivita č. 1 – Cena X Hodnota věci

Cíl: Účastníci poznávají reálnou cenu za zboží v obchodních řetězcích, od pracovníků nebo i od účastníků mohou přicházet nápady jak ušetřit, zda lze využít nějakou alternativu, apod. Cílem je také uvědomění, že každá z těchto věcí může být pro každého jinak důležitá a že i věci jako je např. toaletní papír je něco, s čím musí do budoucna (po osamostatnění) počítat jako s výdajem.

Organizace: Individuální + skupinová

Časová dotace: 10 min + 20 minut diskuse

Pomůcky: Pracovní listy „Cena X Hodnota“, tužky, flip-chart, fixy

Popis: Pracovníci rozdají účastníkům pracovní listy s tabulkou, kde je vypsáno různé zboží. Úkolem účastníků bude ke každému zboží napsat aktuální cenu, za kterou se zboží prodává. V druhém sloupci bude úkolem zapsat ve stupnici od 1 do 5, jakou má toto zboží pro každého jednotlivce hodnotu, jinak řečeno, jak jsou pro něho důležité (1 – nedůležité, 5 naprosto důležité). Pracovníci nechají účastníky pracovat samostatně a poté, co všichni svou práci dokončí, bude následovat diskuse. Pracovníci budou na flip-chart zaznamenávat cenu, kterou mají nejčastěji účastníci za reálnou. Zároveň také napíší cenu produktu, která je momentálně na trhu aktuální, mohou dávat také příklady cen za zboží v akci. Pracovníci reagují dle situace, mohou rozvinout nejen téma finanční gramotnosti, ale také sexuální výchovy, udržitelnosti, fast fashion, apod. Účastníci nakonec zhodnotí, které z věcí jsou pro ně nejdůležitější a zda se lze bez nich obejít, či nikoliv (případně mohou doplnit za, co nejčastěji utrací a zda by své útraty mohli omezit).

Zdroje: Vlastní tvorba autorky.

Aktivita č. 2 – Finanční poradce

Cíl: Zamyšlení nad nejrůznějšími situacemi z úhlu pohledu osoby naprosto nezávislé. Účastníci se setkávají s dalšími novými termíny, spojují si již známé pojmy s konkrétní situací a snaží se

ji co nejlépe vyřešit. Cílem může být „prožít“ zkušenosti účastníkem a následné uplatnění i ve svém životě.

Organizace: Individuální

Časová dotace: 20 minut

Pomůcky: Chytrý mobilní telefon, tablet, notebook (lze zapůjčit ve Free klubu), připojení k internetu (zajišťuje Free klub), https://www.zlatka.in/cs/test.php?g_idt=6429745604c40

Popis: Pracovníci zapíší na flip chart internetové stránky www.zlatka.in. Na flip chart také zaznamenají, kudy se účastníci dostanou k požadované aktivitě (www.zlatka.in → ZŠ 2. Stupeň → Finanční poradce), případně pracovníci pomohou najít danou úlohu. Během aktivity se účastník dostane do role finančního poradce a má za úkol lidem poradit v obtížných životních situacích, ale i v situacích, které lidé zažívají denně. Úkolů je celkem 5, každý po 10 situacích, ve kterých má finanční poradce vybrat vhodnější řešení. Není cílem splnit všech 5 úkolů, ale při každém vyhodnocení účastník informuje pracovníky o svém výsledku, v případě chyb pracovník poskytne zpětnou vazbu a vysvětlí, z jakých důvodů je odpověď špatně. Takto pracovníci obchází celou skupinu.

Zdroje: ZLATKA.IN: Jak zacházet s penězi: finanční gramotnost. : *Finanční poradce*[online]. c2017-2023 [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: https://www.zlatka.in/cs/test.php?g_idt=6429745604c40

Lekce č. 8, aktivita č. 1**Pracovní list „Cena X Hodnota“**

VĚCI	CENA	HODNOTA
Chléb		
Nové tričko		
Lístek do kina		
Máslo		
Balení toaletního papíru (8 rolí)		
Energetický nápoj		
Mobil		
Krabička cigaret		
Měsíční lítačka na MHD		
1 l Coca-coly		
Notebook		
Vložky/tampóny		
Dětské pleny		
Návštěva v kadernictví - stříh		
Mléko		
Regulační poplatek na pohotovosti		
Kilo jablek		
Kondomy		
Prací prášek		
Celodenní vstupné na koupaliště		
Kilo brambor		
Hormonální antikoncepce		

Lekce č. 9

Aktivita č. 1 – Modelové situace

Cíl: Cílem je poukázat na skutečnost, že opět nemusí být lidé na řešení situací sami a jsou místa, kam se mohou obrátit o pomoc. Zároveň ale také aktivita poskytuje možnost zamyšlení se, z čehož může plynout více nápadů – proto je třeba vybrat to nejrozumnější řešení. Pracovníci tedy v tomto případě informují účastníky o různých organizacích, cílených pracovištích, které mohou kontaktovat, apod.

Organizace: Skupinová

Časová dotace: 20 minut

Pomůcky: Lístičky s modelovými situacemi

Popis: Pracovníci nechají účastníky losovat nastříhané lístečky, kde jsou popsány nejrůznější situace, se kterými se mohou účastníci v životě setkat. Některé situace jsou jednodušší, jiné naopak složitější. Každý účastník postupně přečte svou situaci a ostatní účastníci přispívají se svými nápady, jak situaci vyřešit, až dojdou k nejideálnějšímu řešení.

Zdroje: Vlastní tvorba autorky.

Aktivita č. 2 – Osobní rozpočet

Cíl: Cílem je praktický nácvik dovednosti sestavení vlastního rozpočtu. Účastníci takto mohou pokračovat každý měsíc a na základě toho si připravit plán šetření, splácení dluhů, apod. Pracovník informuje účastníky o možnostech další práce s osobním rozpočtem.

Organizace: Individuální

Časová dotace: 20 minut

Pomůcky: Pracovní listy „Sestav si svůj osobní rozpočet“, tužky

Popis: Pracovníci rozdají účastníkům pracovní listy s tabulkou, do které si zapíší své příjmy a své výdaje (povinné, nezbytné i zbytné). Pracovníci budou klást důraz na co nejpřesnější částky a na neopomenutí některých položek – dávají příklady (jídlo, cestovné, hygienické potřeby, bydlení, cigarety, zábava, apod.). Pracovníci také informují o výši dávek hmotné

nouze (4 620⁶,- tato dávka platí pro lidi 18+, kteří bydlí sami nebo např. v sociální službě jako je Dům na půli cesty, azylový dům, apod., vyřízení dávek hmotné nouze je podmíněné evidencí uchazečů o zaměstnání či platnou pracovní smlouvou). Po vyplnění výdajů a příjmů si účastníci spočítají, zda příjmy přesahují výdaje či naopak a zodpoví položené otázky. Tyto otázky mohou, ale nemusí s pracovníky konzultovat. Pracovníci se ptají, zda účastníky překvapilo, kolik měsíčních výdajů mají, zda jsou schopni vyžít se svými příjmy, apod.

Zdroje: Vlastní tvorba autorky.

Aktivita č. 3 – Podvodné zprávy

Cíl: Cílem je informovanost účastníků o podvodných zprávách, a jaké mohou mít takové zprávy následky. Účastníci znají řešení takové situace.

Organizace: Skupinová

Časová dotace: 10 minut

Pomůcky: Vytisknuté příklady podvodných zpráv/SMS

Popis: Aktivita je zaměřená především na prevenci ohledně podvodných zpráv, které mohou stát spoustu peněz nebo také zneužití osobních údajů. Pracovníci připraví příklady podvodných zpráv, které jsou aktuálně nejčastější. Většinou se jedná o navádění k platbám, potvrzení neexistujících poštovních zásilek, proclení zásilek, apod. Pracovníci nechají jednotlivé zprávy kolovat skupinou a budou informovat o možnostech jak zjistit, zda se jedná o podvod. Také budou upozorňovat na weby, kde se s takovými zprávami mohou účastníci nejčastěji setkat (vinted, marketplace, email, bazoš, apod.). Pracovníci budou klást důraz na to, aby byli účastníci připraveni a pokud jim přijde taková zpráva, tak aby neklikali na odkazy, neposílali nikam své údaje, v žádném případě ne číslo občanského průkazu, rodné číslo, telefonní číslo, apod. Nakonec se pracovníci zeptají, zda se již účastníci s takovými zprávami setkali a jak to případně řešili.

Zdroje: Facebook.com

⁶ Platí pro rok 2023

CELNÍ SPRÁVA ČESKÉ REPUBLIKY. *Celní správa ČR upozorňuje na podvodné textové zprávy.* [online]. Praha, 2022 [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://www.celnisprava.cz/cz/tiskove-zpravy/2022/Stranky/Celn%C3%AD-spr%C3%A1va-%C4%8CR-upozor%C5%88uje-na-podvodn%C3%A9-textov%C3%A9-zpr%C3%A1vy-.aspx>

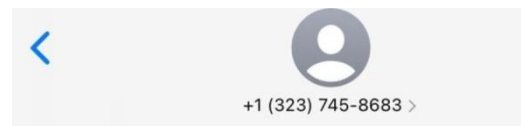
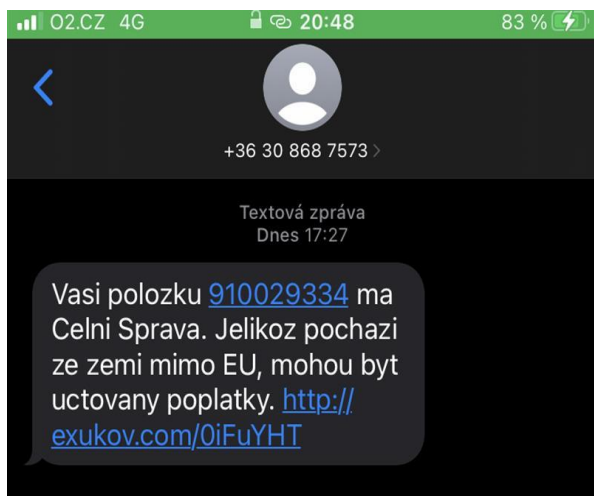
Lekce č. 9, aktivita č. 1

Modelové situace

- 1) Jedeš MHD a nemáš jízdenku, chytne Tě revizor. Co uděláš? Víš, jak vysoká Ti hrozí pokuta?
- 2) Kámoš jel na černo MHD, dostal pokutu. Lístek s pokutou hned vyhodil. Co mu k tomu řekneš?
- 3) Jdete s kámošema do kina, ale ty máš peníze akorát na lístek. Všichni kupují popcorn a pití. Jak se zachováš?
- 4) Nastoupíš do nové práce. Už teď ale víš, že to není nic pro Tebe, což je v pohodě. Dáš výpověď, a co uděláš dál?
- 5) Rozbil se ti noťas. Nutně ho potřebuješ, abys mohl s kámošema pařit nebo skypovat. Jak to uděláš?
- 6) Bydlíš u rodičů, práci nemáš, do školy nechodíš. Rodiče chtějí, aby sis práci našel/našla a přispíval/a jim na chod domácnosti. Jak se zachováš?
- 7) Před pár měsíci sis vzal/a půjčku, teď ale nemáš peníze na to, abys poslal/a měsíční splátku. Jak situaci vyřešíš?
- 8) Pracuješ, myslíš si, že svou práci zvládáš dobře, ale nejsi spokojen/á s výplatou. Dá se situace nějak řešit?
- 9) Budou Vánoce a ty nemáš dost peněz na Vánoční dárky. Jak to vyřešíš?
- 10) Pracuješ, zbývají ještě dva týdny do další výplaty, ale tobě už zbývá jenom 500 Kč, co teď?
- 11) Je Ti 17 let, otěhotníš/nebo tvoje partnerka. Jak jde situace řešit nebo se finančně připravit?
- 12) Přišel Ti dopis ze zdravotní pojišťovny, v dopisu se píše, že dlužíš na zdravotním pojištění zhruba 45 000 Kč. Jak budeš situaci řešit?

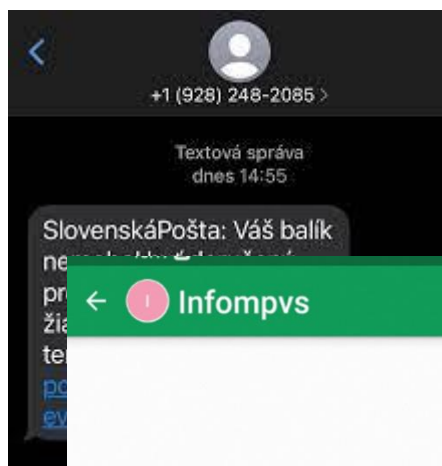
Lekce č. 9, aktivita č. 3

Příklady podvodných zpráv

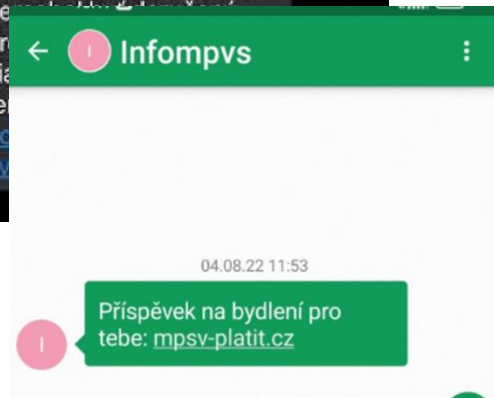

Textová zpráva
Předevčirem 13:32

Česká pošta :
Vážený zákazníku, Vaše zásilka čeká na doručení Prepravní kód: 7854245E Poslední aktualizace: přijato na pošle (9:58 AM | 19-04-2021).
Stav zásilky: čeká na platbu. Potvrďte platbu 99 CZK pomocí následujícího odkazu: <https://cutt.ly/VvxHcU7>
Poznámka: Do odeslání vám nebudeme účtovat žádné náklady.
:registered:Ceská pošta .

OBCAN;GOV: Vyskytl se problem s vasim danovym vykazem za rok 2022. Chcete-li zkontrolovat sve udaje, prihlaste se zde: obcan.cz-gov.net

Zaplatím vám přes kurýrní službu, která pak pro zboží zajede. 16:13

Pošlu vám odkaz, kde si peníze můžete vyzvednout. Po kliknutí na něj vyplňte údaje. 16:15

<https://zasilkovna-cz.lkd-pay.info/cash12345678> 16:15

Není to jednodušší, když mi peníze pošlete na účet? 16:16 ✓

Vy
Není to jednodušší, když mi peníze pošlete na účet?

Takto to bude bezpečnější

 LEŽ JAKO VĚŽ

Uplatnění na trhu práce

Lekce č. 10

Aktivita č. 1 – Portály s nabídkami práce

Cíl: Účastníci se orientují ve vyhledávání nabídek práce, umí používat filtry pro co nejpřesnější vyhledávání. Znají také Pardubické pracovní agentury.

Organizace: Individuální + skupinová

Časová dotace: 5 minut + 10 minut sdílení

Pomůcky: Chytrý mobilní telefon, tablet, notebook (lze zapůjčit ve Free klubu), připojení k internetu (zajišťuje Free klub), papíry, tužky

Popis: Účastníci budou mít za úkol vyhledat několik portálů s nabídkami práce. Tyto portály si zapíší na papír. Po uplynutí zhruba 5 minut ve skupině sdílejí své výsledky a každý účastník si zapíše ty portály, které mají ostatní a on/ona ne. Pracovník během aktivity informuje o dalších portálech, které nebyly zmíněny, může prakticky ukázat také vyhledávání volných pracovních pozic na webových stránkách Úřadu práce. Pracovníci účastníky také informují o možnostech využití pracovních agentur, které sídlí v Pardubicích.

Zdroje: Vlastní tvorba autorky.

Aktivita č. 2 – Úřad práce

Cíl: Účastníci umí vyplnit různé žádosti pro Úřad práce, vědí, jaké má formulář náležitosti. Účastníci vědí, kam případně mohou vyplněný formulář zanést. Mohou si ho ponechat jako vzor pro případ, že by se nechtěli evidovat nyní, ale v budoucnu. Účastníci vědí, kde hledat informace, které se týkají jejich aktivit ohledně Úřadu práce.

Organizace: Individuální

Časová dotace: 45 minut

Pomůcky: Vytištěné formuláře, tužky, chytrý mobilní telefon, tablet, notebook (lze zapůjčit ve Free klubu), připojení k internetu (zajišťuje Free klub)

Popis: Pracovníci rozdají účastníkům formuláře dle toho, co je pro ně v jejich situaci relevantní (může jít o Žádost o zprostředkování zaměstnání – evidence, Žádost o podporu v nezaměstnanosti – při splnění podmínek, Žádost o zařazení do evidence zájemců o zaměstnání). Pracovníci vysvětlí rozdíly mezi jednotlivými žádostmi. Pokud některý s účastníků již je v evidenci na Úřadu práce, dostává samostatnou práci (např. vyhledává možnosti rekvalifikačních kurzů od Úřadu práce, apod.). Účastníci žádosti vyplní samostatně, pracovníci mohou pomoci v případě nejasností a následně vyplněné formuláře kontrolují. Jedná se pouze o praktický nácvik, proto účastníci nemusí vyplňovat své citlivé údaje (v rámci principu anonymity) nebo si údaje v hlavičce mohou pozměnit/vymyslet. Poté, co mají všichni svůj formulář vyplněný, pracovník účastníky informuje o sídle kontaktního pracoviště Úřadu práce v Pardubicích. Pracovníci také účastníky informují o podcastu a informačních videích na YouTube, které vytvořil Úřad práce.

Zdroje: ÚŘAD PRÁCE ČR. *Práce a zaměstnání* [online]. Praha, 2023 [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/prace-a-zamestnani#evidence-na-uradu-prace-cr-a-podpora-v-nezamestnanosti>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. [online]. *Rozcestník formulářů* Praha: ©Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023 [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/formulare>

Lekce č. 10, aktivita č. 2

Žádost o zprostředkování zaměstnání:

<https://www.mpsv.cz/documents/20142/2544918/Zadost-o-zprostredkovani-zamestnani.pdf/71058aea-5443-47e3-4073-c0732ab24308>

Žádost o podporu v nezaměstnanosti:

<https://www.mpsv.cz/documents/20142/2544925/Zadost-o-podporu-v-nezamestnanosti.pdf/8c194e6b-4682-d60a-d167-7437e8d0c0fc>

Žádost o zařazení do evidence zájemců o zaměstnání:

<https://www.mpsv.cz/documents/20142/2586962/Zadost-o-zarazeni-do-evidence-zajemcu-o-zamestnani.pdf/d7b40947-551c-a70b-7de5-ebe7e6336bd1>

Potvrzení o vedení v evidenci uchazečů o zaměstnání po skončení povinné školní docházky do 18 roku věku:

Chrome-

<extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.mpsv.cz/documents/20142/1442161/Potvrzeni-o-vedeni-v-evidenci-UoZ-po-skonceni-povinne-skolni-dochazky-do-18.-roku-veku.pdf/da126283-9994-644d-9797-1bc96d3a0301>

Lekce č. 11

Aktivita č. 1 – Zpracování životopisu

Cíl: Účastníci umí vytvořit svůj životopis a dle potřeby ho mohou v budoucnu aktualizovat. Případně vědí, jak na internetu najdou různé vzory životopisů.

Organizace: Individuální

Časová dotace: 30 minut

Pomůcky: Notebook, stolní počítač (lze využít ve Free klubu), připojení k internetu (zajišťuje Free klub), vzory životopisů (pracovníci využijí vzory, které visí na nástěnce ve Free klubu)

Popis: Pracovníci rozdají účastníkům vzory životopisů a popíší jeho náležitosti a posloupnost. Úkolem účastníků je vytvořit si svůj vlastní životopis (mohou použít MS Word či využít internetové stránky k vytvoření životopisu zdarma). Pracovníci mohou být účastníkům nápomocní, ale bude preferovat samostatnou práci a k výsledku dát účastníkovi zpětnou vazbu (účastník nemusí pracovníkům ukazovat celý životopis – myšleno osobní údaje, o tom jsou účastníci informováni). Pracovníci se zaměří především na to, aby byl životopis bez hrubek, správně sestavený a případně se doptávají, aby v něm nic nechybělo. Pokud již některý účastník životopis má, může ho pracovník překontrolovat hned a účastník dostane jinou samostatnou práci. Vytvořený životopis je nutný pro následující aktivitu.

Zdroje: Vlastní tvorba autorky.

Aktivita č. 2 – Umím odpovědět na inzerát

Cíl: Účastníci mají představu, jakým způsobem mohou odpovědět na inzerci pracovní nabídky. Vytvořenou univerzální odpověď na nabídku stále mohou používat opakovaně.

Organizace: Individuální

Časová dotace: 25 minut

Pomůcky: Stolní počítač, notebook (k zapůjčení ve Free klubu), připojení k internetu (zajišťuje Free klub)

Popis: Úkolem účastníků bude poprvé využít nově vytvořený životopis k odpovědi na jednu nabídku práce (či více nabídek práce). Pracovníci sdělují náležitosti odpovědi na inzerát práce, případně mohou společně s účastníky vytvořit jednu univerzální odpověď. Účastníci tedy v rámci úkolu budou vyhledávat pracovní pozice na portálech s nabídkami zaměstnání a vyberou si minimálně jednu, na kterou odpoví. Pracovník účastníky v tuto chvíli může naučit připojení souboru životopisu, pokud to bude třeba. Pokud by se někdo z účastníků během MP rozhodl spíše pro studium, bude si vyhledávat SŠ a SOU s oborem, který by ho/ji zajímal, vyhledá si informace ohledně dne otevřených dveří, přijímacího řízení, apod.

Zdroje: Vlastní tvorba autorky.

Lekce č. 12

Aktivita č. 1 – Telefonní kontakt

Cíl: Účastníci mají představu, jak může telefonní kontakt s potencionálním zaměstnavatelem vypadat. Vědí, jaké informace se potřebují v rámci prvního kontaktu dozvědět.

Organizace: Skupinová

Časová dotace: 30 minut

Pomůcky: 2x služební telefon

Popis: Aktivita bude zaměřena na nácvik prvního telefonního kontaktu, kdy účastník reaguje na nabídku pracovní pozice po telefonu. Telefonní kontakt proběhne mezi účastníkem a pracovníkem (každý v jiné místnosti). Celá skupina s druhým pracovníkem je v místnosti spolu s účastníkem, který telefonuje, a poslouchají jeho reakce. Pracovníci účastníky připraví na možné situace (pracovník bude nepříjemný nebo naopak vstřícný, účastník se může setkat s nepochopením, apod.). Pracovníci kladou důraz na některé informace, bez kterých by účastník neměl pokládat telefon (např. datum pracovního pohovoru, požadavky zaměstnavatele, apod.). Po každém telefonátu proběhne krátká diskuse a zpětná vazba. Pokud bude někdo chtít, může si vyhledat nabídku práce a zkusit si telefonní kontakt „naostro“.

Zdroje: Vlastní tvorba autorky.

Aktivita č. 2 – Příprava na pracovní pohovor

Cíl: Účastníci jsou připraveni na pracovní pohovor. Vědí, jak se vhodně obléct, jaké mohou přicházet ze strany zaměstnavatele otázky a na jaké otázky se mohou ptát oni.

Organizace: Skupinová

Časová dotace: 30 minut

Pomůcky: Sada otázek na pracovním pohovoru, flip-chart, fixy

Popis: Na začátku aktivity se účastníci zaměří na vhodné oblečení, aby působili na pohovoru co nejlépe. Mohou své nápady zapisovat na připravený flip-chart. Následně se pracovníci

zaměří na příchod na pracovní pohovor, nezapomínají zmínit podání ruky (pevný stisk, účastníci si mohou podání ruky mezi sebou vyzkoušet), oční kontakt, představení, apod. Pracovníci budou klást důraz na dodržení domluveného času v den pohovoru. Následuje přehrání modelové situace mezi pracovníky – jeden pracovník v roli zaměstnavatele, druhý pracovník v roli uchazeče o zaměstnání, bude se jednat o odpovědi na možné otázky. Po modelové situaci si odpovědi na otázky mohou vyzkoušet také účastníci. Na závěr aktivity přicházejí účastníci s nápady, na co se mohou zaměstnavatele zeptat oni. Své postřehy zapisují na flip-chart.

Zdroje: Vlastní tvorba autorky.

Lekce č. 12, aktivita č. 2

Sada otázek na pracovním pohovoru (modelová situace mezi pracovníky)

1) Řekněte nám něco o sobě.

Jmenuji se XY, je mi 17 let, bydlím v Pardubicích. Mám základní vzdělání. Pracoval jsem u technických služeb a ve firmě Foxconn. Přivydělával jsem si také brigádně při výkopových pracích.

2) Jaké jsou Vaše pracovní zkušenosti? Proč jste v bývalé práci skončil/a?

Jak už jsem se zmínil. Rok jsem pracoval u technických služeb, zkušenosti mám s úklidem města a úpravou zeleně ve městě. Tato práce mě bavila, rozuměl jsem si s kolegy, ale nebyl jsem spokojený s penězi. Pokud budete potřebovat, můžu Vám předat kontakt na mého bývalého nadřízeného. Poté jsem pracoval ve Foxconnu, ale nebyl jsem zde spokojený, nevyhovoval mi třísměnný provoz, proto jsem ve zkušební době skončil.

3) Proč chcete tuto práci dělat? Co Vás zaujalo na této pracovní pozici?

Hlavně potřebuji stálou, dobře placenou práci. Také se mi líbí, že můžu cestovat do ciziny.

4) Jaké jsou Vaše přednosti?

Jsem spolehlivý, učenlivý, zodpovědný a nekonfliktní. Nedělá mi problém fyzicky náročná práce.

5) Jaké jsou Vaše slabé stránky?

Mojí slabou stránkou je práce na počítači, ale jak jsem říkal, jsem učenlivý a snažím se zlepšovat.

6) Jaké máte zájmy?

Rád si zahraju fotbal, celkově mě baví sport. Poslouchám hudbu a rád jezdím na výlety.

7) Co víte o naší firmě?

Vím, že Vaše firma poskytuje stavebnické práce po celé ČR a zároveň i v zahraničí. Realizovali jste několik velmi zajímavých zakázek.

8) Proč bychom měli vybrat právě Vás?

Myslím si, že bych tuto práci dobře zvládal, už mám i poměrně dost zkušeností. Práci se snažím dělat na 100% a chci, aby moje práce byla perfektně odvedená, v co nejlepší kvalitě.

9) Jakou máte představu ohledně platu?

Pro začátek bych si představoval alespoň 18 000 Kč čistého.

10) Pokud bychom si Vás vybrali, kdy můžete nastoupit?

Nastoupit můžu ihned.

Jak se osamostatnit

Lekce č. 13

Aktivita č. 1 – Samostatné bydlení

Cíl: Účastníci znají návaznou síť pobytových sociálních služeb či možnosti jiného bydlení. Účastníci vědí, jaké jsou výhody a nevýhody jednotlivých variant.

Organizace: Skupinová

Časová dotace: 20 minut

Pomůcky: Informační letáky Dům na půli cesty, informační letáky Azylový dům pro ženy/muže

Popis: Aktivita bude spíše informační, kdy pracovníci nabídnou nejrůznější alternativy jak se osamostatnit. Zmíní samostatné bydlení, spolubydlení, možnost pobytových sociálních služeb jako je Dům na půli cesty či azylové domy (pracovníci k nim rozdají informační letáky a nabídnou také možnost zařízení prohlídky, již mimo MP). Pracovníci také budou informovat o možnostech ubytování v rámci některých zaměstnání a zmíní také možnost městského startovacího bydlení (zde je nutná platná pracovní smlouva, bezdlužnost u města a na zdravotním pojištění). Během této aktivity lze nechat účastníky přemýšlet, bez jakého vybavení se neobejdou, pokud se rozhodnou osamostatnit.

Zdroje: SKP-CENTRUM. *Dům na půli cesty* [online]. © 2017 [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://www.skp-centrum.cz/nase-sluzby-a-projekty/dum-na-puli-cesty>

SKP-CENTRUM. *Azylové domy* [online]. © 2017 [cit. 2023-03-26]. Dostupné z: <https://www.skp-centrum.cz/nase-sluzby-a-projekty/azylove-domy>

Závěr

Závěrem pracovníci poděkují za aktivitu všech účastníků, ocení jejich odvahu při sdílení, podpoří je a motivují k pokračování po cestě za prací. Ujistí účastníky, že v rámci konzultací a práce na svém individuálním plánu s klíčovým pracovníkem mohou dál pokračovat v praktických nácvicích, pracovník může svého klienta doprovodit např. na Úřad práce, apod. Následuje rozdání evaluačního dotazníku (anonymní dotazník), ale také možnost účastníků ke zpětné vazbě i „veřejně“ přede všemi.

Evaluační dotazník metodického programu „Restart“

1) Odpovídaly témata programu tomu, co aktuálně potřebuješ?

Nejnižší hodnocení

Nejvyšší hodnocení

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

2) Využiješ některé dovednosti, které ses v rámci programu naučil/a?

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

3) Byli pracovníci dostatečně srozumitelní?

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

4) Jsi spokojený/á s tím, jak program probíhal?

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

5) Jak moc byl naplněn cíl/to co ses chtěl/a v programu naučit?

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

6) Jaký je Tvůj názor na celkovou úroveň kurzu?

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

7) Co pro Tebe bylo neužitečnějším tématem?

8) Které téma pro Tebe bylo zbytečné?

9) Máš nějaké připomínky k programu?

10) Je něco, co Ti v programu chybělo?

11) Rozhodl/a ses po dokončení našeho programu, že si chceš najít práci nebo se vrátit ke studiu?

12) Je něco, co bychom s další skupinou měli udělat jinak?

13) Prostor pro něco, co bys nám ještě chtěl/a sdělit:

Děkujeme za Tvůj čas a vyjádřené názory 😊

Alternativní samostatné úkoly

<https://www.emiero.cz/> - Přesný test, 60 otázek

<https://www.zlatka.in/cs/> - Spoření a dluhy, Nakupování, Cestovní pojištění, Moje kapesné, Kalkulačka mzdy, Výplatní páska,...

1) Doplň správně následující tvrzení:

Rodina je skupina lidí ve které žijeme. Je to okruh lidí, a kteří jsou nám Rodina nám dává, pocit..... a zajišťuje svým členům.

2) Pokus se vyjádřit, co pro tebe znamená rodina (minimálně 15 vět):

3) Zakroužkuj správnou odpověď:

Biologickou rodinu spojují příbuzenské vztahy. Děti v ní žijí s rodiči, kterým se narodily.

ANO x NE

Náhradní rodinná péče je určena dětem, které z různých důvodů nemohou žít se svými biologickými rodiči.

ANO x NE

Adoptivní rodinou je dítě přijato za vlastní. K adoptivní rodině se přistupuje jako k rodině biologické.

ANO x NE

Pěstounskou rodinou je dítě přijato do výchovy. Nevzniká však příbuzenský vztah dítěte s pěstouny.

ANO x NE

V SOS dětských vesničkách společně žijí profesionální matky s několika dětmi.

ANO x NE

V kojeneckých ústavech a dětských domovech děti žijí ve větších kolektivech a starají se o ně vychovatelé.

ANO x NE

Dosud nejrozšířenější forma náhradní rodinné péče je adoptivní rodina.

ANO x NE

4) Doplňte:

Základní - užší rodinu tvoří:

.....

Rozšířenou rodinu tvoří:

.....

5) Spojte názvy rodinných příslušníků:

Dceřin manžel	Strýc
Strýce, či tety dcera	Snacha
Matčín, nebo otcův bratr	Neteř
Sestřín, nebo bratrův syn	Zeť
Synova manželka	Tchyně
Sestřina, či bratrova dcera	Teta
Manželova, či manželčina matka	Sestřenice
Matky, nebo otce sestra	Synovec

6) Jaká je tvoje role v rodině

Moje práva:

Moje povinnosti:

7) Jaký je podle tebe ideální rodič (minimálně 15 vět)

8) Jak si představuješ svou budoucí rodinu? (minimálně 15 vět)

9) Jak bys chtěl/a jednou vychovávat svoje děti? Dovolíš jim všechno, nebo budeš přísný rodič? (min. 15 vět)

10) Vymysli krátký příběh, nebo básničku s použitím slov: rodina, příbuzný, svatba, pravidla, konflikt

11) Rodina má funkce, napiš, co znamenají:

Výchovná:

Vzdělávací:

Ekonomická:

Sociální:

12) Co si myslíš, že by se v rodině rozhodně nemělo dít? (minimálně 15 vět)

13) Příjem je:

- a. Přírůstek peněz v hotovosti nebo na bankovním účtu
- b. Nakoupení cenných papírů (např. akcií)
- c. Nájemné od nájemníka (pronajímáme mu byt)

14) Výdaj je:

- a. Úbytek peněz z peněženky nebo bankovního účtu
- b. Nakoupení cenných papírů (např. akcií)
- c. Nájemné zaplacené majiteli domu za pronájem bytu

15) Co je to rodinný rozpočet?

- a. Plán, který nám říká, jaké mám příjmy a výdaje.
- b. Zjistíme z něj, zda můžeme jet na dovolenou
- c. Říká nám, za to jsme utratili předchozí výplatu
- d. Ukazuje nám, kolik nám zbývá měsíčně navíc

16) Co je to tzv. pasivní příjem?

- a. Příjem pasivního (ekologického, energeticky nízkonákladového) domu
- b. Příjem, který chodí, i když spíme
- c. Přírůstek peněz bez vlastního přičinění

17) Vysvětli rozdíl mezi výdajem, povinným nezbytným a zbytným:

- a. Povinný výdaj
- b. Nezbytné výdaje
- c. Zbytné výdaje

18) Z čeho se skládá rodinný rozpočet? Jaké jsou příjmy a výdaje? Kolik si myslíš, že celá rodina utratí peněz za měsíc?

19) Popiš, jak to chodí na „pracáku“. Můžeš použít internet, pokud nevíš.

20) Popiš službu NZDM Free klub

Příloha č. 2

Ukázka otevřeného kódování

Osoby/prostředí (pozitivní/negativní vliv)

- Rodiče chtějí, abych byla doma a pomáhala doma – rodina/negativní
- Kamarád má rodinu, auto a peníze – přítel/pozitivní
- Prarodiče se starají nejlépe, vychovali nás všechny dobře – rodina/pozitivní

Vnější/vnitřní faktory

- Nechtělo se mi vstávat – absence návyků
- Být slušně vychovaná a nezklamat rodiče – očekávání/motivace

Osobní cíle

- Být dobrým rodičem - motivace
- Být slavný a bohatý, nejlépe bez práce
- Mít se líp než naši
- Dodělat školu - kvalifikace

Informace/zkušenosti

- „Někdo něco říkal, ale nepamatuju si to“ – nesoustavná činnost, jednorázové
- Až nyní na ÚP, předtím nikdo nic praktického – obecné informace

Témata/oblasti z praxe pracovníků

- Nedostatek motivace
- Nedostatečné rodinné zázemí
- Preventivní témata – sex, atd.
- Občanské povinnosti
- Kde si půjčím, jaká jsou rizika
- Práce na černo
- Dluh na dopravním podniku, jak dál
- Dluh na zdravotním pojištění

Metody a postupy při práci s klienty

- Jednat jako s dospělými, sobě rovnými
- Důvěra a motivující přátelský vztah

- Ukázka dobré praxe/zkušeností/vzoru
- Být pro klienta srozumitelný a čitelný

Potřeby pracovníků

- Zpracovaný ucelený dokument, který by usnadnil práci
- Práce s přípravou témat od třetí osoby

5. Kdo je tvůj vzor? Ke komu vzhlížíš?

„Ani nevím, asi nemám, asi jen podle svoji vlastní volby, abych dokázala našim, že na to mám, aby na mě byli aspoň trochu pyšní.“

VAŠA MAMA

RODINA

6. Řešili s vámi učitelé nebo někdo jiný (popřípadě kdo) na škole témata ohledně hledání práce, studia na střední škole?

„Jen na ÚP s moji mamkou to probírali, jinak nic. Ani ve škole nic žádný testy neřídili na co se hodíme.“

Podotázka – Bylo vám z toho vše jasné? Je něco co sis z toho zapamatoval/a a můžeš nám to říct? Co bylo pro tebe nejdůležitější? ----- MINIMÁLNÍ ZNALOST

7. Kde se vidíš za 3 roky? (ohledně práce a studia)

„To vůbec nevím, když dodělám školu, tak chci dělat v oboru. Ale nevím, zda bych tam vydržela, to nevím, co bude za tři roky. Vidím se doma u linky, jako žena v domácnosti. (smích)“

UČE

Podotázka - Máš nějaký koníčky, něco co tě baví? „Maluju na plátno, když se necítím dobře, prostě si koupím plátno a maluju. Nebo kámoši no.“

Podotázka - Co bys chtěl/a jednou dělat, co je tvým snem? „Tak můj sen byl si navrhovat věci, jakože být návrhářka. Jen jsem se toho snu vzdala. Proč si to vzdala? „Protože jsem to vzdala a srala jsem na to, šla jsem podle holek na střední, i když jsem šla nakonec sama no, takže tak. Lepší se prostě rozhodnout podle svého a ne podle někoho. Teď nově sen ale nemám, moc už nesním no.“

BEZ PEVNÉ UČE
A MOTIVACE
OULI VNITŘNOST

8. Byl/a jsi někdy na brigádě? Pokud ano, byla na smlouvu nebo na černo¹?

„Nebyla, vůbec.“

ABSENCE ZUVĚŘENOSTI

9. Z čeho jsou složený tvoje příjmy?

„Máma a táta no, jakože kapesný.“

Podotázka 1 - Šetříš si ho nebo ho hned utratíš? „Hned utratím no, za tři dny pryč.“

Podotázka 2 - Pokud utratíš, za co nejčastěji? „Kebab, nová malovačka. Jídlo no, nebo oblečení. Objednávám přes SHEIN.“

NEPOTŘEBNOST
BEZ SMYSLU ŠETŘENÍ - FIN. GRAM.